

Time-outprojecten met schoolvervangende programma's

Beschrijving van een experiment 2001-2003

Time-outprojecten met schoolvervangende programma's

Beschrijving van een experiment 2001-2003

Majong vzw
Hooverplein, 10
3000 Leuven

Nicole Vettenburg
Bea Vandewiele

juli 2003

Time-outprojecten met schoolvervangende programma's

Beschrijving van een experiment 2001-2003

Een uitgave van de Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21 te B-100 Brussel.

Auteurs

Nicole Vettenburg en Bea Vandewiele (Majong vzw)

Coördinatie voor de Koning Boudewijnstichting

Guido Knops, directeur

Vera Billen, projectverantwoordelijke

Deze uitgave kan gratis worden gedownload van onze website www.kbs-frb.be

ISBN: 90-5130-455-2

Wettelijk depot: D/2004/2893/04

NUR: 840

Inhoudstafel

	blz.
Inleiding	5
1. Time-out als antwoord op dreigende schooluitval	7
2. Beschrijving van het time-outexperiment	11
2.1. Situering van het experiment	11
2.2. Beschrijving van de vier projecten	14
2.2.1. Koïnoor (Leuven)	14
2.2.2. On@Break (Gent)	18
2.2.3. S.W.O.B. (Brugge)	22
2.2.4. Time-Out (Antwerpen)	25
2.2.5. Overzicht van de vier projecten	32
2.3. Opvolging van het experiment (registratiegegevens)	43
2.3.1. Inleiding	43
2.3.2. Beschrijving van de doelgroep	43
2.3.3. Reden van time-out	51
2.3.4. Projectverloop	53
2.3.5. Evaluatie	54
2.3.6. Bespreking	60
2.4. Intervisiegegevens	62
3. Time-out als werkvorm	68
3.1. (Re)integratie van de jongeren	68
3.1.1. Een gevarieerd programma	69
3.1.2. Verloop in fasen	70
3.1.3. Samenwerking met diverse partners	72
3.2. Stimuleren van veranderingsstrategieën bij scholen	73
3.2.1. Uitbouw van een vertrouwensrelatie	74
3.2.2. Schoolveranderend werken	76
4. Positionering van de time-outprojecten	77
5. Afsluitende bedenkingen en suggesties	81
5.1. Meerwaarde van de time-outwerkvorm	81
5.2. Kenmerken van het aanbod	82
5.3. Voorwaarden	84
5.3.1. Met betrekking tot onderwijs	85
5.3.2. Met betrekking tot welzijn	86
Bibliografie	87
Bijlagen	89
Bijlage 1: Lijst van de deelnemers aan de Beleidsvoorbereidende Werkgroep 'Time-outprojecten met schoolvervangende programma's'	90
Bijlage 2: Het registratieschema	91
Bijlage 3: Samenwerkingsovereenkomsten tussen Time-Outproject en	105
1. de school inzake deelname van leerlingen aan het project	
2. het CLB inzake deelname van leerlingen aan het project	110
Samenvatting in het Nederlands	114
Samenvatting in het Frans	115

Inleiding

Dagelijks komen in de school probleemsituaties voor waarop de school met een begeleidende of sanctionerende reactie een afdoend antwoord kan geven. Maar bepaalde situaties kunnen zodanig escaleren dat -ondanks de inspanningen van de school en het CLB- een (definitieve) breuk tussen leerling en school reëel wordt. Een time-outproject probeert dit te voorkomen. In time-outprojecten worden jongeren tijdelijk uit de school genomen met de bedoeling de problematische situatie te deblokken en hen na een aantal weken terug in het reguliere onderwijs te laten schoollopen. Gelijktijdig wordt met de school gewerkt aan de integratie van de individuele jongere én aan de uitbouw van een preventiebeleid inzake gedragsmoeilijkheden.

Sinds 2001 loopt in Vlaanderen een time-outexperiment 'Time-outprojecten met schoolvervangende programma's'. Voorliggende tekst brengt verslag uit over twee jaar werking van het experiment (maart 2001 - maart 2003) en is gebaseerd op gegevens uit de registratie¹, de interviews, de jaarlijkse verslaggeving door de projecten en tijdschriftartikels over de projecten². Het verslag is niet te zien als een wetenschappelijk onderzoeksrapport, maar als de neerslag van de opvolging en begeleiding die werd uitgevoerd door de vzw Majong in opdracht van de Koning Boudewijnstichting.

Eerst wordt ingegaan op de betekenis van time-out als antwoord op dreigende schooluitval (hoofdstuk 1). Vervolgens wordt het experiment gesitueerd, een beeld gegeven van de vier projecten en het experiment beschreven vanuit de registratie- en interviewgegevens (hoofdstuk 2). In een derde hoofdstuk wordt time-out, vertrekkend van de tweeledige doelstelling, als werkvorm beschreven. Daarna wordt een eerste aanzet gegeven tot positionering van de time-outprojecten binnen het hulpverleningsaanbod (hoofdstuk 4). Tot slot worden in het laatste punt een aantal afsluitende bedenkingen geformuleerd (hoofdstuk 5).

Van bij de start van het experiment werd een beleidsvoorbereidende werkgroep opgericht. Aan deze werkgroep³ participeerden vertegenwoordigers van de kabinetten Onderwijs en Welzijn, departementen Onderwijs en Welzijn, Stedenbeleid, Sociaal Impulsfonds, Koning Boudewijnstichting en Majong. De werkgroep had als doelstelling de financiering en de structurele verankering van de time-outprojecten voor te

---

¹ Vijf periodes, nl. april-juni 2001, september-december 2001, januari-maart 2002, april-juni 2002, september-december 2002.

² - Verschoren, C. en Vanroose J., Het time-outproject van het samenwerkingsverband welzijns- en onderwijsvoorzieningen Brugge: "onderwijsschoenen op de welzijnsleest" ... en omgekeerd!, *Agora*, 2002,2, 17-23.

- Michel, M-T. en Dezeure, J., Koïnoor: time-outwerking Regio Leuven, *Welwijs*, 2002, 4, 28-31.

- Van de Merckt, K., Time-outprojecten en integrale jeugdhulpverlening, *Welwijs*, 2002, 1, 30-32.

³ Voor de samenstelling van de werkgroep: zie bijlage 1.

bereiden. Op de bijeenkomsten werd telkens verslag uitgebracht van de intervisiebijeenkomst, werden punten (o.a. met betrekking tot registratieformulier, selectiecriteria, enz.) verder uitgediscussieerd en werden de mogelijkheden en stappen met betrekking tot de verdere financiering onderzocht (zie verder).

Het experiment en de verslaggeving ervan was maar mogelijk dankzij de inzet van velen. Onze dank gaat op de eerste plaats naar de projectmedewerkers: Karel De Vos, Marie-Thérèse Michel en Christine Schollen (Koinoor), Cindy Delcour, Ann Reed en Peter Verlinden (On@Break), Jan Vanroose en Oswald Wildemeersch (SWOB) en Guy De Cock, An Leus en Koen Van de Merkt (Time-Out Antwerpen). Zij namen het initiatief om een time-outproject op te starten, registreerden de nodige gegevens en gaven op stuurgroepen en intervisies bijzonder waardevolle reflecties.

Tenslotte hebben een paar mensen doorheen de twee jaar werking op een of andere manier bijgedragen tot de verwerking van het ingezameld materiaal (o.a. coderen en inbrengen van de registratiegegevens, nalezen van teksten). Wij danken hiervoor: Inge Huybregts, Annelies Tack, Tjörven Van de Eynde, Bart Van de Water en Evi Verduyckt.

1. TIME-OUT ALS ANTWOORD OP DREIGENDE SCHOOLUITVAL

Time-outprojecten proberen dreigende schooluitval van leerlingen te voorkomen. Dit gebeurt op twee manieren: enerzijds door de betrokken leerling tijdelijk uit de school te nemen, een time-outprogramma te laten doorlopen en te helpen reintegreren in de school; anderzijds door met de school aan een preventiebeleid te werken waardoor op termijn minder leerlingen bedreigd worden met schooluitval.

Probleemgedrag op school vraagt een interactionistische benadering worden. Deze interactionistische visie werd uitgewerkt in de theorie van maatschappelijke kwetsbaarheid (Vettenburg, 1988; Vettenburg en Walgrave, 2002) en vond in meerdere onderzoeken empirische ondersteuning.

Samengevat komt de theorie van maatschappelijke kwetsbaarheid hier op neer. Jongeren ontwikkelen doorheen hun socialisatie bindingen met de samenleving. Deze bindingen werken als een rem op het stellen van probleemgedrag. In dit bindingsproces speelt de school een belangrijke rol.

In een doorsnee situatie gebeurt het volgende: een kind voelt zich aanvaard en gaat zich hechten aan de leerkracht. Omwille van die persoonlijke band gaat het zich inzetten voor de schooltaken en een hogere status in de klas en de school verwerven. Het naleven van de schooldiscipline, het zich conform gedragen wordt door hen belangrijk geacht. Zij hebben immers veel te verliezen. De persoonlijke relatie met de leerkracht en het engagement in de schooltaken fungeert bij deze groep als een rem op het stellen van probleemgedrag.

Leerlingen uit maatschappelijk kwetsbare gezinnen ervaren deze aanvaardende houding niet en worden meestal gestigmatiseerd als minder goede leerlingen. Hierdoor zetten zij zich minder in voor de school taken, presteren zij minder en vinden zichzelf onbekwaam. Leerlingen met deze ervaringen hebben weinig redenen om de schooldiscipline na te leven en worden vaak gestraft. Zij zoeken steun bij een peergroup met dezelfde negatieve ervaringen.

Het niet tot stand komen van een positieve relatie tussen leerling en leerkracht heeft wezenlijk te maken met de niet-aanvaardende houding van de leerkracht ten aanzien van de cultuur van de leerling en zijn milieu. Deze staat verder af van de eisen die in de school worden gesteld en heeft o.m. te maken met de taalontwikkeling, het niveau van abstract denken, het kunnen hanteren van beleefdheidsregels, de gerichtheid op lees- en schrijfcultuur, enz. Een aanvaardende houding impliceert dat men de cultuur (milieu- en leeftijdgebonden) van de leerling kent én er niet op discrimineert.

Onderzoek binnen de Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie (Vettenburg, 1988 en 2002) geeft aan dat de houding van de leerkracht van beslissende invloed is op de

schoolperspectieven van de leerlingen en op hun motivatie. Ook bleek dat de negatieve onderwijservaring zelf bij de probleemleerlingen actief bijdroeg tot de toename van de maatschappelijke kwetsbaarheid én van hun delinquent gedrag. In het algemeen hing het probleemgedrag van de leerlingen (in en buiten de school) veel sterker samen met de schoolervaringen dan met de gezinskenmerken. Deze onderzoeksresultaten liggen in de lijn van wat ook elders is gevonden (o.m. Lindström, 1995; Jenkins, 1997).

Voor de onderwijspraktijk betekent deze verklaringsgrond het volgende:

- het interactioneel denken houdt in dat bij het zoeken naar oplossingen beide interactiepolen moeten worden betrokken, nl. leerling en leerkracht/school;
- het beschreven proces geeft tevens aan dat het onderwijs een middel in handen heeft om zeer vroeg de spiraal van maatschappelijke kwetsbaarheid om te buigen, nl. door niet te discrimineren op de culturele kenmerken van het gezin. Uit preventief oogpunt impliceert dit acties om de cultuur van sociaal zwakke groepen te leren kennen en waarderen als een cultuurvariant. Schoolexterne organisaties (o.a. jeugdwerk, vormingswerk, maatschappelijk opbouwwerk, integratiecentra, vierde wereldbeweging, enz.) beschikken over een grote knowhow en verantwoordt een samenwerking met deze voorzieningen;
- van een puur repressieve reactie op probleemgedrag, zoals uitschelden, straf doen schrijven, uit de klas sturen, is weinig gunstig effect te verwachten. Het moeilijke gedrag is dikwijls reeds een uiting van een geringe positieve relatie tussen leerling en school. Een repressief optreden betekent voor deze leerling een verdere uitstoting en zal de bestaande binding nog doen afnemen. Bovendien houdt een repressief optreden ook een actieve stigmatisering in, waardoor de kans op de ontwikkeling van een negatief zelfbeeld toeneemt. Veeleer dient gekozen te worden voor interventies waarbij appél wordt gedaan op het verantwoordelijkheidsgevoel van de jongere.

Scholen doen reeds veel inspanningen om probleemgedrag en escalaties van probleemgedrag te voorkomen. Zij realiseren dit door een emancipatorische houding bij de leerkrachten te stimuleren, door de uitbouw van een adequate leerlingenbegeleiding, door tal van initiatieven die een leerlinggericht schoolklimaat stimuleren, enz.

Maar sommige situaties escaleren zodanig dat begeleidende maatregelen niet meer blijken te volstaan en dat de school sanctionerend reageert met orde- of tuchtmaatregelen. Bij ordemaatregelen gaat het om een verwittiging, een opmerking, strafwerk, het uit de les verwijderd worden, de alternatieve straf, de strafstudie, het verplicht van klas veranderen, het contract en de preventieve schorsing. In principe hebben ordemaatregelen één ding met elkaar gemeen: de leerling kan gewoon de lesactiviteiten blijven volgen. Meer nog, meestal wordt van de leerling verwacht dat hij dat zal doen met des te meer inzet en ernst. Een uitzondering hierop vormt de

preventieve schorsing. Eigenlijk is deze maatregel het opstapje naar de strengere tuchtmaatregelen.

Tuchtmaatregelen sanctioneren situaties waarbij leerlingen zich zo gedragen dat het normale onderwijsgebeuren en/of het werken aan het pedagogisch project van de school, eventueel ook voor de andere leerlingen, ernstig in het gedrang komt. Dat zal onder andere gebeuren als zachtere ordemaatregelen tot niets hebben geleid of wanneer er ernstige, strafbare feiten worden gepleegd (zoals dealen van drugs, geweldpleging, vandalisme, enz.). Tuchtmaatregelen zijn: een strenge verwittiging of blaam, een tijdelijke schorsing, een tijdelijke uitsluiting uit enkele of alle lessen, een definitieve wegzending van de school en vervolging (Vanderhoeven en De Cuyper, 1999).

Deze maatregelen zijn repressief van aard en houden het risico in de geringe binding bij deze leerlingen nog te verminderen, waardoor het risico op ernstig probleemgedrag en verdere sociale uitsluiting toeneemt.

In onderwijskringen en ook daarbuiten wordt gaandeweg aangenomen dat een korte onderbreking -een time-out- de definitieve wegzending kan voorkomen. Leerlingen tijdelijk uit de school nemen biedt de school en de leerling een rustpauze en de mogelijkheid om na te denken over de toekomst en te werken aan het verdere schoolfunctioneren. Het inlassen van een time-out kan voor deze jongeren een (definitieve) breuk met de school voorkomen⁴.

Binnen de huidige maatschappelijke evoluties is dit een belangrijk gegeven. Uit recent sociologisch onderzoek blijkt dat in de kennismaatschappij het onderwijsniveau in grote en waarschijnlijk in toenemende mate de ongelijkheid op economisch, sociaal en cultureel vlak bepaalt (Elchardus, 1999). Voorkomen dat leerlingen verder afglijden in het watervalstelsel en vervroegd de school verlaten, zal bijgevolg de dualisering tussen maatschappelijke winners en verliezers helpen afremmen.

Het onderwijs wint aan belang, vooral voor de groep die minder kan inspelen op de maatschappelijke ontwikkelingen, en dit in een periode dat jongeren en school onder sterke druk komen te staan. De verwachtingen en de eisen vanuit de economische wereld, de ouders, de welzijnsvoorzieningen, enz. ten aanzien van de school nemen toe. Men verwacht dat het onderwijs bijdraagt tot de economische vooruitgang en welvaart, het herstel van de werkgelegenheid, meer maatschappelijke rechtvaardigheid en gelijkheid, de realisatie van een democratische samenleving, meer politieke bewustwording, meer maatschappelijke weerbaarheid, verbreding van de cultuurparticipatie, meer welzijn voor allen (Wielemans, 2000). Dit resulteert in een toenemende functieverruiming van het onderwijs, van de concrete school, van de

---

⁴ Dit bleek reeds uit de evaluatie van het Time-Outproject van het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg van Antwerpen. Zie: Rombouts, D. (ed.), 2000.

schooldirecties en de leerkrachten. Jongeren groeien op in een cultuur van toenemende individualisering waarin hun culturele onafhankelijkheid -gedurende een langere periode- in conflict staat met hun structurele en vooral financiële afhankelijkheid (Walgrave, 1996). Het onderscheidende kenmerk van de hedendaagse jeugd, in vergelijking met andere culturen en vroegere tijden, is dat zij zeer lang in ondergeschikte en passieve posities zit (Elchardus, 1999). Dit conflict levert specifieke spanningen op waarvoor zijzelf op zoek gaan naar oplossingen.

Brede maatschappelijke ontwikkelingen zijn complex en de invloed die ervan uitgaat op de schoolsituatie en het gedrag van jongeren is minstens even complex. In deze context maken zij het wel aannemelijk dat bepaalde (groepen) jongeren meer dan andere en eventueel meer dan vroeger in confrontatie en conflict komen met de school en dat de oplossing hiervoor niet enkel bij de school moet worden gezocht.

De time-outprojecten proberen op de geschetste ontwikkeling in te spelen. Zij situeren zich op een moment dat de school nog bereid is om een engagement naar de jongere op te nemen maar dat het noodzakelijk is dat school en jongere letterlijk een onderbreking krijgen. Deze onderbreking waarbij de jongere buiten de school wordt opgevangen, wordt mogelijk gemaakt in een samenwerking met de welzijnssector. De contacten met de scholen in functie van de individuele leerling, blijken een mogelijkheid in te houden om met de school na te denken en te werken rond het preventiebeleid op school.

2. BESCHRIJVING VAN HET TIME-OUTEXPERIMENT

2.1. Situering van het project

Sinds 2001 loopt in Vlaanderen een experiment met vier time-outprojecten. De oorsprong van dit experiment situeert zich binnen de activiteiten van de Koning Boudewijnstichting.

Eind 1999 werden naar aanleiding van een projectoproep van de Koning Boudewijnstichting 'Samenwerkingsinitiatieven tegen antisociaal gedrag bij leerlingen' 66 projecten ingediend. Uiteindelijk werden er 15 projecten geselecteerd, waaronder vier time-outprojecten, die elk een financiële ondersteuning van 400 000 BEF ontvingen. Deze time-outprojecten waren: On@Break van De Werf vzw uit Gent, Therapeutisch pilootproject Odysseus uit Brugge, Schoolfloppersproject van Ter Wende uit Leuven en het project Koïnoor van Jongerencentrum Cidar vzw uit Kortenberg.

Gezien het belang van de problematiek en de methodiek van de time-outprojecten organiseerde de Stichting midden 2000 een rondetafelgesprek om inzicht te verwerven in enerzijds de eigen toekomstige rol en anderzijds de mogelijke maatregelen die vanuit het beleid kunnen worden genomen met betrekking tot deze projecten. Aan deze rondetafel namen deel: de verantwoordelijken van de vier time-outprojecten, de betrokken scholen en centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's), het time-outproject van het Comité Bijzondere Jeugdzorg (CBJ) Antwerpen, vertegenwoordigers van de kabinetten Welzijn en Onderwijs, de departementen Onderwijs en Welzijn en de onderwijskoepels. De conclusies van dit gesprek waren: 1) de beleidslijnen met betrekking tot dergelijke projecten zijn nog niet duidelijk uitgetekend, 2) bij de projecten zelf is de vraag naar structurele inbedding en meer zekerheid zeer groot en 3) het is belangrijk om bij wijze van experiment een aantal time-outprojecten verder te financieren. Overleg met en tussen de beleidsbetrokkenen drong zich op.

Via overleg tussen de verschillende partners, nl. Onderwijs, Welzijn, Sociaal Impulsfonds en Koning Boudewijnstichting, werden drie⁵ van de in 2000 gefinancierde projecten en één nieuw project⁶ geselecteerd. Voor deze vier projecten werd een cofinanciering uitgewerkt. In 2001 waren de drie financierende partners: Onderwijs, Welzijn en de Koning Boudewijnstichting (elk voor 5.000.000 BEF); vanaf 2002 nemen Onderwijs en Welzijn de financiering van het experiment voor hun rekening (elk voor 7.500.000 BEF). Supplementair financiert de Stichting de vzw Majong voor de opvolging en intervisie van de projecten in 2001 en 2002.

---

⁵ Het vierde project, nl. het Schoolfloppersproject van Ter Wende, werkte met een beperkte doelgroep, nl. de jongeren uit eigen instelling. In het experiment werd geopteerd voor projecten die voor een bredere doelgroep toegankelijk te zijn.

⁶ Het betreft het project Time-Out/Ingroeischool (C.B.J./Arktos) dat reeds een ruime knowhow heeft opgebouwd (zie verder).

De vier projecten in het experiment zijn: Koïnoor - Leuven (Cidar, Kortenberg), On@Break - Gent (De Werf, St. Amandsberg-Gent), S.W.O.B. - Brugge (Samenwerkingsverband Welzijns- en Onderwijsvoorzieningen Brugge, vzw Binnenstad, vzw Nieuwland, vzw Zingende Sparren), Time-Outproject Antwerpen (CBJ/Arktos, Antwerpen). Met elk project sloten de financiers een overeenkomst af. De projecten startten op 1 maart 2001.

De algemene doelstellingen voor deze projecten zijn:

- het reïntegreren van deze jongere in de bestaande onderwijsvoorzieningen, bij voorkeur in de school en de onderwijsvorm/studierichting waar de jongere ingeschreven was, behalve wanneer in het belang van de jongere andere keuzes wenselijk zijn;
- het stimuleren van veranderingsstrategieën bij de scholen ter preventie van schooluitval.

Binnen elk project worden deze verder vertaald en verfijnd.

De tweede doelstelling kwam in het verleden weinig of niet aan bod in de time-outprojecten. In het experiment krijgt het preventief aspect extra aandacht. Niet alleen wordt het als een doelstelling voor elk project geformuleerd, het wordt tevens als expliciete opdracht toegekend aan het Time-Outproject Antwerpen. Dit project loopt reeds verschillende jaren en wordt via andere kanalen gefinancierd. In het experiment kreeg het volgende specifieke opdracht:

- de opgebouwde knowhow in te brengen via de intervisiemomenten;
- een methodiek te ontwikkelen voor scholen om uit preventief en curatief oogpunt schoolinterne veranderingen te stimuleren.

Deze opdracht wordt door het project geoperationaliseerd in een werken aan een verhoogde wederzijdse kennis tussen project en school/CLB, uitbouwen van samenwerkingsverbanden, het zoeken naar de kwaliteiten van scholen en CLB's op het vlak van schooluitvalpreventie en naar mogelijke integratie van methodieken van het project in de werking van scholen en CLB's.

Opvolging van het experiment

Het experiment werd opgevolgd door de vzw Majong⁷. Twee activiteiten werden hierbij ondernomen: het organiseren van intervisiemomenten (grotendeels ingevuld als overlegmomenten rond bepaalde thema's, zie 2.4) en het laten registreren en het verwerken van de gegevens over jongeren in time-out.

Ongeveer tweemaandelijks werd een intervisiemoment georganiseerd. In het eerste werkjaar werd gewerkt rond de thema's: registratieformulier en selectiecriteria (1), samenwerkingsovereenkomsten, samenwerking met CLB's (2), samenwerking met ouders (3), samenwerking met scholen (4), de nazorg (5) en de Integrale

---

⁷ Concreet werd de opvolging opgenomen door N. Vettenburg en B. Vandewiele.

Jeugdhulpverlening (6). In het tweede werkjaar kwamen aan bod: werken met scholen uit preventief oogpunt (7), preventief en projectmatig werken (8), evaluatie en bijsturing (9), evolutie van de oorspronkelijke doelstelling (10) en modulering (11). Verder werd op elke intervisiebijeenkomst de specifieke opdracht van het Time-Outproject Antwerpen (zie hoger) als vast punt besproken.

Ter ondersteuning van de projecten en tegelijkertijd om een zicht te krijgen op de doelgroep en de werking van de projecten, werden gegevens over de deelnemers geregistreerd. Hiertoe werd in een eerste fase een uniform registratieformulier opgesteld (zie bijlage 2). Op basis van dit formulier wordt binnen elk project een aantal gegevens, zinvol voor de begeleiding, over de deelnemers geregistreerd, o.a. identificatiegegevens, reden van time-outaanvraag, gezinssituatie, schoolloopbaan, evolutie van de jongeren, evolutie van de school, duur van time-outperiode, al dan niet terugkeer naar oorspronkelijke school en richting, enz.

Deze registratie kent een aantal beperkingen die bij de lezing van dit verslag moeten worden in acht genomen. De registratie was in de eerste plaats bedoeld als een instrument voor de begeleiders: om aanmelding, intake, verloop en nazorg te registreren. Het formulier is niet opgesteld vanuit een onderzoeksdoelstelling. Dit geeft beperkingen inzake volledigheid, precisie en betrouwbaarheid van de gegevens. Ook kon de uniformiteit in afname niet voldoende worden bewaakt. Bovendien werd het registratieschema in de eerste maanden enkele keren besproken en aangepast. Hierdoor werden voor een aantal jongeren uit de eerste groep maar beperkte gegevens genoteerd.

Beleidsvoorbereidende werkgroep

Parallel aan de opvolging van deze projecten werd op initiatief van de Koning Boudewijnstichting gestart met een beleidsvoorbereidende werkgroep⁸. Deze werkgroep had als doelstelling de continuering en vooral de structurele verankering van de projecten voor te bereiden. Aan deze werkgroep participeren vertegenwoordigers van de kabinetten Onderwijs en Welzijn, departementen Onderwijs en Welzijn, Stedenbeleid, Sociaal Impulsfonds, Koning Boudewijnstichting en Majong. De mogelijkheden tot verankering werden onderzocht en bediscussieerd; op deze bijeenkomsten wordt telkens verslag uitgebracht van de intervisiebijeenkomst.

Bij de start van het derde werkjaar (voorjaar 2003) wordt deze beleidsvoorbereidende werkgroep, op initiatief van het departement Onderwijs, vervangen door de interdepartementale stuurgroep. Hieraan participeren: vertegenwoordigers van het kabinet en het departement Onderwijs, het kabinet en departement Welzijn, de Koning Boudewijnstichting, de vier projecten en de vzw Majong⁹. Voor de verdere opvolging en

---

⁸ Voor de samenstelling van de beleidsvoorbereidende werkgroep: zie bijlage 1.

⁹ Deze interdepartementale stuurgroep kwam de eerste keer samen op 12 juni 2003.

wetenschappelijke evaluatie werd een onderzoeksaanvraag ingediend bij het departement Onderwijs¹⁰.

2.2. Beschrijving van de vier projecten

Hieronder volgt een beschrijving van de vier projecten. Zij vertrekken vanuit dezelfde twee basisdoelstellingen, nl. reïntegratie van de jongere en schoolveranderend werken, maar realiseren dit op een deels gemeenschappelijke, deels eigen wijze. Gemeenschappelijk zijn b.v. de basiselementen van het programma, het gefaseerd werken; verschillend zijn b.v. de duur van de time-outperiode, het aantal jongeren, de flexibiliteit van het instapmoment.

Na de beschrijving van de vier projecten volgt een overzicht (zie punt 2.2.5.) van de projecten inzake: doelstellingen, doelgroep, projectverloop, nazorg en omkadering.

2.2.1. Koïnoor, Leuven (Jongerencentrum Cidar vzw, Kortenbergh)

1. Ontstaan van het project

Het O.O.O.C. Jongerencentrum Cidar zoekt sinds 1987 naar antwoorden op de onderwijsproblematiek van de jongeren die aan het centrum worden toevertrouwd. De eerste jaren werd geredeneerd vanuit een sterke scheiding tussen jongeren die nog extern onderwijs volgden en jongeren die in het centrum zelf school liepen. Gaandeweg werden beide invalshoeken sterker op elkaar afgestemd. Er wordt gepoogd om de perspectieven van waaruit het onderwijs en de perspectieven van waaruit het welzijnswerk werken met elkaar te verbinden, zodat de overgang van het ene naar het andere stelsel soepeler kan verlopen. Tot 1989 werd voor het merendeel van de jongeren uit het O.O.O.C. een oplossing gevonden in een samenwerkingsverband met een Centrum voor Deeltijds Onderwijs. De samenwerking werd beëindigd naar aanleiding van het verstrakken van de reglementering op het Deeltijds Onderwijs. Op dat moment werd in Cidar een stelsel van huisonderwijs ingericht, met een belangrijke plaats voor individualisering. Het time-outproject Koïnoor wil dit aanbod uitbreiden en ook toegankelijk maken voor jongeren uit andere voorzieningen en op verwijzing van het CLB.

2. Werking

Om het doel -afhakende en uitgesloten jongeren opnieuw te laten aansluiten bij de onderwijswereld- te realiseren heeft Koïnoor twee perspectieven in de werking ingebouwd: (1) het inhoudelijk aanbod is erop gericht jongeren zover te brengen dat zij kunnen investeren in 'leren', via een adequate interactie met anderen. Belangrijk is ook

---

¹⁰ Oproep 2003 - OBPWO - Onderwijskundig beleids- en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek (Departement Onderwijs).

dat de jongeren ervaren dat zij zelf verantwoordelijkheid kunnen en mogen opnemen aangaande hun schoolloopbaan en dat zij kunnen deelnemen aan de onderhandelingen aangaande hun studie; (2) gedurende de hele duur van de vorming wordt het contact opgebouwd of onderhouden met de school waar de jongere (opnieuw) in terecht zal komen. Om jongeren met uiteenlopende achtergronden gemakkelijk te laten deelnemen aan het project is er binnen Koïnoor een grote flexibiliteit inzake toegang, duur en aanbod. De jongeren moeten op elk moment van het schooljaar kunnen instappen in het project. Wel dient steeds een derde instantie (comité, rechtbank, voorziening, school, CLB) betrokken te zijn bij de beslissing om deel te nemen aan het project.

Zowel scholen, CLB's hulpverleners, derden, ouders en de leerling zelf kunnen aanmelden. Koïnoor vult een aanmeldingsfiche in. Na de aanmelding volgt er, rekening houdend met de selectiecriteria, al dan niet een uitnodiging voor een eerste rondetafel of 'intake'. Dit is het beslissingsmoment om al dan niet te starten met time-out.

Afhankelijk van de noden van de jongere, zal de duur van de opvang in het project variëren tussen minimaal 1 maand en maximaal 2 maanden. Het aanbod bestaat uit 28 uren per week voor maximaal 12 jongeren tegelijkertijd. Per schooljaar kan Koïnoor op deze manier 50 tot 80 jongeren bereiken; 40 à 50 jongeren nemen deel aan het vormingsprogramma.

In haar werking volgt het time-outproject Koïnoor twee sporen: het aanbieden van een vormingsprogramma en het ontwikkelen van een overlegpolitiek tussen school, CLB, ouders, leerling en relevante derden.

1) het vormingsaanbod. In dit gedeelte worden vormings- en leeractiviteiten uitgewerkt. Hierin worden schoolse attitudes geoefend -zoals taakspanning en orde-, leerinhouden verwerkt en de communicatieve vaardigheden bij de jongeren ontwikkeld.

Het vormingsaanbod kent twee raamactiviteiten: de redactie van een tijdschrift (doorlopend) en een thematische activiteit (beperkt in de tijd, b.v. de voorbereiding van een tentoonstelling). Deze activiteiten laten toe dat de jongeren op elk tijdstip van het schooljaar in het project kunnen instappen en dat er vanuit verschillende niveaus en achtergronden een bijdrage kan worden geleverd. De raamactiviteiten zijn methodisch en inhoudelijk breed invulbaar, ze staan in functie van een globaal eindproduct.

De inhoudelijke sturing van de redactie van een tijdschrift gebeurt door de jongeren. Op de redactievergadering bepalen zij wat er in het tijdschrift behandeld wordt; de begeleiding volgt de voorstellen van de jongeren. De jongeren staan in voor de publicatie en het beheer van een tijdschrift (RADIC). Interviews, bezoeken, interessepunten kunnen verwerkt worden tot thema's waaraan bepaalde activiteiten worden verbonden. Het financieel beheer, de lay-out, het adressenbeheer en de uiteindelijke grafische vormgeving zijn taken die in dit project verwerkt worden. Het tijdschrift combineert

verschillende doelstellingen: het is een instrument om jongeren basisvaardigheden bij te brengen zoals samenwerken, elementair budgetbeheer, elementaire taalkennis, ontwikkelen van contactvaardigheden in de samenleving (o.a. via het afnemen van interviews), maar het is tevens een instrument om verbindingen te leggen met bepaalde vakken die ook in schools verband worden gegeven (geschiedenis, taalvakken, wiskunde enz.).

Verder wordt gewerkt vanuit een thema. Er worden thema's vastgelegd waaraan gedurende 3 à 4 maanden kan worden gewerkt. De thema's moeten tot de verbeelding spreken en voldoende mogelijkheden in zich dragen om totaal uiteenlopende inhoud en activiteiten met mekaar te verbinden. De inhoudelijke sturing is in handen van de begeleiding, de jongeren kunnen aanvullingen of varianten voorstellen, maar anders dan bij het tijdschrift ligt het initiatief bij de begeleiding.

Naast deze vaste raamactiviteiten is er aandacht voor algemene vorming. Vanuit de raamactiviteiten kunnen bepaalde onderwerpen verder worden uitgediept via gerichte vormingsactiviteiten. De begeleiders profileren zich dan als degenen die kennisinhouden overbrengen.

Ook kunnen jongeren kennis maken met bepaalde professionele activiteiten die aansluiten bij hun bekwaamheden en interessewereld, door stage te lopen bij beroepsmensen. Op basis van deze ervaringen kan aan de hand van concrete situaties met de jongeren individueel doorgewerkt worden op hun keuzes en attitudes.

Tenslotte krijgen sport en koken een aparte plaats in het programma. Ze zijn gericht op primaire ervaringen, die een aantal jongeren niet kennen. Er wordt aan sport gedaan om de jongeren de gelegenheid te geven te ervaren dat beweging aangenaam is, en dat samen 'spelen' niet enkel voor kleine kinderen verrijkend is. Het kookatelier wordt in dezelfde optiek opgezet. Hier is de basale ervaring dat het gezellig is om met anderen te koken en samen te eten.

Tijdens de time-out neemt de leerling deel aan dit basisprogramma. Naargelang de mogelijkheden en de interesses van de leerling dient het programma ruimte te bieden voor een gedifferentieerde en geïndividualiseerde aanpak. Leerlingen werken op een eigen tempo. Zij bepalen in overleg met de begeleiding welke doelstellingen zij willen bereiken, wat hun inbreng daarbij kan zijn en hoe ze daartoe kunnen komen. Na een week kan de leerling in overleg met de vormingswerker onderdelen van het basisprogramma schrappen en vervangen door individuele studiebegeleiding.

Deze individuele studiebegeleiding wordt opgezet in samenwerking met de school van de leerling. Scholen worden ertoe aangespoord zich te engageren om lespakketten, studiemateriaal en examenvorbereidingen door te geven. Er wordt naar gestreefd dat de school een persoon aanwijst die regelmatig contact houdt met de leerling.

2) In haar overlegpolitiek onderscheidt het project twee types overleg: het gezamenlijk overleg of 'rondetafel' en het 'individuele overleg':

- het gezamenlijk overleg heeft een uitgesproken formeel karakter. Er vinden drie rondetafels plaats, nl. bij het begin, in het midden en op einde (intake, bijsturing, herintrede in de school of heroriëntering). De bedoeling van deze conferentie is:

- een forum creëren waar onderhandeld wordt met alle betrokken partners, die vanuit verschillende posities en deels strijdige, deels gemeenschappelijke belangen, tot een voordelige overeenkomst tracht te komen;
- het vermijden van incongruenties in de samenwerking;
- bewaken en toepassen van de uitgangspunten zoals in voorgaande besproken;
- afspraken en beslissing worden gezamenlijk gedeeld of bijgestuurd.

- bij individueel overleg komen de partners ad hoc en in wisselende coalities samen.

Bij de rondetafels wordt de nadruk gelegd op het formele, bij het individuele overleg op het uitwerken van werkinhouden.

Centrale thema's in de contacten met de onderwijswereld zijn: de herintrede in de school, leerstofbegeleiding en aanpak van de jongere in de school. De intensiteit van deze contacten varieert van geval tot geval.

De ouders worden betrokken bij elke stap die raakt aan de 'schoolkeuze', los van het kanaal waarlangs de jongeren in Koïnoor terechtkwamen. In het geval de jongere op verwijzing van het comité of rechtbank deelneemt aan Koïnoor, worden de consultants bij het overleg over de jongeren betrokken. Hetzelfde geldt voor de begeleiders uit de voorzieningen.

Bij de laatste rondetafel (die van herintrede of heroriëntering) wordt er door Koïnoor een vangnet aangeboden aan alle betrokken partijen. Concreet bestaat dit uit verder probleemoplossend denken, interventies in de klas, organiseren van time-out binnen de school, crisisbesprekingen, contacteren van hulpverlening, mobiliseren van het bestaande hulpverleningsnetwerk en het contact met de school stimuleren en eventueel een heropname voor een tweede periode van time-out, die zo kort mogelijk dient te zijn.

Drie keer per jaar wordt de schoolse evolutie van de jongere bevraagd in het kader van de opvolging van de time-outprojecten.

Binnen het preventieve luik van het project passen de formele schoolbezoeken die de eerste maanden van het schooljaar door Koïnoor georganiseerd worden. De coördinator, een maatschappelijk werker en een vormingswerker nemen als 'afgevaardigden' van Koïnoor deel aan een overlegmoment waarop de schooldirectie, de cel leerlingenbegeleiding, de betrokken CLB-medewerkers, enkele leerkrachten en andere afgevaardigden van de school, idealiter ook aanwezig zijn. Het doel van deze schoolbezoeken is het bespreken en evalueren van de concrete samenwerking tussen

deze school en het time-outproject. Deze schoolbezoeken hebben een preventief karakter. Enerzijds zetten zij scholen aan tot nadenken over hun aanpak van de doelgroep; anderzijds leiden zij tot een betere samenwerking van de scholen en Koïnoor, wat een gunstig effect kan hebben voor de betrokken leerlingen en scholen en het fenomeen schooluitval.

Tenslotte, wanneer jongeren tijdens hun deelname aan het project uitgewezen worden uit een school, wordt de procedure van uitwijzing nauwgezet opgevolgd. Ook hier wordt het CLB zoveel mogelijk betrokken bij de onderhandelingen met de scholen.

3. Evolutie

Het project functioneert als een garantie voor de school, namelijk dat er bij moeilijkheden een uitweg is. In afspraak kan een jongere terugvallen op Koïnoor. Dit biedt aan sommige scholen de ruimte hun opstelling t.a.v. problematische leerlingen te herzien en er opnieuw mee van start te gaan. Toch is dit niet altijd het geval. Naar aanleiding van de concrete aanmeldingen, maar tevens vanuit de noodkreet geuit door instellingen van de sector bijzondere jeugdzorg en gehandicaptenzorg, vragen van CLB-medewerkers, scholen en ouders, verruimde Koïnoor in de loop van het tweede werkjaar de toelatingsvoorwaarden. Aanvankelijk werden vragen waarbij de scholen elk engagement naar de leerling gelost hadden afgewezen. Momenteel worden leerlingen die reeds uitgewezen zijn of leerlingen aan wie de toegang tot de klas ontzegd is wel toegelaten in Koïnoor. Het betreft hier leerlingen waarbij de school uitdrukkelijk zegt dat al de mogelijkheden om een antwoord te zoeken op het probleemgedrag dat de leerling stelt binnen hun kader zijn uitgeput. Ingaande op het decreet betreffende de centra voor leerlingbegeleiding zal het project Koïnoor sterk appelleren op de vraaggestuurde deskundigheid van de CLB-medewerker om de schoolloopbaan van de betrokken leerling te deblokkeren.

2.2.2. On@Break, Gent (De Werf vzw, Gent)

1. Ontstaan van het project

Het project On@Break is een initiatief van de vzw de Werf, een centrum voor deeltijdse vorming. Dit centrum ontstond eind 1989 naar aanleiding van de vaststelling van praktijkwerkers en onderzoekers van de universiteit Gent (richting Sociale Agogiek) dat heel wat maatschappelijk kwetsbare jongeren problemen hadden met vrijetijdsbesteding, dat ze bij de bestaande opleidings- en tewerkstellingsvoorzieningen niet aan bod kwamen en dat de drempels van vrijetijdsinitiatieven voor hen te hoog waren. Na verder onderzoek en de uitwerking van een pedagogisch concept startte De Werf als centrum voor deeltijdse vorming. De Werf bouwde in de voorbije jaren heel wat ervaring op in het opvangen van jongeren die in een klassieke schoolsituatie niet meer of onvoldoende kunnen functioneren. Met het project On@Break wil De Werf breder gaan en een time-outprogramma aanbieden voor jongeren uit andere scholen.

2. Werking

Het project richt zich naar 14-18 jarigen, jongens en meisjes van alle nationaliteiten, die tijdelijk niet kunnen functioneren in hun huidige opleiding -nl., het technisch secundair onderwijs, het kunstonderwijs, het voltijds en deeltijds beroepsonderwijs en de middenstandsopleiding- en hierdoor met schooluitval bedreigd zijn. Zij kunnen niet meedraaien in hun opleiding omwille van een crisissituatie, b.v. ernstige overtreding van het schoolreglement, persoonlijke of andere problemen.

Aanvankelijk werd gekozen om met scholen te werken uit de regio Gent. Alle verwachtingen en afspraken omtrent de samenwerking zijn gebundeld in een samenwerkingsovereenkomst. Deze contracten worden meestal afgesloten op het moment dat de school een mogelijke kandidaat heeft voor het time-outproject.

Ook buiten de grenzen van Groot-Gent is er nood aan opvang van leerlingen met dreigende schooluitval. Het project werd uitgebreid naar andere scholen binnen de provincie Oost-Vlaanderen, dit echter steeds vraaggestuurd en op voorwaarde dat er plaatsen beschikbaar zijn (slechts 3 jongeren kunnen tegelijkertijd in het project).

De aanmelding gebeurt door het CLB, in samenspraak met de school, jongere en ouders. Daarna volgt de intake. Tijdens het intake-moment zijn zowel jongere, ouder(s), CLB-medewerker als schoolverantwoordelijke aanwezig. Uit dit gesprek worden een aantal persoonlijke gegevens en gegevens betreffende de problematische schoolsituatie verzameld. De duur van de time-out wordt in onderling overleg, met school en CLB, vastgelegd en kan gaan van 2 tot 4 weken. Bij het bepalen van de duur wordt rekening gehouden met de ernst van de probleemsituatie, de vraag van school en CLB en het moment waarop de time-out geïnstalleerd wordt (met name vakantie- en examenperiode).

Daarna start het eigenlijke programma. Hierin staat geïntegreerd werken centraal. Bij het benaderen van de jongeren is het immers van groot belang alle relevante actoren in het kader van de aangeboden hulpverlening te betrekken bij de projectbegeleiding, o.m. de jongere, de ouders, het CLB, de school, eventuele hulpverlenende instanties, enz.

Het programma bestaat uit een combinatie van groepsgebonden en individuele activiteiten.

In het individuele gedeelte komen volgende zaken aan bod:

- analyseren van de crisissituatie: wat is er gebeurd? Wat is mijn eigen aandeel?
- toekomstgericht denken: wat kan/moet veranderen? Op welke manier kan het beter?

- inzichten bijbrengen omtrent bepaalde sociale vaardigheden: enerzijds algemene thema's zoals communicatie, luisteren, omgaan met kritiek, omgaan met emoties, vriendschap, groepsdruk, enz. en anderzijds vertrekkend vanuit de eigen situatie/leefwereld van de jongere. Deze vaardigheden worden aangebracht via educatieve spelen, rollenspelen, videomateriaal, groepsgesprekken, enz.;
- contacten behouden of herstellen gesprekken met school, CLB, ouders, enz.;
- eventueel uitklaren van andere problemen. Bij ernstige problematieken en indien nodig wordt doorverwezen naar gespecialiseerde instanties en diensten;
- doornemen van de gemiste leerstof, op zoek gaan naar eventuele knelpunten binnen lessen- en takenpakket en deze signaleren naar de school.

Voor de groepsgebonden activiteiten wordt de jongere ingeschakeld in het bestaande programma van de vzw De Werf (nl. houtbewerking). Binnen de bestaande groepsindeling krijgen de jongeren in time-out specifieke taken mee binnen de ateliers. Er wordt gestart met heel eenvoudige zaken; naarmate de tijd vordert en de jongere evolueert wordt het niveau van de taken opgetrokken. Het blijft telkens de bedoeling om zelfbeeldopbouwend te werken. De jongeren in time-out werken namelijk aan een eigen werk, wat ze ook mogen meenemen op het einde van hun time-outperiode.

Daarnaast is er aandacht voor algemene vorming. Uiteenlopende thema's komen aan bod via bezoeken, gastsprekers, videomateriaal, enz. In het groepsgebonden programma krijgen de jongeren ook sport en leren zij hun vrije tijd zinvol te besteden. Hierbij krijgen ze de kans positieve ervaringen op te doen en kunnen ze zich ontspannen.

Voor de individuele begeleiding krijgt elke jongere een begeleider toegewezen die samen met hem/haar de huidige situatie analyseert en nadenkt over de toekomst, een aantal sociale vaardigheden aanleert, de individuele problemen bespreekt en eventueel de denkopdrachten meegekregen uit de school helpt opnemen. De jongeren slagen er doorgaans in een aantal inzichten te verwerven; de time-outperiode is echter te kort om echt te werken naar gedragsverandering.

Een belangrijke taak van het project is de jongere te blijven motiveren en voor te bereiden op zijn/haar terugkeer naar school. Dit gebeurt o.m. door te werken rond de leerinhoud.

De sociale vaardigheidstraining is zeker een sterkte van On@Break. Dit blijkt zowel uit de aanmeldingen (waarbij veelal de vraag naar deze training wordt gesteld) als uit de evaluatiemomenten (waarin jongeren deze vormingen zelf als positief aangeven).

Een tweede troef is dat On@Break, juist door de aansluiting bij de activiteiten van De Werf, een zeer afwisselend programma van groepsgebonden activiteiten kan aanbieden.

Tijdens de time-outperiode wordt getracht om minstens één keer per week contact te hebben met de ouders, de schoolverantwoordelijke en de CLB-medewerker. In dit contact wordt informatie gegeven over het verloop van de time-out. Dit is, om verschillende redenen, niet altijd even haalbaar: ouders zijn (overdag) niet bereikbaar, tijdsgebrek van de medewerkers, geen relevante informatie, enz.

Aan het einde van de time-out wordt een afrondingsgesprek gepland met de jongere, de ouder(s), de CLB-medewerker en de schoolverantwoordelijke. Hierin wordt de volledige time-outperiode door alle partijen geëvalueerd en worden een aantal afspraken gemaakt om de reïntegratie te bevorderen.

Tot vier weken na de reïntegratie in de school wordt vanuit het project nazorg gewaarborgd. Daarna wordt dit een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het CLB en de school. Er wordt telkens gevraagd om de nodige informatie door te geven aan het project om een zicht te krijgen op de behaalde resultaten. Meestal is het echter het project zelf dat contact moet opnemen met de school om te weten hoe het met de jongere gaat.

Voor een aantal jongeren blijkt het na een langere periode toch nog fout te lopen op de school en worden ze uiteindelijk toch doorverwezen naar een andere school.

De redenen hiervoor kunnen heel verschillend zijn: de jongere kan zijn gedrag niet voldoende aanpassen aan de verwachtingen van de school, de school geeft de jongere niet voldoende kansen om zich opnieuw te bewijzen (men start na de time-out toch niet met een 'schone lei'), de achterliggende problemen zijn te belastend voor de schoolsituatie van de jongere (b.v. druggebruik, thuissituatie), enz.

Wat betreft het stimuleren van veranderingsstrategieën bij de scholen, is ondertussen duidelijk gebleken dat deze doelstelling pas op langere termijn kan worden verwezenlijkt. Dit heeft enerzijds te maken met het feit dat er in eerste instantie een relatie moet kunnen opgebouwd worden met de school, en dat de school anderzijds moet openstaan voor tips, bemerkingen, ... In het eerste werkjaar werd dan ook vooral aandacht besteed aan het opbouwen van de relatie met scholen, leerkrachten en vooral met leerlingenbegeleiders.

3. Evolutie

Na één jaar werken werden na een interne evaluatie een paar punten gewijzigd.

Zo werd de beslissing of een jongere kan starten in time-out uitgesteld tot na de intake met alle partijen, terwijl het voorheen zo was dat deze beslissing genomen werd na de aanmelding. Nadat we enkele keren verkeerde informatie kregen bij de aanmelding hebben we het beslissingsmoment wat naar achter geschoven.

Naar de scholen werd ook nog eens duidelijk gevraagd om extra aandacht te besteden aan het onderdeel leerinhoud. De schoolverantwoordelijken werden erop gewezen dat er op donderdagmiddag voldoende leerstof voor de jongere moet aanwezig zijn.

In het tweede werkingsjaar werd ook al meer stilgestaan bij de tweede doelstelling. Door de extra middelen die door de provincie Oost-Vlaanderen aan On@Break werden toegekend kon er tijd en ruimte vrijgemaakt worden om een aantal zaken te verwezenlijken.

De CLB's van de drie netten werden aangesproken om samen met het project te zoeken naar samenwerkingsmogelijkheden binnen de scholen. Een tweede fase binnen deze taak van time-out is het aanspreken van schooldirecties om concrete plannen uit te werken. Zo werd bijvoorbeeld met één school uit Gent al een project opgestart rond sociale vaardigheden en attitudes in de klas.

2.2.3. S.W.O.B., Brugge (Samenwerkingsverband Welzijns- en Onderwijsvoorzieningen, Brugge)

1. Ontstaan van het project

Het S.W.O.B. kent zijn voorloper in het therapeutisch pilootproject Odysseus. Odysseus startte in 1997, als een vernieuwend initiatief in de bijzondere jeugdzorg, uit een samenwerkingsverband tussen drie voorzieningen uit de regio Brugge (nl. v.z.w. Binnenstad, v.z.w. Bijzondere Jeugdzorg Zingende Sparren en v.z.w. Nieuwland).

Initieel had het project als doel om deeltijds lerende jongeren die omwille van een problematische voorgeschiedenis vastgelopen zijn in hun (schoolse) ontwikkeling, een onderwijsondersteunend aanbod te bieden. Jongeren die deeltijds onderwijs volgen, gaan twee dagen naar school en worden geacht de overige drie dagen te werken. Voor een aantal jongeren brengt dit werken problemen met zich mee. Het project vangt deze jongeren tijdens die drie dagen op, gaat samen met hen op zoek naar hun interesses en probeert hen de sociale vaardigheden bij te brengen die nodig zijn bij een eerste werkervaring.

Dit aanbod wordt met de steun van de Koning Boudewijnstichting uitgebreid naar jongeren die als problematisch ervaren worden in het voltijds onderwijs. Steeds vaker krijgt dit project immers vragen van scholen om tijdelijk ook jongeren uit het voltijds onderwijs op te vangen.

Ook in het voltijds secundair onderwijs krijgt men immers te maken met gedemotiveerde leerlingen, die via de bestaande onderwijsvormen moeilijk of onvoldoende bereikt worden. Deze jongeren haken na verloop van tijd af, of worden omwille van hun probleemgedrag van de ene richting of school naar de andere verwezen, zonder tot een reële opleiding te komen. Bovendien kan het schools afhaken in enkele gevallen één van de factoren zijn om over te gaan tot een begeleiding in de Bijzondere Jeugdbijstand. Sommige begeleidingen binnen de Bijzondere Jeugdbijstand

lopen op hun beurt vast en resulteren in doorverwijzing naar meer intensieve residentiële begeleidingsvormen. Er is dus nood aan een nieuw initiatief dat gericht is op jongeren die zich in een problematische opvoedings- en onderwijssituatie (P.O.O.S) bevinden en dat gedragen wordt door het raakvlak van welzijn en onderwijs.

2. Werking

Het time-outproject van het S.W.O.B. is gestart in 2001. Het is een plaats voor jongeren uit het voltijds secundair onderwijs waarvoor schooluitval dreigt.

Om een antwoord te zoeken op de probleemsituatie wordt, in nauwe samenwerking met de jongere, de ouders, de school, het CLB, de verwijzers en de mogelijk betrokken hulpverleners, een time-out uitgebouwd voor de jongere en de school. Tijdens dit proces van exploratie en ondersteuning blijven alle partijen hun verantwoordelijkheid opnemen. De vraag naar begeleiding wordt gesteld door het CLB na overleg met alle betrokkenen. Tijdens de begeleiding blijft de leerling ingeschreven in de school. Het CLB fungeert als scharnierpunt tussen de school en S.W.O.B.

Het is de bedoeling om de jongeren in relatie met de begeleid(st)ers positieve ervaringen te laten opdoen, terug voeling te laten krijgen met hun reële motivatie en hun sociale vaardigheden te versterken. De jongere wordt daarbij gesitueerd in zijn bredere context. De ervaring leert immers dat naast de positief affectief-relationale betrokkenheid op deze jongeren ook de meer integrale, de contextuele, benadering van hun problemen tot de beste resultaten leidt.

Om de betrokken jongeren terug te laten integreren in hun schoolse realiteit steunt het time-outproject daarbij op drie methodische pijlers:

1. Aanbod van een gevarieerd programma: atelierwerking (houtbewerking, creatieve technieken,...), individuele begeleiding of coaching (begeleidingsgesprekken waarbij de link gelegd wordt tussen het functioneren in het time-outproject en de situatie op school) en groepsbegeleiding (kook- en tafelmomenten, groepsgesprekken, uitstappen, sport,...). Daarnaast is er bij aanvang van het project ook de mogelijkheid om een psychotherapeutische begeleiding aan te bieden.

2. Gefaseerde werking: dit betekent dat er met de jongere van bij de aanmelding tot de nazorg getracht wordt om een vraaggestuurd proces te volgen. Na een aanpassingsperiode richt de begeleiding zich vooral op de individuele werkpunten van de jongere en wordt er nagegaan hoe een aantal inzichten en vaardigheden kunnen geïntegreerd worden bij een terugkeer naar school. Er wordt ook gepoogd om deze terugkeer voor te bereiden door middel van leerstofondersteuning of een aantal lesmomenten op de school zelf. Teneinde dit allemaal te kunnen bespreken en

organiseren zijn er met alle betrokkenen samen minimaal drie formele bijeenkomsten: de intake, een tussentijdse evaluatie en een eindbespreking.

3. Samenwerking met de diverse partners:

- samenwerking met school en het begeleidend CLB: zij vormen de draaischijf van het time-outproject want zij melden de jongere aan en engageren zich om deze terug te integreren in de school. Ook tijdens de time-outperiode blijven de school en het CLB de trajectbegeleiders die op elk moment het project kunnen bevragen, knelpunten bespreken, voorstellen doen. Daartoe wordt een vaste schoolmedewerker (b.v. klastitularis, leerlingenbegeleider, ...) en een CLB-medewerker aangeduid. Samen met de school en het CLB wordt (o.a. tijdens evaluatiebesprekingen, bezoeken aan het project) gezocht hoe er binnen de school terug aansluiting kan worden gevonden. Daarbij poogt de projectverantwoordelijke, de individueel begeleid(st)er of in sommige gevallen de therapeut vooral te wijzen op de betekenis van het probleemgedrag van de jongere en handvatten aan te reiken om tot een meer positieve kijk en aanpak te komen. Op langere termijn kan dit overleg de aanzet betekenen om te komen tot een preventief beleid van jongeren met gedragsproblemen in de school;
- samenwerking met ouders: het is van groot belang dat de ouders het mandaat geven dat de jongere een bepaalde periode in het project begeleid mag worden. Zij geven ook het mandaat voor een eventuele verdere informatieverzameling bij het CLB en andere hulpverleners. Voor zover de problematiek van de jongere verwijst naar een ruimere gezinsproblematiek wordt er in afspraak met het CLB en de ouders, een aanzet tot gezinsbegeleiding gegeven. De projectverantwoordelijke nodigt de ouders extra uit in het project of gaat op huisbezoek;
- samenwerking met hulpverleners: het time-outproject kan beroep doen op hulpverleners (b.v. maatschappelijke dienst, begeleidingstehuis) die reeds met de jongere en het gezin vertrouwd zijn. Met de hulpverleners worden dan afspraken gemaakt rond de therapeutische en gezinsbegeleiding. Voor zover blijkt dat de hulpvraag van de jongere en zijn gezin een meer ingrijpende hulpverleningsvorm vraagt, kan na overleg en goedkeuring van hen, een overdracht gebeuren naar een dienst (b.v. centrum voor geestelijke gezondheidszorg, centrum algemeen welzijnswerk, comité voor bijzondere jeugdzorg) die de probleemsituatie verder kan opvolgen.

3. Evolutie

De werking evolueert mee met de mogelijkheden en beperkingen van het time-outproject die na twee jaar merkbaar zijn. En ook volgens de beschikbare middelen (cfr. het is bijvoorbeeld niet mogelijk om nog langer een halftijds therapeut in dienst te houden). Algemeen kan gesteld worden dat het project door de besteding van de personeelsmiddelen en de aanpassing van de doelgroep minder therapeutisch en meer orthopedagogisch is geworden.

Momenteel kunnen 6 à 8 jongeren tegelijk worden begeleid. Daarbij richt het time-outproject zich op de eerste en de tweede graad van het voltijds secundair onderwijs.

Naast het feit dat in Brugge reeds twee projecten voor het deeltijds onderwijs bestaan, laat dit ook toe om meer preventief te werken. De begeleidingsperiode loopt van minimaal 2 weken tot maximaal 6 weken.

Het beperken van de begeleidingsperiode naast het werken met een meer vaste groep moet toelaten dat het onderwijs vroeger op probleemsituaties inspeelt en het time-outproject minder wordt gezien als een schoolvervangende opvang. Hiertoe is het ook de bedoeling om meer aandacht te besteden aan een effectieve schoolbegeleiding, nl. leerstofaanbod regelen, lesmomenten op school voorbereiden en opvolgen, studiemomenten in het time-outproject organiseren, verdere toelichting geven in de klassenraad, enz. Komen tot een structurele realisatie hiervan is een werk van lange adem die enorme inspanningen vraagt van de school maar ook van het time-outproject zelf.

Ook de samenwerking tussen onderwijs- en welzijnsdiensten blijft essentieel. Waar welzijnsdiensten reeds betrokken zijn, worden zij mee ingeschakeld in het overleg. Waar een verdere opvolging door welzijnsdiensten aangewezen is, kan het time-outproject in overleg met het CLB pogen om deze in te schakelen. En voor zover er bij welzijnsdiensten ook jongeren bekend zijn die tijdelijk reeds uit de schoolse boot zijn gevallen, moeten deze ook terecht kunnen in het time-outproject voor zoverre het zich moduleert in functie van jongeren met een schoolse problematiek die zich moeten kunnen reïntegreren in het schoolse gebeuren.

2.2.4. Time-Out¹¹, Antwerpen (Arktos/CBJ Jongeren-Voor-Zorg vzw, Antwerpen)

1. Ontstaan van het project

Sedert 1992 neemt de Werkgroep Onderwijs van de Preventiecel van het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg (C.B.J.) Antwerpen allerlei initiatieven om samen met het onderwijs en de CLB's (vroegere P.M.S.-centra) te zoeken naar mogelijke antwoorden op de moeilijkheden waarmee een groep jongeren thans geconfronteerd wordt.

In 1994 startte het C.B.J. het netoverschrijdend B(uitengestuurd) O(p) S(chool)-Overleg in Antwerpen. Scholen worden hierbij gestimuleerd om een intentieverklaring te ondertekenen waarbij zij zich engageren om een aantal afspraken na te komen die te maken hebben met het moment, de wijze waarop en de reden waarom leerlingen van school worden weggezonden.

In 1996 startte het Comité met het Spijbelpreventieproject. Dit project gaf ondersteuning aan een tiental individuele scholen met betrekking tot het uitwerken van een spijbelpreventieplan; het organiseerde een intervisie tussen scholen die reeds spijbelpreventieacties ondernemen; richtte een platform op bestaande uit onderwijs-, welzijns- en justitie-partners en verspreidde de verzamelde knowhow rond spijbelpreventie en de verspreiding ervan door voordrachten, brochures, persconferenties en studiedagen.

---

¹¹ Het project koos om voor deze schrijfwijze (2 hoofdletters) om aan te geven dat het de eigenaam is van een project.

Beide projecten (het B.O.S.-project en het Spijbelpreventieproject) zijn fundamenteel gericht op structurele en organisatorische veranderingen aan de onderwijsinstelling (o.m. uitbouw van leerlingenbegeleiding, responsabilisering van leerkrachten). Als invalspoort naar de scholen wordt de focus gelegd op de aanpak van het antisociaal gedrag van de leerlingen. In de projecten werd gewerkt met de intermediairen (o.a. directies, leerkrachten, graadcoördinatoren) eerder dan met de jongeren zelf. Op die manier komen initiatieven ook ten goede aan de ganse schoolgemeenschap en niet enkel aan de (beperkte) risicogroepen.

Het C.B.J. kan als deskundige in 'jongeren met problemen' als volwaardige gesprekspartner voor het onderwijs fungeren. De neutraliteit van een officiële dienst maakte tevens een netoverschrijdende samenwerking tussen scholen mogelijk.

In 1998 werd gestart met een time-outproject, gefinancierd vanuit het Sociaal Impuls Fonds (SIF).

De Ingroeischool start vanuit Arktos vzw¹² met gelijkaardige ervaringen, maar deze situeren zich binnen het deeltijds onderwijs. Het wordt steeds duidelijker dat het huidige aanbod van de centra voor deeltijds onderwijs voor de moeilijkste leerlingen niet efficiënt werkt. Vanaf 1997 wordt hieromtrent rond de tafel gezeten en het concept uitgewerkt; in 1998 start de Ingroeischool met het aanbod.

De Ingroeischool wil een modulair aanbod ontwikkelen dat het bestaande aanbod en de huidige methodieken uitbreidt. Op langere termijn hopen de initiatiefnemers dat deze doelgroepgerichte aanpak een structureel onderdeel wordt van het aanbod van het deeltijds onderwijs. De ervaringen die binnen dit experiment worden opgedaan, zullen hiertoe een wezenlijke bijdrage leveren. Op korte termijn wordt gehoopt om voor de deelnemende jongeren een springplank te zijn naar een succesvolle scholing en instroom naar de arbeidsmarkt.

In 2001 fuseerde het Time-outproject van het C.B.J. met de Ingroeischool van Arktos tot het project 'Time-Out'. Deze fusie laat toe om de beschikbare middelen van de twee projecten efficiënter in te zetten en maakt het naast elkaar bestaan van twee gelijkaardige projecten in Antwerpen ongedaan.

2. Werking

Het project richt zich naar jongeren uit Antwerpen of onmiddellijke omgeving, van 14 tot 17 jaar waarbij sprake is van een ernstige afwezigheids- en/of gedragsproblematiek. Jongeren nemen op vrijwillige basis deel aan het project en moeten een (beperkte) motivatie tonen om te werken aan de nodige aandachts- en leerpunten om hun herinstroom mogelijk te maken.

Zowel scholen, Centra voor Leerlingenbegeleiding, als hulpverleners of derden kunnen jongeren aanmelden. Gebeurt de aanmelding niet vanuit de school of het CLB dan

---

¹² Arktos vzw is een vormingsorganisatie voor maatschappelijk kwetsbare jongeren.

worden steeds de laatst bezochte school en het betrokken CLB gecontacteerd en bevraagd over de jongere en de reeds ondernomen acties. Van elke aanmelding wordt een fiche opgemaakt.

Per schooljaar worden drie time-outperiodes (een per trimester) ingericht en per periode kunnen maximaal 8 jongeren deelnemen. Op basis van de gegevens in de aanmeldingsfiches wordt een eerste selectie doorgevoerd (kwalitatief en kwantitatief). Geselecteerde jongeren worden op twee intakegesprekken uitgenodigd. Tijdens het eerste gesprek worden zowel de jongere als zijn ouders, eventueel betrokken hulpverleners, de school en het CLB uitgenodigd. Gedurende dit gesprek wordt de aanmeldingsproblematiek verder geëxploreerd en wordt het project duidelijk voorgesteld. Op het einde van het eerste gesprek wordt de jongere uitgenodigd om opnieuw op gesprek te komen. Tijdens dit tweede gesprek wordt, met de jongere alleen, stilgestaan bij zijn/haar motivatie om aan het project deel te nemen. Na de intakegesprekken met de potentiële kandidaten wordt door het Time-Outteam de groepssamenstelling bepaald en worden de jongeren en hun doorverwijzers op de hoogte gebracht van de genomen beslissing.

Een time-outperiode duurt acht weken, waarbinnen drie fases kunnen onderscheiden worden:

1) kennismaking en ontlading. Gedurende de eerste twee weken wordt, door middel van laagdrempelige en groepsdynamische activiteiten, gewerkt aan het vertrouwen tussen de jongeren onderling en tussen de jongeren en de begeleiders. Eventuele weerstanden bij de jongeren worden weggewerkt;

2) vorming en individuele begeleiding. Vanaf de derde tot en met de zesde week wordt er intensief gewerkt aan de aandachts- en leerpunten om de herinstroom in het onderwijs terug mogelijk te maken. Deze aandachts- en leerpunten worden, zowel voor de groep als voor de individuele deelnemers, bepaald op basis van observatie tijdens de groepsactiviteiten en de informatie verkregen van derden en tijdens de individuele begeleidingen. De aandachts- en leerpunten worden opgenomen tijdens de groepsactiviteiten en tijdens de individuele begeleidingssessies.

Bij het begin van deze fase vindt een ontheemdingsproject plaats, gedurende meerdere dagen wordt er met de groep een intensief programma doorlopen waarbinnen volhouden, consequenties van eigen gedrag inzien en dragen, omgaan met groepsdruk, enz. centraal staan;

3) oriëntatie. Tijdens de laatste twee weken wordt voornamelijk gewerkt aan de herinstroom in het onderwijs. Ook hier wordt zowel met groepsactiviteiten als met individuele sessies gewerkt. Tevens worden er afspraken gemaakt met de jongere en de school over de manier waarop de herinstroom zal plaatsvinden.

Na de time-outperiode wordt de jongere en de school nog viermaal gecontacteerd, nl. na één, na drie, na zes maanden en na 1 jaar. Bij eventuele problemen kunnen zowel de jongeren als de scholen zelf steeds contact opnemen met een projectmedewerker.

De jongeren komen van dinsdag tot en met vrijdag naar het project. Op maandagnamiddag is er geen aanbod voor de volledige groep, jongeren voor wie er een opvang nodig is kunnen op maandagnamiddag deelnemen aan het cybercafé. Gedurende drie voormiddagen per week wordt er een gevarieerd atelieraanbod gedaan. De jongeren krijgen een introductie in de verschillende mogelijkheden: video, fotografie, koken, airbrush, zeefdrukken, houtbewerking, pottendraaien, muziek, enz. Na verloop van tijd kunnen de jongeren zelf kiezen om een bepaalde techniek verder uit te werken. Gedurende twee halve dagen wordt er een vorming aangeboden aan de volledige groep. Deze vorming kan zowel thematisch (drugs, actualiteit, relaties,...) als procesmatig (posities in een groep, omgaan met conflicten, assertiviteit,...) zijn. Elke jongere heeft tijdens het project bovendien zijn of haar individuele begeleider. In het begin van de week vindt er een individueel gesprek plaats. Tijdens dit gesprek wordt de voorbije week geëvalueerd en worden individuele aandachts- en leerpunten bepaald. Tijdens de week heeft de jongere een individuele sessie waar er intensief rond deze punten wordt gewerkt. Er wordt gekozen om deze sessies zo actief mogelijk te laten verlopen. Vrijdagvoormiddag wordt met de volledige groep de afgelopen week geëvalueerd. Elke week wordt afgesloten met een sportactiviteit.

Naast het werken met de jongeren wordt er uitgebreid aandacht besteed aan de samenwerking met de betrokken school en het daaraan verbonden CLB.

Zowel met de school als met het CLB wordt een samenwerkingsovereenkomst afgesloten waarin de wederzijdse verwachtingen zijn opgenomen en waarin afspraken rond procedure en communicatie zijn bepaald. Tijdens het project vinden minimaal drie contacten plaats waar de evolutie en herinstroom van de jongere centraal staan. Eveneens wordt hier bekeken hoe het project de school kan ondersteunen in het werken rond dreigende schooluitval.

De ouders worden tijdens het eerste intakegesprek uitgenodigd. Wanneer een jongere deelneemt aan het project worden de ouders tijdens de tweede week uitgenodigd op een informatiemoment voor alle ouders. Naast informatieoverdracht wordt dit moment gebruikt om ouders duidelijk te maken dat ze niet alleen staan met hun problematiek. Nadien vindt er minimaal een huisbezoek plaats en worden de ouders nauw betrokken bij de verdere school- en studiekeuze van hun zoon of dochter.

In de helft van het project is er een tussentijdse evaluatie waarop alle betrokkenen worden uitgenodigd (jongere, ouders, school, CLB, hulpverlening)...

Gezien de reeds bestaande basisfinanciering van het Time-Outproject werd ervoor gekozen om de opdracht in het kader van deze ondersteuning specifiek te richten op het

samenwerken met scholen. De concrete opdracht ' een methodiek te ontwikkelen die door scholen kan worden gebruikt met het oog op de reïntegratie van de jongere op school die in een time-outproject wordt begeleid' werd de afgelopen periode gefaseerd opgestart.

De toegekende middelen werden in eerste instantie benut om de samenwerking tussen het project en de betrokken scholen en CLB's te intensifiëren en te systematiseren. In het verleden verkeerde het project immers vaak omwille van werkdruk niet in de mogelijkheid om de samenwerking met scholen systematisch en intensief te laten plaats vinden. Concreet werd dit vertaald in het uitbreiden van het aantal contacten tussen de school, het CLB en het project, het nauwer betrekken van de CLB-medewerker bij de intake-procedure, het ontwikkelen van een samenwerkingsovereenkomst tussen het project en de school en het CLB en het werken met een Time-Outcoach binnen de school. Dit is een personeelslid van de school (titularis, leerlingbegeleider,...) die zowel voor de jongere als voor de school aanvaardbaar is als coach. Deze persoon vormt tijdens het project de brug tussen het project en de school. Zo wordt de Time-Outcoach bijvoorbeeld uitgenodigd op het project; na afloop van het project wordt de Time-Outcoach het eerste aanspreekpunt en de vertrouwenspersoon van de jongere.

Tijdens het project wordt er nauw overleg gepleegd met het CLB en wordt hun verdere opvolging en begeleiding van de jongeren afgesproken.

Verder wordt er bij elke school gezocht naar een breder platform om het project voor te stellen en om in communicatie te gaan over het project, het omgaan met moeilijke leerlingen, enz. Een klassenraad, pedagogische studiedag of andere vergadering waarop alle leerkrachten aanwezig zijn hiervoor aangewezen momenten.

Bovenstaande inspanningen hebben ertoe geleid dat de samenwerking met scholen en CLB's vlotter verloopt. Na bijna twee jaar werken, blijkt dat een goed uitgebouwd schoolluik leidt tot het beter bereiken van de algemene doelstelling van het Time-Outproject. Omdat er niet enkel met de jongere wordt gewerkt, maar de school en het CLB nauw worden betrokken bij het traject, wordt de herinstroom beter voorbereid en begeleid.

Bij de CLB's blijkt dat de samenwerking vlot verloopt bij de aanmelding en tijdens het project. De herinstroom op school volgen de meeste CLB-medewerkers op afstand op: de eerste opvang gebeurt hier door de Time-Outcoach van de school. Wanneer een jongere naar een andere school wordt georiënteerd spelen de meeste CLB-medewerkers een minimale adviserende rol.

De samenwerking met scholen rond specifieke jongere verloopt meestal vlot met de directie en de Time-Outcoaches. Het betrekken van meerdere leerkrachten bij de herinstroom lukt slechts uitzonderlijk. Waar dit wel gebeurde was het voor iedereen een positieve ervaring.

Het meer algemeen preventief met een school een traject afleggen verloopt veel moeilijker. Vaak wordt aanvankelijk een eerder afwachtende houding aangenomen en wordt er in functie van de concrete jongere gehandeld. Bij het samenstellen van komende groepen zal er dan ook, na in acht name van de reeds vermelde selectiecriteria, bij voorkeur gewerkt worden met die scholen waarmee reeds samengewerkt werd. De reeds verworven vertrouwensrelatie moet het mogelijk maken om de aandacht deels te verleggen naar een meer algemene preventieve aanpak van probleemleerlingen.

Binnen de samenwerking met de scholen wordt een preventief effect beoogd door de manier waarop scholen omgaan met probleemleerlingen bespreekbaar te maken.

Per school / CLB wordt er gekeken hoe we door middel van het aanreiken van begeleidingsmodellen (momenteel wordt bijvoorbeeld onderzocht of we de leerlingvolgkaart kunnen aanreiken als methode van opvolging van heringestroomde leerlingen), oplossingsstrategieën, inzichten in achterliggende problematieken en manieren om hiermee om te gaan een meer preventieve invloed kunnen hebben op de schoolcultuur

3. Evolutie

De projectwerkers ervoeren tijdens hun groepswerking dat er nood is om individueler met de jongeren te werken. Hierdoor kan er op een intensievere en vertrouwelijkere manier aandacht gegeven worden aan de individuele leerpunten van de jongeren. Binnen het weekrooster wordt er naast de groepssessies, met iedere jongere minstens één dagdeel individueel gewerkt. Tijdens deze sessies wordt er een vertrouwensband opgebouwd en via actieve vorming met de jongere gewerkt aan zijn/ haar leerpunten.

Om het project meer gewicht te geven bij de jongeren kozen de projectwerkers ervoor om tijdens het project alle betrokkenen nog eens samen te brengen. In de helft van het project vindt er een tussentijdse evaluatie plaats voor iedere jongere. We brengen jongere, ouders, school, CLB en eventuele hulpverlening terug rond tafel en bekijken hoe het loopt tot nu toe, waaraan er werd gewerkt, waaraan er nog gewerkt moet worden en eventueel moet worden bijgestuurd. Hier worden ook de eerste afspraken gemaakt voor de herinstroom na het project.

De voorbije twee jaar is de samenwerking met een aantal scholen in Antwerpen vlotter gaan lopen. De scholen en CLB-medewerkers raken vertrouwd met het project en zijn medewerkers. Hierdoor wordt een open gesprek rond de betrokken leerling mogelijk, maar wordt het ook mogelijk om verder te kijken dan de individuele leerling en te zoeken naar interne oplossingen en veranderingen.

Doordat scholen en CLB's een beter zicht hebben op wat het project is en wat er van hen verwacht wordt, zijn de jongeren die vanuit scholen en CLB's aangemeld worden echte Time-Outkandidaten.

2.2.5. Overzicht van de projecten in het time-outexperiment

Koïnoor - Leuven	On@Break - Gent	SWOB - Brugge	Time-Out - Antwerpen
<u>1. Doelstellingen</u> Het time-outproject bestrijdt definitieve schooluitval door jongeren, voor wie uitsluiting dreigt of die reeds uitgesloten zijn, voor een beperkte periode schooextern te begeleiden. Dit geschiedt binnen een ervaringsgerichte en contextuele benadering. Zowel de jongere, zijn leefomgeving (ouders, betrokken hulpverlening, ...) als de betrokken school krijgen een duidelijk gedefinieerde plaats binnen het project. Het project beoogt door de samenwerking met scholen tevens een bijdrage te leveren aan het vermijden van schooluitval.	<u>1. Doelstellingen</u> Het time-outproject bestrijdt definitieve schooluitval door jongeren, voor wie uitsluiting dreigt of die reeds uitgesloten zijn, voor een beperkte periode schooextern te begeleiden. Dit geschiedt binnen een ervaringsgerichte en contextuele benadering. Zowel de jongere, zijn leefomgeving (ouders, betrokken hulpverlening, ...) als de betrokken school en het CLB krijgen een duidelijk gedefinieerde plaats binnen het project. Het project beoogt door de samenwerking met scholen tevens een bijdrage te leveren aan het vermijden van schooluitval.	<u>1. Doelstellingen</u> Een time-out bieden voor de jongere als extra ondersteuning voor al de inspanningen die de school, CLB, ouders, hulpverlening ... tot dan toe geleverd hebben. Werken rond motivatie, zelfvertrouwen aanscherpen, aanbieden van positieve ervaringen en opbouwen van eigen keuzes via gefaseerde werking. Het reïntegreren van deze jongere in de bestaande onderwijsvoorzieningen, bij voorkeur in de school en de onderwijsvorm/studierichting waar de jongere ingeschreven is, behalve wanneer in het belang van de jongere andere keuzes wenselijk zijn of er nog een inschrijving moet gebeuren. Het stimuleren van veranderingsstrategieën bij de scholen ter preventie van schooluitval.	<u>1. Doelstellingen</u> Het Time-Outproject bestrijdt definitieve schooluitval door jongeren, voor wie uitsluiting dreigt of die reeds uitgesloten zijn, voor een beperkte periode schooextern te begeleiden. Dit geschiedt binnen een ervaringsgerichte en contextuele benadering. Zowel de jongere, zijn leefomgeving (ouders, betrokken hulpverlening, ...) als de betrokken school en het CLB krijgen een duidelijk gedefinieerde plaats binnen het project. Het project beoogt door de samenwerking met scholen tevens een bijdrage te leveren aan het vermijden van schooluitval.
<u>2. Doelgroep</u> Het time-outproject richt zich tot leerlingen secundair onderwijs waarvoor schooluitval dreigt of die reeds niet meer schoolgaand zijn. Jongeren nemen op vrijwillige basis deel aan het project en moeten een (beperkte) motivatie tonen om tijdens hun deelname aan het project te	<u>2. Doelgroep</u> Het time-outproject richt zich naar jongeren van 14 tot 18 jaar waarvoor schooluitval dreigt. Jongeren nemen op vrijwillige basis deel aan het project en moeten een (beperkte) motivatie tonen om tijdens hun deelname aan het project te	<u>2. Doelgroep</u> De doelgroep betreft leerplichtige jongeren: die ingeschreven zijn in een school te Brugge en de eerste of tweede graad van het ASO, TSO, KSO, BSO of BUSO volgen, dan wel –zeker in het eerste trimester- leerlingen die (nog) niet in een school zijn ingeschreven... en waarbij schooluitval dreigt en waarvoor	<u>2. Doelgroep</u> Het time-outproject richt zich naar jongeren van 14 tot 17 jaar waarvoor schooluitval dreigt of die reeds niet meer schoolgaand zijn. Jongeren nemen op vrijwillige basis deel aan het project en moeten een (beperkte) motivatie tonen om tijdens hun deelname aan het project te

werken aan de nodige aandachts- en leerpunten om hun herinstroom mogelijk te maken.	werken aan de nodige aandachts- en leerpunten om hun herinstroom mogelijk te maken.	de school en het CLB in gezamenlijke verantwoordelijkheid zelf reeds een maximum aan begeleidingsinspanningen leverden om de probleemsituatie te kenteren en die zodanig met blokkades geconfronteerd worden dat interventie van buitenaf noodzakelijk is Selectiecriteria: Alle partijen stemmen in met de overeenkomst (leerling, ouders of vervanger, school d.w.z. directie en klassenraad, CLB, externe begeleidingsdiensten). Er wordt een time-outperiode bepaald van twee weken tot maximaal zes weken. Er gaan evaluatievergaderingen door op geregelde tijdstippen.	werken aan de nodige aandachts- en leerpunten om hun herinstroom mogelijk te maken.
Er worden selectiecriteria gesteld op drie niveau's: Niveau 1: De individuele jongere Moet een minimale kennis hebben van de Nederlandse taal. Mag niet te kampen hebben met een ernstige verslavingsproblematiek. Mag niet te kampen hebben met een ernstige psychiatrische problematiek; een fysieke of mentale handicap. Moet minimaal gemotiveerd zijn om deel te nemen aan het project en de doelstelling van het project, namelijk heraansluiting bij onderwijs. Leerling ASO, KSO, D.O., D.V., BSO, L.C.	Er worden selectiecriteria gesteld op drie niveau's: Niveau 1: De individuele jongere Moet een minimale kennis hebben van de Nederlandse taal. Jongeren tussen 14 en 18 jaar die een opleiding volgen in het T.S.O., B.S.O., D.B.S.O. of V.I.Z.O-opleiding van de scholen waarmee we een samenwerkingsovereenkomst hebben. Mag niet te kampen hebben met een ernstige verslavingsproblematiek. Mag niet te kampen hebben met een ernstige psychiatrische problematiek. Moet minimaal gemotiveerd zijn om deel te nemen aan het project.	Er worden selectiecriteria gesteld op drie niveau's: Niveau 1: De individuele jongere De jongere is bereid de interne regels van het time-outproject te aanvaarden	Er worden selectiecriteria gesteld op drie niveau's: Niveau 1: De individuele jongere Moet een minimale kennis hebben van de Nederlandse taal. - Mag niet te kampen hebben met een ernstige verslavingsproblematiek. - Mag niet te kampen hebben met een ernstige psychiatrische problematiek. - Moet minimaal gemotiveerd zijn om deel te nemen aan het project. Geen BuSO-jongere

Niveau 2: De omgeving van de jongere Ouders en / of opvoedingsverantwoordelijken moeten akkoord gaan met time-out en er wordt deelname aan het overleg gevraagd. Indien op de eerste rondetafel een herintrede in de school mogelijk geacht wordt, wordt van de school en het CLB een actieve betrokkenheid in het probleemoplossend denken verwacht. Indien een leerling uitgewezen wordt/is of over geen school beschikt, wordt de correctheid in de uitwijzingsprocedure nagegaan om vervolgens het engagement om een nieuwe school te zoeken volledig bij het CLB te leggen. School en CLB moeten een schools perspectief kunnen formuleren.	Niveau 2: De omgeving van de jongere Ouders en / of betrokken hulpverleners of derden moeten bereid zijn om een positieve bijdrage te leveren tot het project. Er moeten door het CLB en de school al inspanningen geleverd zijn omtrent de problematiek van de jongere. Indien een jongeren wordt aangemeld vanuit een school of CLB moet de betrokken school bereid zijn om: tijdens het project actief mee te werken en de jongere na deelname aan het project opnieuw op te nemen in de school.	Niveau 2: De omgeving van de jongere De ouders: verklaren zich uitdrukkelijk akkoord met de deelname van hun kind aan het time-outproject betonen een voldoende betrokkenheid (bereidheid tot samenwerken, aanwezigheid op formele evaluatievergaderingen, ...) aanvaarden de interne regels van het time-outproject De school en het CLB: moeten reeds stappen ondernomen hebben om tot een oplossing te komen. houden de leerling in de school ingeschreven en zijn bereid de leerling volgens een afgesproken stappenplan terug op te nemen (b.v. feedback in klassenraad, leerstofondersteuning, ondersteuning bij de aanpak van de jongere op school vanuit het project als vorm van nazorg...) maken concrete afspraken rond leerstofondersteuning éénmaal de leerling in staat geacht wordt om aan zijn concrete terugkeer naar de school te werken –vb. beperkte leerstof en taken. zorgen voor een vaste contactpersoon in de school (vb. leerkracht, leerlingenbegeleider...) De CLB-medewerker treedt op als ‘trajectbegeleider’. Formele overlegmomenten tussen project en school worden gepland via de CLB-medewerker. Het is de bedoeling dat de school bereid is de eigen interne werking in vraag te stellen en in	Niveau 2: De omgeving van de jongere - Ouders en / of betrokken hulpverleners of derden moeten bereid zijn om een positieve bijdrage te leveren tot het project. - Indien een jongeren wordt aangemeld vanuit een school of CLB moet de betrokken school bereid zijn om: tijdens het project actief mee te werken en de jongere na deelname aan het project opnieuw op te nemen in de school.

akkoord verklaren, wordt gekozen voor een bepaalde module (b.v. het verder bijwonen van een aantal lesonderdelen op de school van oorsprong, studeren met behulp van leerstofpakketten verkregen van de school, het opdoen van werkervaringen (onbezoldigd) bij een patroon, individuele projecten waar de leerling samen met een volwassene een idee uitwerkt of een vaardigheid oefent). De module wordt met andere woorden ontwikkeld op maat van de leerling en school. Wanneer niet voldaan wordt aan de selectiecriteria (b.v. één van de partners weigert een engagement) stopt de procedure.	betreffende de problematische schoolsituatie verzameld. De duur van de time-out wordt in onderling overleg, met school en CLB, vastgelegd en kan gaan van 2 tot 4 weken. Bij het bepalen van de duur wordt rekening gehouden met de ernst van de probleemsituatie, de vraag van school en CLB en het moment dat de time-out geïnstalleerd wordt (met name vakantie- en examenperiode).	projectverantwoordelijke. De huidige problematiek wordt voorgesteld, er wordt gemeld wat er reeds geprobeerd is en de respectievelijke verwachtingen ten aanzien van het time-outproject worden geïnventariseerd. Ook de mogelijkheden en verwachtingen van het time-outproject worden toegelicht. Als de hulpvraag en het hulpaanbod in elkaars verlengde liggen en als alle betrokkenen akkoord gaan met de deelname van de jongere aan het time-outproject wordt een startdatum afgesproken.	selectie doorgevoerd (kwalitatief en kwantitatief). Geselecteerde jongeren worden op twee intakegesprekken uitgenodigd. Tijdens het eerste gesprek worden zowel de jongere als zijn ouders, eventueel betrokken hulpverleners en de school / het CLB uitgenodigd. Gedurende dit gesprek wordt de aanmeldingsproblematiek verder geëxploreerd en wordt het project duidelijk voorgesteld. Op het einde van het eerste gesprek wordt de jongere uitgenodigd om opnieuw op gesprek te komen. Tijdens dit tweede gesprek wordt, met de jongere alleen, stilgestaan bij zijn of haar motivatie om aan het project deel te nemen. Na de verschillende intakegesprekken wordt door het Time-Outteam de groepssamenstelling bepaald en worden de jongeren en hun doorverwijzers op de hoogte gebracht van de genomen beslissing.
Projectuitvoering (zie verder punt 4 van dit overzicht) Een time-outperiode duurt bij voorkeur van twee tot maximum acht weken. In haar werking volgt het time-out project Koinoor twee sporen: het aanbieden van een vormingsprogramma en het ontwikkelen van een overlegpolitiek tussen school, CLB, ouders, leerling en relevante derden. Het vormingsproject wordt beschreven in punt 4. In haar overlegpolitiek onderscheidt het	Projectuitvoering Een time-outperiode duurt maximum vier weken en is in grote lijnen op te splitsen in 2 onderdelen: het time-outgedeelte en het groepsgedeelte Als afronding van de time-out komen alle partijen die ook bij de intake aanwezig waren nogmaals rond de tafel zitten. Dit met een 3-tal belangrijke doelstellingen:	Projectuitvoering Een time-outperiode duurt minimaal twee weken, maximaal zes weken. Binnen deze periode kunnen globaal een aantal fases onderscheiden worden: <u>Fase 1: Kennismaking en ontlading</u> De start en de eerste week wordt beschouwd als een aanpassingsperiode. De jongere maakt kennis met de activiteiten van het time-outproject, de	Projectuitvoering Een time-outperiode duurt acht weken, binnen deze periode onderscheiden we drie fases: <u>Fase 1: Kennismaking en ontlading</u> Gedurende de eerste twee weken wordt er door middel van laagdrempelige en groepsdynamische activiteiten gewerkt aan het onderling vertrouwen tussen de

project twee types overleg: het gezamenlijk overleg of 'rondetafel' en het 'individuele overleg'. Het gezamenlijk overleg heeft een uitgesproken formeel karakter. Er vinden drie rondetafels plaats, namelijk bij het begin, in het midden en op het einde (intake, bijsturing, herintrede in de school of heroriëntering). De bedoeling van deze conferentie is: Een forum creëren waar onderhandeld wordt met alle betrokken partners, die vanuit verschillende posities en met deels strijdige, deels gemeenschappelijke belangen, tot een voordelige overeenkomst tracht te komen. Het vermijden van incongruenties in de samenwerking. Bewaken en toepassen van de uitgangspunten zoals in voorgaande besproken. Afspraken en beslissing worden gezamenlijk gedeeld of bijgestuurd. Bij individueel overleg komen de partners ad hoc en in wisselende coalities samen. Waar de rondetafels de nadruk leggen op het formele, wordt bij het individuele overleg de nadruk gelegd op het uitwerken van werkinhouden.	In eerste instantie wordt het project geëvalueerd en wordt er besproken wat de jongere van activiteiten gevolgd heeft en hoe de inzet en medewerking verliep. Een tweede belangrijk punt om naar voor te brengen is wat de jongere tijdens het project voor zichzelf heeft bijgeleerd. Ten derde willen we tijdens dit gesprek ook een aantal afspraken maken tussen school en de jongere, met de time-outmedewerker als bemiddelaar.	begeleid(st)ers en de andere jongeren. Tijdens de eerste week worden de diverse verwachtingen van alle partijen verder geanalyseerd, worden haalbare werkpunten geformuleerd en wordt de termijn vastgelegd om terug te komen tot 'het herstel van het gewone leven', i.c. schoollopen. Teneinde de aanvankelijke hulpvraag verder uit te zuiveren zijn er bijkomende gespreksmomenten mogelijk met de jongere zelf, zijn ouders, de school en andere betrokkenen. De probleemsituatie, de verwachtingen van de diverse betrokkenen, de werkpunten, de termijn van de time-out én de manier waarop zal gewerkt worden om tot het verwachte resultaat te komen, worden na twee weken met alle partijen besproken. <u>Fase 2: Eigenlijke begeleidingsfase</u> De daaropvolgende weken vormen de eigenlijke begeleidingsperiode. Hierbij is het programma, i.c. de atelierwerking en de coaching, gericht op de werkpunten van de jongere en zijn context. Uiteraard blijven de observaties en de evaluaties hierbij een belangrijke rol spelen. Tijdens deze weken gaat er ook een tussentijdse evaluatie door (meestal in het midden van de afgesproken time-outtermijn) met alle betrokkenen om een stand van zaken te geven over de vooruitgang die er is geboekt met betrekking tot de werkpunten. Indien nodig wordt er een bijkomend evaluatiemoment gepland.	jongeren en aan het vertrouwen tussen de jongeren en de begeleiders. Eventuele weerstanden bij de jongeren worden weggewerkt. <u>Fase 2: Vorming en individuele begeleiding</u> Vanaf de derde tot en met de zesde week wordt er intensief gewerkt aan de aandachts- en leerpunten om de herinstroom in het onderwijs terug mogelijk te maken. Deze aandachts- en leerpunten worden, zowel voor de groep als voor de individuele deelnemers, bepaald op basis van de observatie van de jongeren en de groep tijdens de activiteiten en de informatie verkregen door derden en individuele begeleidingen. Het formuleren van werken aan de aandachts- en leerpunten geschiedt zowel door groepsactiviteiten als tijdens individuele begeleidingssessies. Bij het begin van deze fase vindt een

		<u>Fase 3: Oriëntatie</u> De laatste twee weken bestaat uit de afronding van de time-out en de voorbereiding op de terugkeer naar school. Er wordt verwacht dat de jongere zich met nieuwe inzichten en vaardigheden terug mag integreren in het onderwijs en zijn sociale omgeving. Mogelijks zijn er met school reeds terugkeermomenten geweest in de loop van de begeleiding. Op de eindbespreking worden met alle betrokkenen de belangrijkste resultaten besproken en worden vanuit de ervaringen van het project een aantal ondersteunende adviezen meegegeven. Tevens wordt er afgesproken wat nog verder dient opgevolgd te worden door de jongere zelf, de school, de ouders of de hulpverleners. Met de school en het CLB wordt op basis van de beëindigde begeleiding ook gezocht welke structurele preventieve maatregelen er verder kunnen uitgewerkt worden in de school.	ontheemdingsproject plaats, gedurende een aantal dagen wordt er met de groep een intensief programma doorlopen waarbinnen volhouden, consequenties van eigen gedrag inzien en dragen, omgaan met groepsdruk, ... centraal staan. <u>Fase 3: Oriëntatie</u> Tijdens de laatste twee weken wordt voornamelijk gewerkt aan de herinstroom in het onderwijs. Ook hier wordt zowel door middel van groepsactiviteiten als doormiddel van individuele sessies gewerkt. Tevens worden er afspraken gemaakt met de jongere en de school over de manier waarop de herinstroom zal plaatsvinden.

<u>4. Het vormingsprogramma</u> Individuele begeleiding Tijdens de time-out neemt de leerling deel aan een basisprogramma. Naargelang de mogelijkheden en de interesses van de leerling dient het programma ruimte te bieden voor een gedifferentieerde en geïndividualiseerde aanpak. Leerlingen werken op een eigen tempo. Zij bepalen in overleg met de begeleiding welke doelstellingen zij willen bereiken, wat hun inbreng daarbij kan zijn en hoe ze daartoe kunnen komen. Na een week kan de leerling in overleg met de vormingswerker onderdelen van het basisprogramma schrappen en vervangen door individuele studiebegeleiding. Groepsbegeleiding <u>Atelierwerking</u> Er wordt een kookatelier opgezet om de jongeren te laten ervaren dat het gezellig is om met anderen te koken en samen te eten.	<u>4. Het vormingsprogramma</u> Individuele begeleiding In het individuele gedeelte krijgt elke jongere een begeleider toegewezen die samen met hem/haar de huidige situatie analyseert en nadenkt over de toekomst, een aantal sociale vaardigheden aanleert, de individuele problemen bespreekt en eventueel de denkopdrachten meegekregen uit de school helpt opnemen. Daarnaast tracht men de contacten met school, CLB, ouders enz. te behouden of te herstellen via gesprekken. Binnen het individuele gedeelte heeft men ook de mogelijkheid om eventueel andere problemen uit te klaren. Groepsbegeleiding <u>Atelierwerking</u> Voor de groepsgebonden activiteiten wordt de jongere ingeschakeld in het bestaande programma van vzw de werf, namelijk houtbewerking. Binnen de bestaande groepsindeling krijgen de jongeren in time-out specifieke taken mee binnen de ateliers. Er wordt gestart met heel eenvoudige zaken. Naarmate de tijd vordert en de jongere evolueert wordt het niveau van de taken opgetrokken. Het blijft telkens de bedoeling om zelfbeeldopbouwend te werken. De jongeren in time-out werken namelijk aan een eigen werk, wat ze ook mogen meenemen op het einde van hun time-outperiode.	<u>4. Het vormingsprogramma</u> Individuele begeleiding Tijdens de individuele begeleiding staat de begeleid(st)er stil bij wat de jongere bezighoudt en hoe het in het project loopt. De werkpunten, die tijdens de evaluatie van de atelierwerking en de andere begeleidingsmomenten aan bod komen, worden besproken. Er wordt getoetst in hoeverre deze werkpunten ook in de school aan de orde zijn en de individueel begeleid(st)er zoekt met de jongere welke strategieën hij of zij hierrond kan ontwikkelen (bijvoorbeeld rond omgaan met gezag, agressie, te laat komen, ...). Groepsbegeleiding <u>Atelierwerking</u> In het time-outproject staat de atelierwerking centraal: houtbewerking, creatieve en expressieve ateliers, ... De kern van de atelierwerking is erop gericht om via de gedrevenheid en motivatie van de atelierbegeleid(st)er de motivatie en de eigen interesses van de jongeren terug wakker te maken. Daarnaast is de dagelijkse atelierwerking het middel om tussen de jongere en de begeleid(st)er een relationeel proces tot stand te brengen, waardoor de jongeren de kans krijgen om positieve ervaringen op te doen, mislukkingen en negatieve momenten te integreren, voeling te krijgen met hun reële motivatie en hun sociale	<u>4. Het vormingsprogramma</u> Individuele begeleiding Elke jongere heeft bovendien zijn of haar individuele begeleider. In het begin van de week vindt er een individueel gesprek plaats. Tijdens dit gesprek wordt de voorbije week geëvalueerd en worden individuele aandachts- en leerpunten bepaald. Tijdens de week heeft de jongere een individuele sessie waar er intensief rond deze punten wordt gewerkt. Groepsbegeleiding <u>Atelierwerking</u> Gedurende drie voormiddagen per week wordt er een gevarieerd atelieraanbod gedaan. De jongeren krijgen een introductie in de verschillende mogelijkheden: video, fotografie, koken, airbrush, zeefdrukken, houtbewerking, pottendraaien, muziek, enz. Na verloop van tijd kunnen de jongeren zelf kiezen om een bepaalde techniek verder uit te werken.

<u>Vorming</u> Het vormingsaanbod kent twee raamactiviteiten: de redactie van een tijdschrift (doorlopend) en een thematische activiteit (beperkt in de tijd). Deze activiteiten laten toe dat de jongeren op elk tijdstip van het schooljaar in het project kunnen stappen en dat vanuit verschillende niveau's en achtergronden een bijdrage kan worden geleverd. De raamactiviteiten zijn methodisch en inhoudelijk breed invulbaar, ze staan in functie van een globaal eindproduct. Verder is er aandacht voor algemene vorming. Vanuit de raamactiviteiten kunnen bepaalde onderwerpen verder worden uitgediept via gerichte vormingsactiviteiten. Ook kunnen jongeren kennis maken met bepaalde professionele activiteiten die aansluiten bij hun bekwaamheden en interessewereld, door stage te lopen bij beroepsmensen. Op basis van deze ervaringen kan aan de hand van concrete situaties met de jongeren individueel doorgewerkt worden op hun keuzes of attitudes.	<u>Vorming</u> Gedurende twee halve dagen wordt er een vorming aangeboden aan de volledige groep. Deze vorming kan zowel thematisch (drugs, actualiteit, relaties, ...) als procesmatig (posities in de groep, omgaan met conflicten, assertiviteit, ...) zijn.	vaardigheden te versterken. Na elk atelier geeft de jongere aan hoe hij of zij heeft deelgenomen aan de activiteit en hoe de omgang met de andere jongeren en de begeleiding is verlopen. Deze informatie komt verder aanbod in de individuele begeleiding van de jongere. <u>Vorming</u> Er zijn groeps gesprekken over thema's die de jongeren zelf aanbrengen (bijvoorbeeld schoolklimaat, subculturen, drugs, ...) en andere groepsmomenten (briefing, pauzes, gezamenlijk middagmaal, wekelijkse sportactiviteit en uitstappen).	<u>Vorming</u> In de algemene vorming komen uiteenlopende thema's aan bod. Dit gebeurt via bezoeken, gastsprekers, videomateriaal, ...De bedoeling hiervan is de kijk van de jongere op de samenleving te verbreden door het bespreekbaar stellen van een aantal thema's en informatie te verstrekken over actuele thema's.

<u>Sport</u> Sport en koken krijgen een aparte plaats in het programma. Ze zijn gericht op primaire ervaringen, die een aantal jongeren nog niet kennen. Er wordt aan sport gedaan om de jongeren de gelegenheid te geven te ervaren dat beweging aangenaam is, en dat samen 'spelen' niet enkel voor kleine kinderen verrijkend is. <u>5. Follow-up</u> Bij de laatste rondetafel (die van herintrede of heroriëntering) wordt er door Koinoor een vangnet aangeboden aan alle betrokken partijen. Concreet bestaat dit uit verder probleemoplossend denken, interventies in de klas, organiseren van time-out binnen de school, crisisbesprekingen, contacteren van hulpverlening, mobiliseren van het bestaande hulpverleningsnetwerk en het contact met de school stimuleren en eventueel een heropname voor een tweede periode van time-out, die zo kort mogelijk dient te zijn. Drie keer per jaar wordt de schoolse evolutie van de jongere bevraagd in het kader van de evaluatie van de time-outprojecten.	<u>Sport</u> 4 lessen per week gaan we met de jongeren sporten, hierin willen we ontspanning bieden en de jongeren de kans geven om nieuwe mogelijkheden te ontdekken voor een zinvolle vrijetijdsbesteding. Het gaat ook om het aanbieden van positieve ervaringen. <u>5. Follow-up</u> Tot 4 weken na de reïntegratie in school wordt vanuit het project opvolging gewaarborgd. Wekelijks wordt contact opgenomen met alle actoren om het verloop van de reïntegratie te volgen en te bekijken of de gemaakte afspraken worden nagekomen. Waar nodig kan bijgestuurd worden. Na 2 weken wordt een gesprek met de jongere gepland. Na 4 weken is er een afrondingsgesprek. Hier eindigt de nazorg vanuit het project. Daarna wordt nazorg een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het CLB en de school. De evolutie wordt doorgegeven aan het project om een zicht te krijgen op de behaalde resultaten.	<u>Sport</u> Er wordt wekelijks een sportactiviteit voorzien. <u>5. Follow-up</u> Tot minstens een maand na de time-out is er opvolging vanwege het project. In de eerste plaats wordt er contact gehouden met de school en het begeleidend CLB waar de jongere is teruggekeerd. Daarnaast kunnen er opvolgingsgesprekken zijn met de jongere, zijn ouders en andere betrokkenen. Ook begeleide doorverwijzing en overdracht naar andere hulpverleners kan een vorm van nazorg zijn.	<u>Sport</u> Elke week wordt afgesloten met een sportactiviteit. <u>5. Follow-up</u> Na afloop van het project wordt de jongere en de school opnieuw gecontacteerd na één maand, na drie, na zes maanden en na één jaar. Bij eventuele problemen kunnen zowel de jongeren als de scholen zelf steeds contact op nemen met een projectmedewerker.

<u>6. Omkadering</u> Met verwijzing naar de overeenkomst, zal de opdrachtgever zich verzekeren van de diensten van Coördinator: 1 FTE (equivalent licentiaat), Bijzondere functie: 1 FTE Begeleider A1: 1 FTE Administratieve kracht, klasse II.: 0,5 FTE	<u>6. Omkadering</u> Het time-outproject On@Break van vzw de Werf is bevolkt met 1 fulltime Begeleider: 1 FTE die wegens organisatorische redenen werd opgesplitst in 2 halftime begeleiders om het enigszins werkbaar te houden. Deze werkrachten doen zowel het voorbereidende werk, het programma-aanbod naar de jongeren in time-out, volgen alle contacten op met school, CLB, ouders en eventuele andere hulpverleners, nazorg, registratie, opvolging en intervisie met de Koning Boudewijnstichting, ... Dit personeelsbestand zorgt ervoor dat de prioriteiten duidelijk moesten gesteld worden binnen het project, want niet aan alles kan de nodige aandacht geschonken worden (onder andere Doelstelling 2). Wel kan er binnen het project gerekend worden op de goede bedoelingen en het grote hart van alle begeleiders en de andere krachten die werkzaam zijn op vzw de Werf (Centrum Deeltijdse Vorming).	<u>6. Omkadering</u> Het project streeft er naar om op permanente basis te beschikken over 1 FTE coördinator, 3 FTE begeleiders en 20% administratieve functie. Binnen het project zijn momenteel 3 FTE en 1 20% administratieve functie actief met volgend takenpakket : Polyvalent begeleider: 2 FTE (van januari tot en met juni 3FTE) De begeleid(st)ers focussen zich naast de atelier- en groepswerking volledig op de individuele begeleiding en kunnen daarbij ook contact op met de klastitularissen, relevante leerkrachten... Zij kunnen ook op de klassenraden worden uitgenodigd in functie van de ondersteuning van en het overleg over de jongeren die ze begeleiden. Coördinator: 1 FTE De coördinator neemt de gezinsbegeleiding op zich en zorgt tijdens de teamvergadering en de overlegmomenten met alle partijen voor de synthese en adviesvorming. Hij zorgt voor de verbinding tussen de verschillende partijen enerzijds en tussen de algemene organisatie en de concrete werking anderzijds (cfr. logistieke ondersteuning). Administratieve functie: 20% FTE De administratieve functie zorgt voor de opvolging van de uurroosters en de boekhouding.	<u>6. Omkadering</u> Binnen het project zijn 4.5 FTE actief met volgend takenpakket: Vormingswerkers: 3 FTE Begeleiden groepsaanbod en individuele sessies Oudercontacten Vorbereiding, verslaggeving en evaluatie Team en organisatie Trajectbegeleider: 0.5 FTE Bewaken individueel traject jongeren Contacten met derden Twee contactmomenten met jonger / week Vorbereiding, verslaggeving en evaluatie Team en organisatie Schoolbegeleider: 0.5 FTE Contacten met scholen en CLB Methodiekontwikkeling Vorbereiding, verslaggeving en evaluatie Team en organisatie Coördinator: 0.5 FTE Externe contacten ifv financiering / erkenning Netwerkontwikkeling Administratie Vorbereiding, verslaggeving en evaluatie Team en organisatie Personeelsbegeleiding

2.3. Opvolging van het experiment (registratiegegevens)

2.3.1. Inleiding

Hieronder volgt een beschrijving van vijf time-outperiodes bij de vier projecten in het experiment. De gegevens zijn verkregen op basis van de registratie door de projectmedewerkers. Het uniform registratieschema werd ontwikkeld in de eerste time-outperiode (april-juni 2001). Meerdere aanpassingen en uitbreidingen van het schema maken dat van een aantal jongeren uit de eerste periode niet alle gegevens werden geregistreerd.

De belangrijkste doelstelling van het registratieschema was ondersteuning te bieden aan de werking van de vier projecten. B.v. welke gegevens moeten gevraagd worden bij de aanmelding om verantwoord te kunnen beslissen tot intake, of welke informatie moet gekend zijn bij de intake om te beslissen tot deelname aan het project, enz.

Dit, samen met het feit dat de registratie door de projectwerker zelf gebeurde, maakt dat de verkregen data niet altijd eenduidig kunnen worden geïnterpreteerd. De bedoeling van de hier doorgevoerde verwerking is een eerste algemeen beeld te schetsen van de time-outwerking. De cijfers zijn beperkt qua aantal en bruikbaarheid, maar zij laten wel toe een aantal lijnen uit te zetten, die reflectie op praktijk en beleid toelaten en die aanzetten geven tot verdere vraagstelling en operationalisering voor meer gefundeerd wetenschappelijk onderzoek (zie hoger).

2.3.2. Beschrijving van de doelgroep

In de overeenkomsten met de projecten wordt de doelgroep algemeen omschreven als:

- leerplichtigen die ingeschreven zijn in een school en ASO, TSO, KSO, BSO, BUSO of deeltijds onderwijs of VIZO-opleiding volgen (prioritair uit de regio van het project);
- jongeren waarbij schooluitval dreigt;
- jongeren waarvoor de school en het CLB in gezamenlijke verantwoordelijkheid zelf reeds een maximum aan begeleidingsinspanningen leverden om de probleemsituatie te kenteren;
- jongeren die zodanig met blokkades geconfronteerd worden dat interventie van buitenaf noodzakelijk is.

Deze afbakening ligt per project wel enigszins verschillend. B.v. een project bakent de doelgroep af tot jongeren tussen 14 en 18 jaar uit het TSO, BSO, DBSO of VIZO-opleiding; een ander project stipuleert een criterium als 'zonder dat ze evenwel zwaar delinquent gedrag of ernstige psychiatrische problematiek vertonen'. Ook werden op basis van de ervaringen de selectiecriteria gewijzigd; b.v. dreigende schooluitval wordt door sommige projecten verruimd met '... of die reeds niet meer schoolgaand zijn' (zie punt 2.2.5.).

Aantal jongeren in de vier time-outprojecten

Tussen april 2001 en december 2002 werden in de vier projecten samen 173 jongeren begeleid. Het betreft vijf periodes: nl. april-juni 2001, september-december 2001, januari-maart 2002, april-juni 2002, september-december 2002.

Gemiddeld werden er per periode (overheen de 4 projecten) ongeveer 35 jongeren (min. 23 - max. 43) ingeschreven, elk project ondersteunde tussen april 2001 en december 2002 gemiddeld een 43 jongeren (min. 24 - max. 60). Volgende tabel geeft informatie over de spreiding per project en per periode. Het aantal jongeren varieert per periode in het ene project tussen 4 à 6, in het andere tussen 7 en 18.

Tabel 1. Verdeling van het aantal deelnemers volgens project en periode - absolute cijfers en percentages

Projecten	Periodes					Totaal	
	1	2	3	4	5	N	%
1. S.W.O.B.	8	5	11	10	15	49	28,3
2. On@Break	4	4	6	6	4	24	13,9
3. Time-Out	8	7	8	8	9	40	23,1
4. Koïnoor	12	7	18	11	12	60	34,7
Totaal	N	32	23	43	35	40	173
	%	18,5	13,3	24,9	20,2	23,1	100

Deze cijfers moeten gelezen worden in het licht van de capaciteit van elk project. Ook deze varieert sterk, nl. tussen 3 en 12 jongeren (On@Break respectievelijk Koïnoor). De variatie in duur van de time-outperiode maakt ook dat in een trimester het ene project tot het dubbele van zijn capaciteit kan komen (b.v. On@Break), het andere niet. In Time-Out Antwerpen is door de vaste instapdatum en duur van de time-outperiode, nauwelijks af te wijken van de vooropgestelde maximum capaciteit.

Uit onze cijfers blijkt dat het aantal jongeren in de 4 projecten het hoogst is in het tweede trimester (januari-maart of periode 3 in tabel). Uit dit cijfer kan momenteel weinig worden geconcludeerd. Enerzijds komt het hoge cijfer vrijwel volledig op rekening van één project; bovendien is het aantal periodes, nl. vijf, zeer beperkt om vergelijking mogelijk te maken. Om enig zicht te krijgen op de vraag van de scholen, die weliswaar niet los is te zien van de bekendheid van de time-outprojecten in de scholen, moeten de aanmeldingen en niet enkel de deelnames aan het project in rekening worden genomen.

Aan de projectmedewerkers werd gevraagd om ook de aanmeldingen te registreren. In de eerste periodes is dit niet consequent gebeurd en bovendien was het niet eenduidig wat onder aanmelding moest worden verstaan. Deze gegevens zijn bijgevolg niet bruikbaar voor de verwerking, maar wel leerrijk voor verder onderzoek.

Op basis van partiële gegevens uit de projecten SWOB en Time-Out Antwerpen¹³ zien we dat het aantal aanmeldingen 2 à 3 keer hoger liggen dan de effectieve begeleidingen in time-out (totaal aantal aanmeldingen over de vijf periodes is 230; het aantal effectieve begeleidingen is 89).

De redenen dat jongeren niet toegelaten worden in het project zijn zeer divers, o.a.

- geen engagement bij school of CLB;
- eerst een andere hulpverlening aangewezen;
- uiteindelijk in het onderwijs een antwoord gevonden;
- op korte termijn geen plaats meer in het project.

Wie meldde aan?

Ongeveer de helft (49,7%) van de jongeren die deelnamen aan het project wordt aangemeld door een medewerker van het CLB; één op zes door de school; één op drie wordt aangemeld door een schoolexterne organisatie (o.a. jeugdrechtbank, Comité Bijzondere Jeugdbijstand, O.O.O.C.). De aanmelding gebeurt weinig of niet door de ouders of de jongere zelf.

Tabel 2. De aanmelders - absolute cijfers en percentages

Aanmelder	Aantal	
	N	%
1. CLB	86	49,7
2. School	28	16,2
3. Ouder(s)	8	4,6
4. Jeugdrechtb.	4	2,3
5. Andere	41	23,7
voorziening		
6. CBJ	4	2,3
7. Jongere	2	1,2
Totaal	173	100,0

Deze cijfers dienen gerelateerd te worden aan de kenmerken van de projecten. In sommige projecten dient de aanmelding -minstens 'in principe'- te gebeuren door het CLB (o.a. On@Break en S.W.O.B.); in de andere projecten kan de aanmelding gebeuren door scholen, CLB's, hulpverleners, derden, ouders en jongere zelf. Deze projecten contacteren dan zelf de school en het CLB.

¹³ Gegevens afkomstig uit de eindverslagen (2003) van de projecten.

Identificatiegegevens

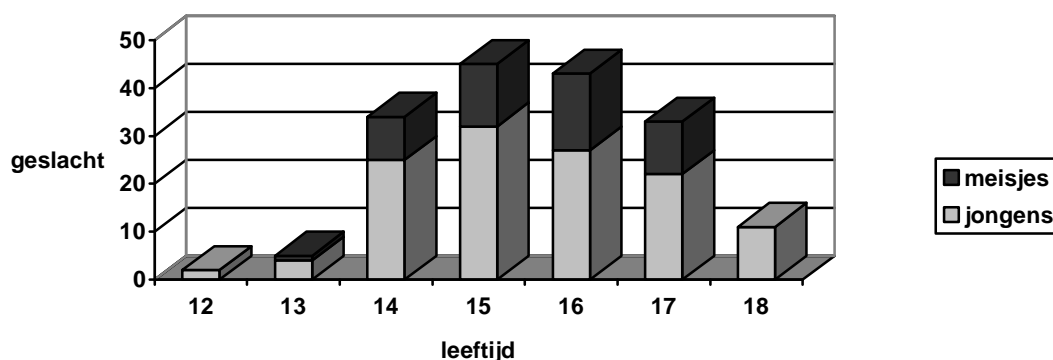
Volgende tabel geeft informatie over de deelnemers inzake geslacht en leeftijd.

Tabel 3. Identificatiegegevens van de deelnemers

Leeftijd	Geslacht		Totaal N	%
	Mannen	Vrouwen		
12	2	-	2	1,2
12	4	1	5	2,9
14	25	9	34	19,7
15	32	13	45	26,0
16	27	16	43	24,9
17	22	11	33	19,1
18	11	-	11	6,4
Totaal	N		173	
	%			100
	71,1	28,9		

Schematisch weergegeven leveren deze cijfers volgend beeld:

Figuur 1. Jongeren in time-out naar leeftijd en geslacht (over 5 periodes)

Inzake geslacht stellen wij vast dat jongens oververtegenwoordigd zijn in de groep deelnemers. De totaalgroep is samengesteld uit 71% jongens en 29% meisjes. Alle projecten hebben in absolute cijfers meer jongens dan meisjes als deelnemers. In On@Break is dit iets sterker uitgesproken dan bij de andere projecten (nl. 79% versus 21% tegen 65% versus 35% in Time-Out Antwerpen).

De gemiddelde leeftijd van de deelnemers is 15 à 16 jaar. Ongeveer de helft (49,7%) van de totaalgroep is 15 jaar oud; de jongsten zijn 12 jaar (1,2%), de oudsten 18 jaar (6,4%).

Bekijken wij de leeftijd van de deelnemers per project dan zien wij dat er kleine accentverschillen zijn. Zo heeft b.v. Koïnoor deelnemers van 12 tot 18 jaar en procentueel meer jongeren van 16 jaar dan de andere projecten; On@Break heeft deelnemers van 14 tot 18 jaar, met procentueel meer dan de andere projecten jongeren van 14 jaar en van 17-18 jaar.

De grote meerderheid van de jongeren in time-out hebben de Belgische nationaliteit. De zes niet-Belgen hadden respectievelijk de Turkse (N=3), de Marokkaanse (N=2) of

Cubaanse (N=1) nationaliteit. Het lijkt aangewezen om in verder onderzoek te werken met 'etnische afkomst' in plaats van met 'nationaliteit'. Ook dient dit gegeven geplaatst te worden binnen de stedelijke context. Zo zijn er in het project van Brugge en Leuven enkel deelnemers van Belgische nationaliteit, in Antwerpen maken niet-Belgen 12,5% van de deelnemersgroep uit.

Al dan niet dossier bij jeugdrechtbank of comité bijzondere jeugdzorg?

Tabel 4. Dossier bij jeugdrechtbank of comité bijzondere jeugdzorg

Dossier bij	N	%
Jeugdrechtbank		
1. ja	43	28,3
2. neen	109	71,7
Totaal	152	100,0
Comité Bijzond.Jeugz.		
1. ja	41	26,5
2. neen	114	73,5
Totaal	155	100,0

Zes van de jongeren die deelnemen aan het time-outexperiment hebben een dossier bij de jeugdrechtbank en bij het comité bijzondere jeugdzorg. Dat feit in rekening genomen, maakt dat 2 à 3 deelnemers (62 op 145 of 42,7% - merk op dat deze gegevens niet voor alle deelnemers gekend zijn) een dossier hebben binnen de bijzondere jeugdbijstand. De reden hiervoor kan liggen bij het gedrag van de jongeren maar ook bij de gezinssituatie (b.v. plaatsing naar aanleiding van een echtscheiding). Wij vermoeden dat deze cijfers hoger liggen dan bij de totale leeftijdsgroep.

De vergelijking van deze gegevens met 'het al of niet een dossier hebben bij de jeugdrechtbank/comité' bij de totaalgroep jongeren is niet mogelijk. De verschillen in gebruikte categorieën, eenheden, leeftijden, enz. maken een verantwoorde vergelijking bijzonder moeilijk. Ons vermoeden steunen wij op het cijfermateriaal van Florizoone en Roose (2000). Zij geven aan dat in (maart) 1999 7194 kinderen/jongeren/gezinnen in de bijzondere jeugdbijstand waren. Gerelateerd aan het aantal leerlingen in het secundair onderwijs (Vlaanderen), zijnde 429 106 (2000-2001) bedraagt dit 1,7%. Dit betreft wellicht een grove overschatting (de groep binnen de bijzondere jeugdbijstand is qua leeftijd uitgebreider dan deze binnen het secundair onderwijs), zij geeft desalniettemin aan dat bij jongeren in time-out aanzienlijk meer geïntervenieerd werd vanuit de bijzondere jeugdbijstand. Uiteraard moet deze vergelijking in verder onderzoek op basis van meer precieze gegevens worden berekend en gerelateerd worden aan de selectieprocedure van de projecten. B.v. Sommige projecten geven voorrang aan jongeren waarbij een dossier geopend is omdat dit de gezinsbegeleiding haalbaarder maakt.

De gezinssituatie

Van de jongeren die toegelaten werden tot het project leeft ongeveer een op drie (33,8%) in zijn oorspronkelijke gezin, tweevijfden (42,5%) bij een alleenstaande ouder en eenvijfde (21,9%) in een nieuw samengesteld gezin (ouder met partner of stiefouder).

Tabel 5. Gezinssamenstelling van de deelnemers

Gezinssamenstelling	Absolute cijfers	%
- alleenstaande ouder		
- 2 ouders, oorspronkelijk gezin	68	42,5
- 2 ouders, nieuw samengest.	54	33,8
- gezin	35	21,9
- pleegzorg, grootouders of familie	3	1,9
Totaal	160	100,0

Vergelijking met N.I.S.-gegevens laten toe te besluiten dat in de time-outgroep meer jongeren afkomstig zijn uit een éénoudergezin dan in de totale leeftijdpopulatie.

Uit de ervaringen van de projectwerkers blijkt dat er bij de time-outdeelnemers uit een 'oorspronkelijk gezin' vaak sprake is van een 'afwezige' vaderfiguur; afwezig omwille van een conflictueuze partnerrelatie of drukke beroepsbezigheden. De opvoeding wordt daarbij ook dikwijls door de moeder alleen opgenomen.

Relevante betrokkenen

In de contacten met het gezin werd door de time-outbegeleider ook gepeild naar het wel dan niet een beroep doen op externe hulpverlening of relevante personen. In 95% van de dossiers kregen wij hier informatie over.

Bij ongeveer tweederden (59,4) van de groep werd naast de ouders, de school en het CLB nog een relevante persoon of organisatie betrokken bij de opvoeding of begeleiding van de jongere; bij een minderheid (8,1%) gaat het om meer dan één persoon of organisatie.

Tabel 6. Aantal relevante betrokkenen

Aantal betrokkenen	Aantal respondenten	% respondenten
0	72	41,6
1	87	50,3
2	13	7,5
3	1	0,6

Een overzicht van de betrokkenen wordt in volgende tabel gegeven.

Tabel 7 . Relevante betrokkenen

Relevante betrokkenen	Ja	Neen	totaal
1. Jeugdbrigade	5,5	94,5	100,0 (164)
2. Centrum geestelijke gezondheidszorg	4,3	95,7	100,0 (164)
3. OCMW	0,6	99,4	100,0 (164)
4. Psychiater of therapeut	7,9	92,1	100,0 (164)
5. gezinstherapie of -begeleiding	4,3	95,7	100,0 (164)
6. instelling bijzondere jeugdzorg	35,4	64,6	100,0 (164)
7. instelling gehandicaptenzorg	2,4	97,6	100,0 (164)
8. relevante privé persoon	1,8	98,2	100,0 (164)
9. internaat	1,2	98,8	100,0 (164)
10. huisdokter	1,8	98,2	100,0 (164)
11 drugshulpverlening	1,8	98,2	100,0 (164)
12. buitenschoolse studiebegeleiding	1,2	98,8	100,0 (164)
13. centrum algemeen welzijnswerk	2,4	97,6	100,0 (164)

Schoolsituatie

Ongeveer de helft van de jongeren in het time-outexperiment zitten in de B-stroom (21,5% B-klas en 2BVL, 22,7% BSO, en 3,5% deeltijds onderwijs); ongeveer één op drie komt uit de A-klas, TSO, KSO of ASO. Verder blijkt ook dat ongeveer een op tien (9,3%) geen school heeft op het moment van inschrijving in het project.

Tabel 8. Huidige onderwijsvorm van de deelnemers

Onderwijsvorm	Leerjaar							Totaal N	%
	1	2	3	4	5	nvt			
1. A-stroom (1e graad)	10	11			1			21	12,2
2. B-stroom (1e graad)	9	29						37	21,5
3. BSO			25	12				39	22,7
4. TSO		1	15	10	6			32	18,6
5. KSO				2				2	1,2
6. ASO			3	2				5	2,9
7. Deeltijds onderwijs				1	1			2	1,2
8. Deeltijdse vorming						3		3	1,7
9. Buso	1	2	4	3				10	5,8
10. leercontract						1		1	0,6
11. geen school						16		16	9,3
Totaal	20 11,9	43 25,6	47 28,0	30 17,9	8 4,8	20 11,9		(168)	100,0

Verder geeft deze tabel aan dat meer dan tweederden (71,5%) van de jongeren in het tweede, derde of vierde jaar zitten. De aanduiding 'nvt' (niet van toepassing) verwijst naar de leerlingen zonder school, met leercontract of in de deeltijdse vorming.

Deze gegevens houden ook rechtstreeks verband met de gehanteerde selectiecriteria van de projecten (o.a. afbakening tot de eerste en tweede graad).

Onderwijsachterstand

Voor deze topic beschikken wij over gegevens van 152 deelnemers: bij 102 leerlingen (67,1%) wordt onderwijsachterstand vermeld. Gespreid over het lager en secundair onderwijs ziet dit er als volgt uit:

Tabel 9. Aantal jaren onderwijsachterstand van de deelnemers in L.O. en S.O.

Aantal jaren	L.O. N	%	S.O. N	%	Totaal N	%
0	109	75,2	60	40,0	47	32,9
1	30	20,7	56	37,3	57	39,9
2	1	0,7	22	14,7	23	16,1
3	-	-	7	4,7	8	5,6
4	-	-	-	-	3	2,1
BLO/BUSO	5	3,4	5	3,3	5	3,5
Totaal	145	100,0	150	100,0	143	100,0

Eén op vier deelnemers heeft een schoolachterstand in het lager onderwijs; drie op vijf hebben een achterstand in het secundair onderwijs. Van het totaal aantal deelnemers heeft ongeveer eenderde geen onderwijsachterstand opgelopen tijdens zijn schoolloopbaan; enkelen hebben drie tot vier jaar achterstand opgelopen.

Een vergelijking met gegevens uit het LOSO-onderzoek geeft aan dat het dubbelen van de time-outgroep ver boven het gemiddelde ligt (van de leerlingen uit het vierde jaar ASO, TSO en BSO blijkt respectievelijk 1,5%, 8% en 32% in het lager onderwijs gedubbeld te hebben; het blijven zitten in het secundair onderwijs is in het DBSO 48%).

Tabel 10. Aantal scholen bezocht door de deelnemers tijdens hun L.O.- en S.O.-periode.

Aantal scholen	L.O. N	%	S.O. N	%	Totaal N	%
1	71	50,7	22	14,7	-	-
2	39	27,9	58	38,7	10	7,3
3	18	12,9	35	23,3	34	24,8
4	7	5,0	15	10,0	35	25,5
5	3	2,1	14	9,3	26	19,0
6	1	0,7	2	1,3	19	13,9
7	-	-	2	1,3	7	5,1
8	-	-	-	-	2	1,5
9	1	0,7	2	1,3	1	0,7
10	-	-	-	-	2	1,5
13	-	-	-	-	1	0,7
Totaal	140	100,0	150	100,0	137	100,0

Ongeveer de helft van de jongeren in time-out wisselden een of meerdere keren van school in het lager onderwijs; in het secundair onderwijs ligt het aantal veel hoger, nl. 85,3%. Het totaal aantal scholen dat voor de jongeren nodig was om tot de huidige scholingsgraad te komen ligt tussen 2 en 13 scholen; 32,9% van de leerlingen bezocht op het moment van de aanmelding tijdens zijn schoolloopbaan 5 of 6 scholen. Dit laat vermoeden dat problemen op school vaak worden 'opgelost' door van school te veranderen.

Ook al is er niet echt vergelijkingsmateriaal voorhanden, bovenstaande gegevens versterken de veronderstelling dat de groep in time-out globaal gezien een minder gunstige schoolloopbaan kenden dan hun leeftijdsgenoten.

Het geeft tegelijkertijd aan dat de indicaties uit het basisonderwijs ernstig moeten worden genomen en als signaal moeten worden gezien voor het opzetten van preventieve maatregelen en voor het sneller samenwerken met het (ambulant) welzijnswerk.

2.3.3. Reden voor een time-out

Time-out dient een antwoord te bieden op dreigende schooluitval. Bovendien -zo staat in de overeenkomst- dienen school en CLB reeds een maximum aan begeleidingsinspanningen te hebben geleverd.

De reden van de time-out werd nagenoeg in alle registratieformulieren vermeld. Vaak worden er meerdere redenen opgegeven. De redenen voor het aanvragen van een time-out wordt beschreven in onderstaande tabel.

Tabel 11. Reden van time-out voor deelnemers.

Reden time-out	N	%	Totaal
1. Fysiek geweld	11	6,4	170
2. Delinquent gedrag	29	16,8	170
3. Spijbelen	83	48,0	170
4. Schoolgebonden normovertredend gedrag	97	56,1	170
5. Schoolmoeheid of psychisch probleem	54	31,1	170

In meer dan de helft (56,1%) van de aanmeldingen is er sprake van schoolgebonden normovertredend gedrag. Bij 83 jongeren (48,0 %) die aangemeld worden, is er een spijsbelprobleem aanwezig. Andere redenen die vermeld worden zijn: schoolmoeheid of psychische problemen (31,1%), delinquent gedrag als diefstal, drugs gebruiken of dealen (16,8%) en gebruik van fysiek geweld of uiten van bedreigingen (6,4%).

Bij meisjes wordt spijsbel significant meer als reden vermeld dan bij jongens. Andere significante verschillen tussen jongens en meisjes en tussen verschillende leeftijden werden niet gevonden.

Maximale begeleidingsinspanningen geleverd?

De vraag of er maximale begeleidingsinspanningen werden geleverd door de school en CLB is zeer moeilijk aan te geven. De projecten verwoordten dit als volgt:

- "Uiteraard is elke partner ervan overtuigd dat er genoeg inspanningen geleverd werden. Wij geloven dit graag maar wanneer zijn er genoeg inspanningen geleverd? Zijn de inspanningen die geleverd werden wel de juiste voor een bepaalde leerling in zijn situatie? Dit zijn vragen die bij ons regelmatig terugkomen en waar we moeilijk antwoorden op vinden. Er werd dan ook nog nooit een jongere geweigerd omwille van 'te weinig inspanningen geleverd'."

In een ander project wordt in deze context volgende opmerking gemaakt:

- "Ook zien we dat bepaalde scholen sneller aan de alarmbel trekken dan andere scholen. Jongeren worden in verschillende stadia aangemeld. De 'zogezegd strenge scholen' roepen sneller hulp van buitenaf in 'omdat het zo niet langer kan'. Andere scholen gaan heel ver in het volgen van hun leerling en gaan effectief pas in laatste instantie over op time-out."

Vanuit de verschillende projecten wordt gewezen op het paradoxale tussen enerzijds de eis van "maximale begeleidingsinspanningen moeten geleverd zijn" en anderzijds de doelstelling "jongere terug integreren in dezelfde school, onderwijsvorm, richting en klas".

Wanneer een school en CLB reeds maximale inspanningen hebben geleverd, betekent dit dat de problemen reeds ver gevorderd zijn, lange tijd zich aan het ontwikkelen zijn, meer en meer geëscaleerd zijn en zeer moeilijk, zeker op korte tijd, te deblokken zijn. Volgens de projectwerkers wordt er vaak te lang gewacht met doorverwijzen naar een time-outproject.

Bij de jongeren die in een time-out komen, gaat het vaak om zeer complexe problemen met lange voorgeschiedenis, o.a. hardnekkige spijbelaars met een chaotisch levenspatroon, ADHD-problematiek, agressie ten gevolge van een trauma in de vroegkinderlijke levensgeschiedenis, enz. Deze jongeren vragen een zeer intense begeleiding en zijn niet reïntegreerbaar in dezelfde school of onderwijsvorm.

Is de school bereid om de jongere na de time-out terug in de school op te nemen?

Uit de registratie blijkt dat bij 116 jongeren (83,5%) die aan een van de time-outprojecten deelnemen, de school bij de intake bereid is om de jongere opnieuw op te nemen na de time-out. In 15,8% van de gevallen wil de school dit engagement niet meer nemen. Zestien jongeren hebben geen school bij de aanmelding.

Uit de reacties van de projectwerkers tijdens de intervisiegesprekken blijkt dat de bereidheid van scholen om jongeren terug op te nemen principieel wel aanwezig is, maar in de praktijk veel moeilijker ligt. Allerlei redenen worden opgesomd (o.a. studierichting past niet bij capaciteiten van de jongere, hij/zij gaat dit jaar toch verliezen) om de jongere niet opnieuw op te nemen.

Eén van de projecten stelt de vraag nu anders. Er wordt aan de school gevraagd 'Wilt ge het nog proberen?' en voorgesteld 'Als het niet lukt kunt u opnieuw naar ons doorverwijzen'.

2.3.4. Projectverloop

Duur van de time-outperiode

Gemiddeld duurde een time-outperiode 41 kalenderdagen (weekends en vakantiedagen inbegrepen). De kortste time-outs duurden slechts 1 dag, de langste 107 dagen (ca 3,5 maanden).

De duur van de time-outprojecten varieert naargelang het project; in het ene project duren de time-outperiodes gemiddeld 24 dagen, in het andere 56 dagen. Eén project werkt met een vast instapmoment en een vaste duur.

Tabel 12. Time-outduur in dagen per project.

Project	Gemiddelde duur in dagen	Min. duur	Max. duur
1	40,2	11	107
2	23,8	11	40
3	55,8	16	62
4	36,5	1	99

Doorverwijzing

Onder doorverwijzing verstaan we een verwijzing naar buitenschoolse hulpverlening (bijvoorbeeld: comité bijzondere jeugdzorg, therapie). Heroriëntering naar een andere studierichting of onderwijsvorm valt hier dus niet onder. De betrokken variabelen werden als bevestiging genoteerd als de doorverwijzing of het advies van doorverwijzing expliciet werden vermeld.

Tabel 13. Doorverwijzing naar externe hulpverlening

	JA		Totaal
	N	%	N
1. Werde de jongere doorverwezen?	23	13,3	172
2. Kreeg jongere advies tot doorverwijzing?	35	20,2	172
3. Werde het gezin doorverwezen?	12	6,9	172
4. Kreeg het gezin advies voor doorverwijzing?	25	14,5	172

Een aantal jongeren, nl. 23 of 13,3%, werd tijdens het time-outproject doorverwezen naar externe hulpverlening; 35 jongeren (20,2 %) kregen het advies om externe hulp te zoeken. In 6,9 % van de gevallen werd vermeld dat het gezin werd doorverwezen naar externe hulpverlening; 25 gezinnen kregen het advies om op externe hulp een beroep te doen.

Follow-up

In feite nemen de projectmedewerkers geen begeleiding meer op na de afronding van de time-outperiode. Wel onderhoudt elk project, op meer of minder intensieve wijze, nog enkele opvolgingscontacten. Zo organiseert Koïnoor quasi geen activiteiten in het

kader van de opvolging. In een laatste rondetafelgesprek worden de afspraken geconsolideerd. De opvolging bestaat uit het checken of de uitgezette lijnen ook functioneren. Wel kunnen, indien nodig, zowel jongere, ouders, school en CLB nog een beroep doen op de projectmedewerker. De andere projecten voorzien een opvolgingsperiode waarin nog een aantal contacten wordt gehouden met alle betrokkenen (zie ook: 2.2.5. en 3.1.2.).

Een project beschrijft de ervaringen als volgt:

"Binnen onze nazorg van een maand (na de reïntegratie op school) plannen wij tweemaal een gesprek en nemen wij wekelijks contact op met alle betrokkenen. Bij problemen op school wordt zelden/nooit contact opgenomen (bijvoorbeeld voor een extra gesprek of dergelijke).

Tijdens de periode van nazorg wordt vooral nog gewerkt met de jongere, minder met de ouders, tenzij ze zelf contact opnemen. Ook het contact met het CLB verdwijnt in de meeste gevallen. Noch het verdere verloop van de jongere op school, noch een eventuele heroriëntering of definitieve uitsluiting wordt ons gemeld."

2.3.5. Evaluatie

In de overeenkomst worden volgende algemene doelstellingen opgenomen:

- het reïntegreren van deze jongere in de bestaande onderwijsvoorzieningen, bij voorkeur in de school en de onderwijsvorm/studierichting waar de jongere ingeschreven was, behalve wanneer in het belang van de jongere andere keuzes wenselijk zijn;
- het stimuleren van veranderingsstrategieën bij de scholen ter preventie van schooluitval.

Binnen elk project worden deze doelstellingen verder vertaald en verfijnd.

Algemeen moet worden opgemerkt dat de tweede doelstelling moeilijk gerealiseerd wordt. Dit bleek reeds uit de ervaring van het time-outproject van het C.B.J. in Antwerpen (Rombouts, 2000). In het experiment werd het preventief aspect een bijzonder aandachtspunt en werd deze doelstelling als expliciete opdracht toegekend aan een van de projecten. (zie hoger).

Hieronder volgen enkele gegevens in verband met de evolutie die de jongere, de ouders en de school op een aantal punten tijdens de time-outperiode doormaakten en wordt de schoolsituatie na de time-outperiode vergeleken met deze bij de aanmelding.

1. Evolutie bij jongere, ouders en school

Aan de begeleidende projectmedewerkers werd gevraagd een aantal kenmerken inzake de evolutie (die zij vaststelden tijdens de time-outperiode) van de jongere, gezin en school te evalueren op een vijfpuntenschaal. Dit geeft volgend resultaat.

Tabel 14. Evolutie van de jongere, gezin en school - perceptie van de projectwerker

	--	-	-/+	+	++	tot
Evolutie van de jongere						
- lesgebeuren	14,4	18,8	33,8	25,0	8,1	100,0 (160)
- medeleerlingen	8,8	19,4	38,8	24,4	8,8	100,0 (160)
- omgang personeel op school	11,9	19,4	35,0	25,6	8,1	100,0 (160)
- toekomstperspectieven	9,7	19,4	28,4	33,5	9,0	100,0 (160)
Evolutie gezinssituatie						
- betrokkenheid ouders	5,0	14,4	28,1	38,8	13,8	100,0 (160)
- externe hulpverlening	1,1	10,9	18,5	43,5	26,1	100,0 (92)
Evolutie van de school						
- houding t.a.v. de doelgroep	2,9	17,4	36,2	31,9	11,6	100,0 (138)
- schoolinterne initiatieven	5,8	10,9	43,1	27,7	12,4	100,0 (137)

Dit overzicht laat zien dat de time-outwerking een aantal positieve effecten gaf zowel bij de jongere, het gezin als de school.

Het is duidelijk dat het hier om een eerste aanduiding gaat, gebaseerd op subjectieve gegevens. Het gaat meer bepaald om de perceptie van de projectwerker over de evolutie bij de jongere, de ouders en de school, die hij opbouwde tijdens zijn contacten en begeleidingsactiviteiten. Bovendien betreft het een evaluatiescore op het einde van de time-outperiode. Er werd geen nulmeting bij de start uitgevoerd¹⁴.

Bevraging van de jongeren, de ouders en school zou in verder onderzoek meer directe en betrouwbare informatie opleveren.

De houding van de jongere tegenover het lesgebeuren betreft de prestaties en attitudes met betrekking tot taken en opdrachten (punten, motivatie, inzet, taakplanning, afleidbaarheid, orde en netheid, faalangst en studie en huistaken).

De houding tegenover de medeleerlingen betreft volgende aspecten: plaats in de klasgroep (leider, volger, enz.), beïnvloedbaarheid, pesten of gepest worden, vriendschappen, aansluiting bij deviante leerlingen, stellen van deviant gedrag en conflicten met medeleerlingen.

De houding tegenover het schoolpersoneel omvat: aanwezigheid van contactfiguren in de school, hun effectieve bereikbaarheid en hun betrokken open houding tegenover de jongere in het time-outproject, aanvaarding van gezag, omgangsvormen tegenover

¹⁴ Voor 2002 ontwikkelde Time-Out Antwerpen een evaluatie-instrument dat wekelijks voor iedere jongere werd ingevuld. Op die wijze werd de evolutie gemeten inzake vaardigheden, motivatie, zelfbeeld en toekomstbeeld.

schoolpersoneel, voorkeur of afkeer tegenover schoolpersoneel, gehoorzaamheid en beleefdheid.

Bij één op de drie leerlingen geven de projectmedewerkers een positieve evolutie in vermelde houding; bij één op drie wordt geen of een negatieve evolutie vastgesteld.

De evolutie van het toekomstperspectief beschrijft zowel de visie van de leerling, zijn ouders en de school. Bij 45 jongeren (29,1 %) wordt dit toekomstperspectief eerder negatief of negatief ingeschat. Voor 66 jongeren (42,5 %) wordt de toekomst eerder positief of positief beschreven.

De betrokkenheid van de ouders ten aanzien van de school en de studies van hun zoon of dochter wordt geconcretiseerd door onder andere gesprekken over school, studiebegeleiding, logistieke ondersteuning, contacten met school en CLB, deelname aan oudercontacten of andere schoolactiviteiten, of deelname aan ouderraad of feestcomité en dergelijke.

Bij een kleine 20% van de jongere (zo zien we in tabel 14) evolueert de betrokkenheid van de ouders negatief of eerder negatief. Bij ongeveer de helft (52,6 %) is deze betrokkenheid positief of eerder positief. Regelmatig wordt vermeld dat de betrokkenheid slechts van toepassing is op één van de ouders en niet op beide ouders.

Bij 106 jongeren werd een beroep gedaan op externe hulpverlening (zie hoger). De 63 analyse-eenheden waarbij dit niet het geval was, krijgen bij de variabele 'evolutie van de externe hulpverlening' automatisch de score 'niet van toepassing'.

Bij slechts 12 % van de jongeren wordt de evolutie van de externe hulpverlening als negatief of eerder negatief bestempeld; in bijna 70 % van de gevallen wordt de evolutie van de externe hulpverlening positief of eerder positief ervaren.

De evolutie van de houding van de school tegenover hun leerling die naar het time-outproject werden verwezen is bij een vijfde van de scholen eerder negatief. Tweevijfden van de scholen (43,5 %) ontwikkelen tijdens de time-outperiode een positieve houding naar de doelgroep.

De evolutie van de schoolinterne initiatieven ten voordele van de jongeren in het time-outproject kent in 40,1 % van de scholen een (eerder) positief verloop. Voor 23 scholen wordt deze evolutie (eerder) negatief ingeschat.

Uitspraken van de projectmedewerkers illustreren deze evolutie:

- "Enthousiaste leerlingbegeleiders en CLB-medewerkers zijn zeer betrokken bij de time-out en de jongere. Het geloof van de leerlingbegeleider en van het CLB in het project en de jongere heeft onrechtstreeks ook invloed op de slaagkansen voor een bepaalde jongere.

De onderlinge communicatie tussen leerlingbegeleider en leerkrachten schept nieuwe kansen voor de jongere bij zijn terugkeer naar school."

- "Het stimuleren van veranderingsstrategieën bij scholen ter preventie van schooluitval hangt sterk af van de 'openheid' van de scholen zelf. Die is groter voor zover de problematiek met de doorverwezen jongere niet al te 'persoonlijk' is beladen, i.c. een kwestie is geworden van 'zij (ouders en jongere) tegen wij'.

Het time-outproject formuleert in eerste instantie een aantal algemene bedenkingen die verder binnen de school zelf –en binnen de bestaande schoolcultuur!- kunnen opgenomen worden: cf. uitzuiveren van rolverwarring begeleider-sanctiebepaler-directeur, creëren van groepsruimte binnen de school, vluggere inschakeling van CLB, niet te veel afwijken van schoolreglement in functie van spijbelproblematiek, vlugger op de eerste probleemsignalen inspelen."

Time-Out Antwerpen dat als specifieke opdracht meekreeg "een methodiek te ontwikkelen voor scholen om schoolinterne veranderingen te stimuleren" ziet in de samenwerking rond de reïntegratie van de jongere een directe aanleiding om met de school in communicatie te gaan over schoolinterne veranderingen.

Naast de minimaal drie contacten met de school en CLB rond de terugkeer van de jongeren wordt verder bij elke school gezocht naar een breder platform om het project voor te stellen en om in communicatie te gaan over het project, het omgaan met moeilijke leerlingen,... Een klassenraad, pedagogische studiedag of andere vergadering waarop alle leerkrachten aanwezig zijn hiervoor aangewezen momenten.

- "Het afsluiten van een overeenkomst, de contacten, het werken met een vertrouwenspersoon in de school (de time-outcoach) hebben ertoe geleid dat de samenwerking met directie en time-outcoach rond specifieke jongeren vlotter verlopen. Het betrekken van meerdere leerkrachten bij de herinstroom lukt slechts uitzonderlijk. Waar dit wel gebeurde was het voor iedereen een positieve ervaring. Uit meer algemeen preventief oogpunt met een school een traject afleggen verloopt veel moeilijker. Vaak wordt er aanvankelijk een eerder afwachtende houding aangenomen, en wordt er in functie van de concrete jongere gehandeld. Bij het samenstellen van komende groepen zal er dan ook, na in acht name van de reeds vermelde selectiecriteria, bij voorkeur gewerkt worden met die scholen waarmee reeds samengewerkt werd. De reeds verworven vertrouwensrelatie moet het mogelijk maken om de aandacht deels te verleggen naar een meer algemene preventieve aanpak van probleemleerlingen."

Tijdens de intervisie rond de samenwerking met de scholen werden nog volgende punten onder de aandacht gebracht:

- het CLB is best geplaatst om informatie te verschaffen over de schoolcultuur, de manier van werken en communiceren in een bepaalde school;
- de relatie tussen CLB en scholen is sterk afhankelijk van de betrokken personen;
- ondersteuning naar scholen toe mag niet belerend overkomen;
- de praktijk toont aan dat je maar iets kan bereiken als de directeur van de school volledig achter het initiatief staat;
- het verwerven van een vertrouwensrelatie met de scholen is een continue opdracht die het best projectmatig (duidelijke formulering van doelstelling, tussendoelen, fasen, tussentijdse evaluaties, enz.) wordt aangepakt.

2. Terug naar school ?

Gaat de jongere na de time-out opnieuw naar dezelfde school, onderwijsvorm en klas? Wij gingen na of de jongere na zijn/haar time-outperiode terugging naar dezelfde school, onderwijsvorm of klasgroep als deze waar hij/zij zat op het moment van de aanmelding.

Volgende tabel toont de situatie van het time-outproject meteen na de time-out: 44,8% gaat na het project nog naar dezelfde school; 96 jongeren (56,1 %) volgen nog steeds dezelfde onderwijsvorm en een goeie 40% zit na de time-out in dezelfde klasgroep.

Tabel 15. Situatie aan het einde van de time-outperiode

Jongere zit in:	Ja	Neen	Geen school	Totaal
1. zelfde school	44,8	54,7	0,6	100,0 (172)
2. zelfde onderwijsvorm	56,1	43,9	-	100,0 (171)
3. zelfde klasgroep	40,5	58,4	-	100,0 (171)

Onderstaande tabel toont de onderwijssituatie van de jongere 6 maanden na het einde van de time-out. Slechts 21,1 % van de jongeren zit dan nog steeds in dezelfde school; de helft van de deelnemers volgt nog dezelfde onderwijsvorm; 16 leerlingen (14,8 %) zitten nog in dezelfde klasgroep.

Tabel 16. Situatie 6 maanden na de time-outperiode

Jongere zit in	Ja	neen	geen school	totaal
1. zelfde school	21,1	72,8	6,1	100,0 (114)
2. zelfde onderwijsvorm	50,0	50,0	-	100,0 (108)
3. zelfde klasgroep	14,8	85,2	-	100,0 (108)

De redenen om niet naar de oorspronkelijke school, onderwijsvorm en klas terug te keren zijn zeer talrijk: dubbelen, georiënteerd naar DBSO, leercontract of een andere richting, weigering door school, weigering door leerling. Verder kwamen ook nog voor: hij ging terug naar eigen streek, verhuisde, werd geplaatst, asielzoeker werd naar een project georiënteerd, richting werd afgeschaft in de school, enz.

Wij laten de projectwerkers hierover zelf aan het woord:

- "Van de 4 jongeren (eerste periode) die we begeleidten kunnen we stellen dat hun schooljaar gered is. De jongeren deden time-out in de periode april-mei. De situaties op school waren zo ver gevorderd dat door middel van time-out definitieve schorsing werd vermeden. De jongeren werden niet aan de deur gezet. Ze deden hun examens nog mee en 2 slaagden (waarvan 1 jongere zijn getuigschrift behaalde).

Huidig schooljaar zijn er reeds 2 van de 4 jongeren 14 dagen na reïntegratie definitief verwijderd of georiënteerd naar een andere richting. Dit werd ons gemeld. Vooraf werd er geen beroep gedaan op time-out voor advies of extra gesprekken."

- "Bij voorkeur in de school en de onderwijsvorm/studierichting waar de jongere ingeschreven was" werd in de startfase van het project als uitdrukkelijke voorwaarde aan de scholen gesteld. Vragen waarbij de scholen elk engagement naar de leerling gelost hadden, werden afgewezen. Leerlingen die reeds uitgewezen zijn of leerlingen aan wie de toegang tot de klas ontzegd is, worden momenteel wel toegelaten in het project. Het betreft hier leerlingen waarbij de school uitdrukkelijk zegt dat al de mogelijkheden om een antwoord te zoeken op het probleemgedrag dat de leerling stelt binnen hun kader zijn uitgeput."

- "Jongeren die voor een time-out worden aangemeld, hebben reeds een soort uitsluitingproces op school doorgemaakt: na de individuele gesprekken of aanmaningen van de directie, is reeds een volgkaart en/of contract gevolgd. Een time-out komt meestal ter sprake op het einde van de rit als alternatief voor een effectieve uitsluiting. Met de school wordt nagegaan hoe zij hun intern reglement kunnen behouden en toch preventiever op situaties kunnen inspelen. Wanneer de jongere laattijdig wordt doorverwezen, is de sfeer immers vrij negatief en het engagement, i.c. ook het bijhouden van lespakketten, niet groot meer.

En het feit dat jongeren ervan overtuigd zijn dat ze eigenlijk geen kansen meer zullen krijgen en/of niet meer kunnen slagen legt ook nog eens extra druk op de begeleiding ("wat heb ik nog te winnen als ik meewerk?")."

- "Vaststelling dat onze gerealiseerde doelstellingen eerder op het vlak liggen van de basisvoorwaarden die aan het schoollopen voorafgaan: tot rust komen, spanningen neutraliseren en vooral ook de aanzet geven tot een

probleemverkenning en –aanpak bij jongeren en gezinnen... Feitelijk brengen wij vooral een aantal individuele en gezinspatronen in kaart wat voor alle partijen leidt tot een beter begrip van de situatie. De time-out geeft ook de kans aan alle partijen om terug wat ademruimte te krijgen".

- " 'Waarvoor de school en het CLB een maximum aan begeleidingsinspanningen leverden' kan best vervangen worden door 'waar de school en het CLB reeds begeleidingsinspanningen leverden en een meer intense begeleiding (cf. frequentie contacten met ouders en jongeren, therapie-aanbod,...) zich aandient'."

Op basis van deze gegevens kunnen wij zeggen dat de time-outprojecten erin slagen vrijwel alle jongeren bij wie schooluitval dreigde 'te reïntegreren in de bestaande onderwijsvoorzieningen'. Ook na 6 maanden zijn slechts een beperkt aantal jongeren niet meer op school.

Ondanks de inzet om de reïntegratie 'bij voorkeur' te laten gebeuren in de school en de onderwijsvorm/studierichting waar de jongere ingeschreven was zien wij in de praktijk dat dit slechts beperkt haalbaar is.

2.3.6. Bespreking

Vijf time-outperiodes zijn nog vrij beperkt -vooral omdat ook de opstartperiode erin vervat zit- om echte conclusies te trekken uit het experiment. In de opstartfase dienden de projecten hun programma op punt te stellen, contacten te leggen met mogelijke samenwerkingspartners, zich bekend te maken naar scholen en CLB's in de regio, enz. Ook werd in deze periode het registratieformulier opgesteld en verschillende keren aangepast, waardoor de gegevens niet altijd volledig of vergelijkbaar zijn geregistreerd. Bovendien vallen twee periodes samen met het einde van het schooljaar waardoor de reïntegratie bemoeilijkt wordt: het contract tussen jongere en school dient bij het nieuwe schooljaar hernieuwd te worden.

Ondanks deze beperkingen laten de bevindingen toe volgende reflecties te maken omtrent de twee doelstellingen van de time-outprojecten.

1. Reïntegratie van de jongere

De time-outprojecten met schoolvervangende programma's komen in belangrijke mate tegemoet aan het eerste deel van doelstelling één, nl. leerlingen met dreigende schooluitval 'reïntegreren in de bestaande onderwijsvoorzieningen'. Het tweede deel, nl. 'bij voorkeur in de school en de onderwijsvorm/studierichting waar de jongere ingeschreven was' wordt niet of minder gerealiseerd.

Dat de terugkeer naar eigen school moeilijk lukt, heeft voor een deel te maken met de probleemsituatie zelf. Leerlingen waarbij de school en het CLB reeds het maximum aan inspanningen hebben geleverd, zijn reeds ver gevorderd in het proces van

probleemwording. Een paar weken intense begeleiding volstaan niet om de spiraal te doorbreken. Vaak situeren de problemen zich op diverse domeinen. Betekent dit dat het hier om een te zware groep gaat voor de beoogde time-outformule?

Ook aan de kant van de school is het niet denkbeeldig dat men minder bereid is tot verder engagement voor leerlingen waarvoor men reeds 'alles' heeft geprobeerd en ten einde raad een beroep heeft gedaan op een time-outproject.

Verder kan men zich afvragen of 'dezelfde onderwijsvorm halen' niet bemoeilijkt wordt door de geringe aandacht die wordt gegeven aan het element 'leren', het bijblijven met de klasgenoten op eigen school?

Welke consequenties mogen hieruit getrokken worden? Kan/moet dit leiden tot een aanpassing van de doelstelling, nl. reïntegreren in het regulier onderwijs, dan wel tot een afzwakking van de doelgroepomschrijving, nl. jongeren waarvoor school en CLB reeds begeleidingsinspanningen leverden?

Een verruiming van doelgroep zal de doelstelling 'zelfde school' haalbaarder maken; een verruiming van de doelstelling 'naar regulier onderwijs' wordt haalbaarder voor de beperkte doelgroep 'maximum aan geleverde inspanningen'.

Een verbreding van doelgroep én doelstelling veronderstelt wel een duidelijke positionering van een time-outproject ten aanzien van een CLB en de interne leerlingbegeleiding.

2. Preventie van dreigende schooluitval

De tweede doelstelling 'het stimuleren van veranderingsstrategieën bij de scholen ter preventie van schooluitval' blijkt moeilijk realiseerbaar (zie ook: 3.2.).

Rond deze doelstelling werden ook weinig elementen geregistreerd tijdens de opvolging. De evolutie van de school in haar houding ten aanzien van de doelgroep en in het nemen van initiatieven binnen de school voor deze groep wordt door de projectwerkers in minder dan de helft van de gevallen positief ingeschat. Uiteraard is ook hier verdere operationalisering nodig en zijn rechtstreekse metingen bij scholen noodzakelijk.

2.4. Intervisiegegevens

De voorbije twee jaar werden 11 intervisiemomenten georganiseerd. Telkens werd een thema behandeld: o.a. registratieformulier, samenwerking met ouders, preventief werken, enz. (zie overzicht).

Verder kwam de evolutie van de verschillende projecten ruimschoots aan bod. De verschillende projecten kregen de mogelijkheid om ervaringen uit te wisselen, elkaar op de hoogte te houden van veranderingen in hun werking, elkaar te waarschuwen voor mogelijke struikelblokken of te stimuleren met positieve verwezenlijkingen. Ook werd dieper ingegaan op de evolutie in doelstellingen en doelgroep. De tussenkomsten van de projectwerkers werden mede gevoed door het regelmatig overleg tussen de begeleiders van de vier projecten.

Tijdens de intervisiemomenten werd ook tijd gemaakt voor vorming. Tijdens verschillende intervisies werd een meer theoretisch onderwerp behandeld. Zo werden ondermeer toelichtingen verzorgd rond: preventie (preventiekader van Frits De Cauter), projectmatig werken, de evoluties binnen de Integrale Jeugdhulp, de nieuwe taak van het CLB en het moduleringsproces binnen de regio's van de Integrale Jeugdhulp.

Tot slot werd tijdens de intervisiebijeenkomsten ook telkens stil gestaan bij een stand van zaken van het beleid met betrekking tot time-out. Er werd nagedacht over de mogelijke pistes die kunnen bewandeld worden om time-out als methodiek te kunnen profileren binnen onderwijs en welzijn.

Van elke intervisie werd verslag uitgebracht op de beleidsvoorbereidende werkgroep.

Overzicht van de intervisie tussen de vier time-outprojecten.

NR	Datum	Thema
1	- 22/03/01	- Startvergadering - Registratieformulier - Selectiecriteria
2	- 10/05/01	- Samenwerking - samenwerkingsovereenkomst - samenwerking met CLB - specifieke opdracht Arktos
3	- 13/09/01	- Samenwerken met de ouders
4	- 25/10/01	- Samenwerking met de scholen + diverse punten: o.a. registratie/opdracht, tussentijds- & eindverslag
5	- 6/12/01	- Follow-up
6	- 31/01/02	- Integrale Jeugdhulpverlening
7	- 22/03/02	- Werken met scholen uit preventief oogpunt
8	- 13/06/02	- Preventief en projectmatig werken
9	- 12/09/02	- Evaluatie en bijsturing
10	- 12/12/02	- Hoe geëvolueerd tav de oorspronkelijke doelstellingen?
11	10/02/03	- Modulering

De projectmedewerkers hebben de intervisiemomenten als zeer ondersteunend ervaren. Uitwisseling van ervaringen, gezamenlijk zoeken naar antwoorden op gemeenschappelijk ervaren problemen, inzichten via inbreng van derden rond relevante thema's, enz. verhoogden de kwaliteit van de werking van de projecten en de motivatie van de medewerkers.

Deze vaste groep (8-tal medewerkers) kan mogelijks een ondersteunende rol opnemen naar nieuw opstartende projecten en een adviserende rol naar de overheid.

Enkele bevindingen uit de intervisiemomenten

1) Algemene opmerkingen

- de projecten ondervonden veel problemen bij de rekrutering van personeel: vaak haakten geselecteerde medewerkers af omwille van een aantrekkelijker aanbod;
- veranderingsgericht werken naar scholen kwam in het verleden te weinig aan bod. Dit accent diende te worden bewaakt; het werd een specifiek aandachtspunt voor één project en voor elke intervisie;
- de projecten uitten de vrees voor oneigenlijk gebruik van time-out (als tijdelijke parkeerplaats b.v. voor oriëntatie naar BUSO, naar psychiatrie, enz.);

2) Thema: registratieformulieren

Voorbereidend aan de intervisie werd vanuit Majong, op basis van bestaande registratieformulieren, een aanmeldings- en opvolgingsformulier op.

Tijdens de intervisiesessie werd beslist:

- te werken met twee formulieren die kunnen worden samengevoegd: een minimaal aanmeldingsformulier, met beslissing en motivering voor al dan niet intakegesprek en een intake-/opvolgingsformulier: een formulier dat op verschillende momenten wordt ingevuld en het verloop en de evolutie weergeeft (het vermelden van data moet toelaten de evolutie te reconstrueren);
- zoveel mogelijk te werken met een checklist in plaats van open vragen.

Voor de gehanteerde versie van het registratieformulier: zie bijlage 2.

3) Thema: selectiecriteria

Tijdens de intervisie werden volgende selectiecriteria vermeld:

- de criteria opgenomen in de overeenkomst (o.a. leeftijd, regio, onderwijsvorm, enz.);
  - operationalisering van gestelde verwachtingen ten aanzien van samenwerkingspartners, o.a. reeds stappen ondernomen (school en CLB), engagement (o.a. bereidheid om jongere terug in school op te nemen, vaste contactpersoon, enz.).
- Deze elementen worden binnen sommige projecten vastgelegd in een

samenwerkingsovereenkomst. Het wordt belangrijk geacht dat alle partijen instemmen met de overeenkomst (leerling, ouders of vervangers, school d.w.z. directie en klassenraad, CLB, externe begeleidingsdiensten);

- groepssamenstelling: evenwicht moet worden bewaakt inzake geslacht, leeftijd, etniciteit;
- komen niet in aanmerking: jongeren met zware drugsproblematiek, psychiatrisch verleden, geen minimale kennis van het Nederlands, onder dwingende maatregel van de jeugdrechtbank. Ook dient elk oneigenlijk gebruik van time-out te worden geweerd: time-out mag geen tijdelijke parkeerplaats zijn voor verwijzing naar BUSO, type 3, heroriëntering of een alternatief voor residentiële opname.

4) Thema: samenwerking met de scholen

- Aanvankelijk spitste sommige projecten zich -gezien de beperkte middelen- meer toe op het aanbod en het werken met de jongeren zelf. Later werd de samenwerking met de scholen beter uitgewerkt. Het Time-Outproject Antwerpen (zie hoger: specifieke opdracht) stelde een deeltijdse werknemer aan die de schoolbegeleiding op zich neemt. De samenwerking met de scholen werd uitgewerkt in een actieplan.
- De projecten werken met een samenwerkingsovereenkomst met de scholen (zie bijlage 3). Deze overeenkomst wordt gebruikt als een instrument om aan de relatie met de school te werken. Het is zeer belangrijk dat bij de start de nodige tijd wordt genomen om de wederzijdse verwachtingen en beperkingen duidelijk te maken. Het engagement wordt bij de start door de school en het CLB gemakkelijk toegezegd. De realisatie verloopt soms moeilijker. Het ondertekenen van het contract is dan ook meer dan een formaliteit.
- CLB is het best geplaatst om informatie te verschaffen over de schoolcultuur, manier van werken en communiceren in en bepaalde school.
- De relatie tussen CLB en scholen is sterk afhankelijk van concrete personen.
- Naar scholen toe dient er ondersteunend en niet te belerend gewerkt te worden ("wat kunnen wij van u verwachten?" klinkt beter dan "zo en zo moet het gebeuren").
- Uit ervaring blijkt dat je pas iets kan bereiken als de schooldirectie volledig achter de werking staat.

5) Thema: samenwerking met CLB

Naar aanleiding van de discussie rond de gewijzigde opdracht van het CLB, werden volgende punten bediscussieerd:

- CLB is geen eerstelijnswerking meer.
- Subsidiariteit: de ouders zijn verantwoordelijk voor hun kind, de school voor hun leerlingen. CLB komt na ouder en school.
- Complexiteit van de welzijnssector. De werking van de welzijnssector (b.v. de bemiddelingscommissie) is te weinig gekend bij het CLB en de scholen.
- CLB dient los van de school naar de jongere te kijken.

- Netwerkontwikkeling dient netoverstijgend te worden georganiseerd.

6) Thema: samenwerking met de ouders

- Ouders zijn belangrijke partners in time-outproject. Zij dienen hun mandaat te geven en regelmatig betrokken worden tijdens de time-outperiode (intake, huisbezoek, ouderavond, individuele gesprekken, tussentijdse evaluatie, afrondende rondetafel). Bij problemen dienen zij gecontacteerd te worden.
- Time-outmedewerker fungeert vaak als een soort tolk tussen jongere en ouder. Hij kan ook pedagogische tips geven aan de ouders.
- Bereidheid en engagement is sterk verschillend van geval tot geval. Sommige ouders hebben liefst zo weinig mogelijk contact; andere bellen dagelijks.
- Ouders hebben hoge verwachtingen ten aanzien van het project. Ook hier dienen de wederzijdse verwachtingen van bij het begin duidelijk en realistisch geformuleerd te worden.

7) Thema: follow-up

- Soms ervaart de jongere de situatie helemaal anders dan de school.
- Het project moet in de nazorg de motor zijn: scholen vertonen een zeer aanklappende houding vooraf maar na de opname valt de betrokkenheid weg. Ook het CLB wordt door de school vaak slechts van op afstand op de hoogte gehouden.
- Flexibiliteit, differentiëring is voor scholen nog altijd moeilijk ("Als we het voor de ene doen, moet het voor de andere ook"). Scholen zijn bang dat de zaken niet meer beheersbaar zullen zijn.
- Ook de CLB's zijn hun identiteit nog aan het zoeken. Sommige medewerkers kiezen niet meer voor veranderen.
- Het veranderingsproces moet gezamenlijk afgelegd worden. Het blijft dan ook de vraag wat het best is: in de breedte met heel veel scholen werken of slechts met een beperkte groep scholen samenwerken.
- Ervaren van zorg is voor veel jongeren onbekend.
- Alle betrokkenen moeten wat redelijk zijn in hun verwachtingen: de jongere maar ook de ouders en de school. De begeleiders van het project zien vaak een grote inzet maar school en de ouders blijven vooral negatieve verwachtingen te hebben.
- De tijd en de middelen om intens aan nazorg te kunnen doen zijn vaak heel beperkt.
- Niet alle jongeren zijn gebaat met een time-out. Een termijn van een paar maanden/maanden volstaat soms niet, vaak is intensievere zorg nodig.

8) Thema: preventief werken met scholen

- Het doel 'stimuleren van veranderingsstrategieën' moet steeds nagestreefd worden. De draagkracht van de school moet vergroot worden.
- Er is vaak te weinig tijd om structureel te ondersteunen.

- Het geïndividualiseerd werken binnen een collectief schoolsysteem vergt specifieke methodieken.
- Schoolteamleden moeten daarvoor opgeleid worden. Dit vraagt energie, tijd en middelen.
- Zicht krijgen op een school vraagt tijd. Door hiervoor een vast persoon in te schakelen krijg je continuïteit.
- Best wordt vertrokken vanuit de individuele problematiek. Dat is immers het gemeenschappelijke doel op dat moment. Van daaruit kan dan niet veroordelend, maar prikkelend gewerkt worden, en kan de school uitgedaagd worden om vragen te formuleren en de eigen werking onder de loep te nemen.
- Het is erg belangrijk om te vertrekken vanuit een duidelijk referentiekader. Veel scholen zien de symptomen van maatschappelijke kwetsbaarheid, zien de problemen, maar kennen de achterliggende visie niet.

9) Integrale jeugdhulpverlening (IJHV)

- De integrale jeugdhulp biedt op grond van een vraag of een behoefte een continuüm van hulp aan ofwel de minderjarige ofwel de minderjarige en zijn leefomgeving. Dit gebeurt in dialoog met de jongeren en hun leefomgeving, om hun ontplooiingskansen te vrijwaren en hun welzijn en gezondheid te verhogen. De nadruk ligt zoveel mogelijk op de rechtstreeks toegankelijke hulpverlening m.a.w. op diensten waar je als cliënt zo maar kan binnenstappen (CLB, JAC, Kind en Gezin)
- Tijdens de intervisie wordt onderzocht of de time-outprojecten kunnen voldoen aan de krachtlijnen van de Integrale Jeugdhulpverlening en hoe deze projecten zich positioneren ten aanzien van de in de IJHV geformuleerde bakens. Het verslag van deze brainstorming werd gepubliceerd in Welwijs¹⁵.

10) Modulering

- De kern van de toelichting tijdens de intervisie: de Integrale Jeugdhulpverlening is een sectoroverschrijdend project. De hele sector van de jeugdhulpverlening moet daarom een proces van modulering van het huidige hulpaanbod realiseren. Modulering is het proces waarbij het hulpaanbod dat in de diverse sectoren bestaat, beschreven wordt in termen van modules. Een module is een afgelijnd "pakket" van hulp, dat de cliënt bij een hulpaanbieder kan verkrijgen. Modulering kan dus gezien worden als het uiteenrafelen van het hulpaanbod in kleinere, eenvormige blokjes hulp, het zo concreet en volledig mogelijk beschrijven van de activiteiten volgens een afgesproken begrippenkader. Op die manier moet het voor alle betrokkenen duidelijk worden wat wie allemaal doet. Overlappingsen moeten worden uitgezuiverd en lacunes worden in kaart gebracht.

---

¹⁵ Van de Merckt, K. (2002). Time-outprojecten en integrale jeugdhulpverlening, *Welwijs*, 1, 30-32

- On@Break deed een poging om hun project modulair uit te werken en kwamen tot volgende punten:

- Visie dient geëxpliciteerd te worden (o.a. vertrekken vanuit pluralistische visie, vanuit respect voor de rechtspositie van de betrokken partners, enz.).
- Er dient onderscheid te worden gemaakt tussen acties rechtstreeks gericht naar de jongeren en deze naar de scholen en de ouders.
- De doelstellingen: 'emotionele en gedragsproblemen aanpakken' en 'leerplichtproblemen aanpakken' zouden twee modules kunnen vormen.
- Preventie en oriëntering kunnen als module worden toegevoegd.
- Bepaalde functies zoals vraagverheldering, signaaldetectie, enz. lopen over de hele periode. Kan dit in de voortgangsbewaking niet expliciet worden vermeld.

3. TIME-OUT ALS WERKVORM

Inleiding

Alhoewel de projecten onderling verschillen naar aantal deelnemers, leeftijden, regio, duur van de time-out enz. vertrekken zij alle van een gedeelde missie en gemeenschappelijke lijn in methodiek.

In de overeenkomst wordt de algemene doelstelling tweeledig geformuleerd:

- "Het reïntegreren van deze jongere in de bestaande onderwijsvoorzieningen, bij voorkeur in de school en de onderwijsvorm/studierichting waar de jongere was ingeschreven, behalve wanneer in het belang van de jongere andere keuzes wenselijk zijn.
- Het stimuleren van veranderingsstrategieën bij scholen ter preventie van schooluitval."

Gemeenschappelijk aan de gehanteerde methodiek ter realisatie van de eerste doelstelling is dat: 1) elk project beschikt over een vormingsaanbod, dat zowel individueel als groepsgericht functioneert. Bij de uitwerking van inhoud wordt gestreefd naar een programma op maat van de groep of de jongere; 2) in elk project gefaseerd wordt gewerkt: aanmelding, intake, programma doorlopen (met verschillende fasen) en follow-up en 3) er een samenwerking wordt opgezet met diverse partners: school, leerling, CLB, ouders en hulpverleners.

De tweede doelstelling, nl. preventie van schooluitval, veronderstelt een lange termijnvisie. Het stimuleren van veranderingsstrategieën ter preventie van schooluitval bij scholen is aanvankelijk maar zeer beperkt mogelijk. Het werken met scholen en CLB's rond de reïntegratie van jongeren is een ingangspoort om leerling-overstijgend preventief te werken. Het opbouwen van een vertrouwensrelatie tussen het project en de scholen lijkt een eerste voorwaarde te zijn om deze preventieve doelstelling te kunnen realiseren.

3.1. (Re)integratie van de jongeren

Om de betrokken jongeren terug te kunnen laten integreren in hun schoolse realiteit, steunen time-outprojecten op drie methodische pijlers: een gevarieerd programma, werken in fasen en samenwerking met diverse partners.

3.1.1. Een gevarieerd programma

In het experiment gaat het om time-outprojecten met 'schoolvervangende programma's', waarin gestreefd wordt om de jongere na enkele weken terug te laten keren naar de school. Aan de hand van een programma wil men de motivatie en eigen interesses van de jongeren aanwakkeren, hun zelfbeeld verbeteren, relationele en sociale vaardigheden aanleren en kennisinhouden (cf. terugkeer naar de school) bijbrengen.

Dit veronderstelt een gevarieerd programma, met mogelijkheden tot groepswork, individuele begeleiding, succesbeleving, enz. Op de ene plaats wordt dit grotendeels gerealiseerd via een atelierwerking, op de andere via raamactiviteiten.

- B.v. Atelierwerking.

Bij S.W.O.B. wordt de mogelijkheid geboden tot houtbewerking, creatieve en expressieve ateliers, enz. Time-Out Antwerpen biedt de jongeren een introductie in video, fotografie, koken, airbrush, zeefdrukken, houtbewerking, pottendraaien, muziek, enz. In On@break worden de jongeren ingeschakeld in het bestaande programma van vzw De Werf, nl. houtbewerking. Koïnoor voorziet in een kookatelier om de jongeren te laten ervaren dat het gezellig is om met anderen te koken en samen te eten.

- B.v. Raamactiviteiten.

Het vormingsaanbod van Koïnoor kent twee types van raamactiviteiten: de 'redactie van een tijdschrift' (doorlopend) en een 'thematisch bepaalde raamactiviteit' (beperkt in de tijd).

De redactie van een tijdschrift is een instrument om jongeren basisvaardigheden bij te brengen zoals samenwerken, elementair budgetbeheer, elementaire taalkennis, ontwikkelen van contactvaardigheden in de samenleving (b.v. via het afnemen van interviews). Het is tevens een instrument om verbanden te leggen met bepaalde vakken die ook in schools verband worden gegeven (geschiedenis, taalvakken, wiskunde, enz.).

Bij het werken vanuit een thema moet het thema voldoende mogelijkheden in zich houden om totaal uiteenlopende inhoud en activiteiten met mekaar te verbinden. B.v. het thema 'Indianen' opent de meest verschillende onderwerpen als: racisme, natuur en ecologie, geschiedenis, democratie, wereldbeschouwingen, kleding, lichamelijke, rolpatronen, enz.

Binnen deze activiteiten is er tevens aandacht voor algemene vorming. Hierbij kan het onderscheid worden gemaakt tussen thematische (drugs, actualiteit, relaties) en procesmatige vorming (posities in de groep, omgaan met conflicten, assertiviteit,...). De thema's kunnen aan bod komen via gesprekken, bezoeken, gastsprekers, videomateriaal, enz. De bedoeling hiervan is de kijk van de jongere op de samenleving

te verbreden door het bespreekbaar stellen van een aantal thema's en informatie te verstrekken over actuele thema's.

In de projecten wordt minimaal één keer per week een sportactiviteit georganiseerd. Deze activiteiten zijn gericht op primaire ervaringen, die een aantal jongeren nog niet kennen. Er wordt aan sport gedaan om de jongeren te laten ervaren dat beweging aangenaam is, en dat samen 'spelen' niet enkel voor kleine kinderen verrijkend is. De jongeren krijgen de kans positieve ervaringen op te doen en zich te ontspannen. De sportactiviteiten geven de jongeren tevens de kans om nieuwe mogelijkheden te ontdekken voor een zinvolle vrijetijdsbesteding.

Binnen een time-outprogramma gaat veel aandacht naar de individuele begeleiding van de jongeren. De jongeren krijgen meestal een individuele begeleider toegewezen die stil staat bij wat de jongere bezighoudt en hoe het in het project loopt. Tijdens individuele gesprekken wordt de huidige situatie geanalyseerd, wordt er gezocht naar oplossingen en worden individuele werk- en aandachtspunten bepaald.

In één project (S.W.O.B.) werd aanvankelijk expliciet voorzien in psychotherapeutische begeleiding. De therapeut ziet de jongeren wekelijks waarbij aan hen de kans gegeven wordt om over zijn/haar geschiedenis, toekomst, familie en bredere relationele context te spreken. Hierin staan de gevoelens, gedachten en beleving van de jongeren centraal. Tevens wordt de jongere in deze benadering gesteund om geleidelijk aan te komen tot een meer bewuste 'situering'. Zodoende krijgen de actuele problemen een meer affectief-relationale betekenis en wordt vermeden dat het time-outproject enkel zou gericht zijn op een gedragsaanpassing van de jongere. Om budgettaire redenen viel deze functie weg en kreeg het project een meer orthopedagogische invulling (zie hoger).

In elk project is er de mogelijkheid om externe hulpverlening te betrekken bij het overleg, eventueel om -in overleg met betrokkenen- een jongere met of zonder zijn gezin door te verwijzen.

3.1.2. Verloop in fasen

Er zijn vier vaste fasen te onderscheiden in het projectverloop van de time-outprojecten: de aanmelding, de intake, de uitvoering en de opvolging. Tussen de vier projecten zijn er verschillen naar duur, werkwijze en inhoud van de fasen.

Aanmelding

Mogelijke aanmelders zijn: de CLB's, de scholen, hulpverleners, derden maar ook de ouders of de jongere zelf. De CLB's blijken wel een belangrijke plaats in te nemen: in één project verloopt de aanmelding altijd via het CLB; in een andere wordt het CLB -

wanneer de aanmelding niet via het CLB of school verloopt- gevraagd de aanmeldingsfiche in te vullen.

Intake

Na de aanmelding wordt op basis van vooraf bepaalde selectiecriteria, de jongere al dan niet uitgenodigd voor een intakegesprek. Selectiecriteria stellen zich op niveau van de individuele jongere (o.a. minimale kennis van het Nederlands, geen ernstige verslavingsproblematiek), van de omgeving van de jongere (o.a. bereidheid van de school of CLB om actief mee te werken en de jongere opnieuw op te nemen in de school) en van de time-outgroep (o.a. het maximaal aantal deelnemers, evenwichtige spreiding qua geslacht en etniciteit). Op het intakegesprek zijn alle betrokken partijen aanwezig. In de regel zijn dit de jongere, zijn/haar ouders, de schoolverantwoordelijke, een CLB-medewerker en eventueel belangrijke derden of externe hulpverleners. Het intakegesprek heeft als doel om de aanmeldingsproblematiek te exploreren en het project voor te stellen. Er wordt beslist of de jongere in het time-outproject zal stappen en onder welke omstandigheden dit zal gebeuren. Eén project (Time-Out Antwerpen) voorziet in een tweede intakegesprek. Op dit gesprek wordt enkel de jongere uitgenodigd. Er wordt stilgestaan bij zijn/haar motivatie om aan het project deel te nemen.

De uitvoering

De time-outperiode verschilt van project tot project met een minimum van twee weken en een maximum van acht weken. Ook de inhoud en het verloop -kan enigszins verschillen per project (zie ook: overzicht van de projecten).

De differentiatie in inhoud werd beschreven in punt 3.1.1.

In de time-outuitvoering zijn grosso modo drie fasen te onderkennen:

- een kennis- en ontloadingsfase waarin de jongere de andere deelnemers, de begeleid(st)er(s) en de activiteiten leert kennen. Hier worden de onderlinge verwachtingen en de werkpunten geformuleerd;
- de eigenlijke begeleidingsfase: hier wordt intensief (in groep- en individuele sessies) gewerkt aan de aandachts- en leerpunten om de herinstroom in het onderwijs terug mogelijk te maken;
- de oriëntatiefase: het project wordt afgerond en de terugkeer naar de school voorbereid.

Follow-up

De opvolging na de time-outperiode wordt door de verschillende projecten uiteenlopend ingevuld. In het ene project (On@Break) wordt tot vier weken na de time-outperiode wekelijks contact opgenomen met alle actoren om het verloop van de reïntegratie te bekijken en na te gaan of de gemaakte afspraken worden nagekomen. Na twee weken

wordt een gesprek met de jongere gepland en na vier weken is er een afrondingsgesprek.

In het andere project (Koiinoor) wordt tijdens de laatste rondetafel een vangnet aangeboden aan alle betrokken partijen. M.a.w. het initiatief tot contactname ligt bij de betrokkenen. Enkel in het kader van de registratie wordt drie keer per jaar de schoolse evolutie van de jongere bevraagd.

Time-Out Antwerpen contacteert de jongere en de school na drie, na zes maanden en na één jaar. Bij eventuele problemen kunnen zowel de jongeren als de scholen zelf steeds contact opnemen met een projectmedewerker.

S.W.O.B. voorziet de opvolging tot minstens één maand na de time-out. Er wordt contact gehouden met de school en het CLB. Daarnaast kunnen er opvolgingsgesprekken zijn met de jongere, zijn ouders en andere betrokkenen.

3.1.3. Samenwerking met diverse partners

Bij de aanpak van problemen met leerlingen kan een school het drie-lijnen-model hanteren: (1) de leerkracht probeert -al dan niet met ondersteuning- het probleem aan te pakken. Volstaat dit niet dan wordt het CLB of de interne leerlingbegeleid(st)er ingeschakeld; wanneer ook dan het probleem niet op te lossen is dan wordt beroep gedaan op externe hulp.

Een time-out situeert zich op de derde lijn. De inbreng van het project is erop gericht het contact tussen CLB, leerling, ouders en school te stimuleren, herstellen of vernieuwen.

De samenwerking met de verschillende partners concretiseert zich in het gezamenlijk overlegmoment of rondetafel bij de intake, de tussentijdse evaluatie en de afsluitende bijeenkomst. Daarnaast is een individueel overleg met diverse partners (o.a. werkgesprekken met leerkrachten of leerlingbegeleiders, bespreken van psychosociale problemen in het gezin, enz.).

1) School en CLB

De school van de jongere en het daaraan verbonden Centrum voor Leerlingenbegeleiding zijn erg belangrijke partners in de time-outprojecten. Zij vormen de draaischijf van het time-outproject: zij melden de jongere aan en engageren zich om deze terug te integreren in de school. Ook tijdens de time-outperiode blijven de school en het CLB de trajectbegeleiders die op elk moment het project kunnen bevragen, knelpunten kunnen bespreken, voorstellen doen. Daartoe wordt een vaste schoolmedewerker (time-outcoach) en CLB-medewerker aangeduid. Centrale thema's in de contacten met de onderwijswereld zijn: de herintrede in de school, de leerstofbegeleiding, informatie over het verloop van de time-out en de aanpak van de jongere in de school. Ook de mogelijkheid om tijdens de time-out op bepaalde momenten op school te kunnen zijn, vraagt een intensief contact met het onderwijs. De

intensiteit van de contacten varieert van project tot project en van geval tot geval. In sommige projecten wordt de samenwerking met CLB en school vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst waarin de wederzijdse verwachtingen zijn opgenomen en waarin afspraken rond de procedure en communicatie zijn bepaald.

2) Ouders

De samenwerking met de ouders vormt een belangrijk aandachtspunt in de time-outprojecten. Het is van groot belang dat de ouders akkoord zijn dat de jongere een bepaalde periode in het project mag begeleid worden. Tijdens de time-outperiode worden de ouders regelmatig gecontacteerd en geïnformeerd over het verloop van de time-out. Zij worden nauw betrokken bij de verdere school- en studiekeuze van hun zoon of dochter. In sommige projecten vindt er minimaal één huisbezoek plaats.

Belangrijk is dat tijdens de besprekingen de leerling en zijn ouders beschouwd als actieve partners die mee op zoek gaan naar oplossingen. Dit uitgangspunt veronderstelt dat leerling en ouders over voldoende handvatten kunnen beschikken om dit op een volwaardige en respectvolle manier te doen. Aan de deskundigen (leerkrachten, CLB-medewerker, projectmedewerker, hulpverlener, schooldirecties,...) wordt dan ook gevraagd een bevattelijk taalgebruik te hanteren. Zij hebben recht op doorzichtigheid in het verloop van de time-out, zowel naar de module van time-out als naar besprekingen en beslissingsprocessen. Indien gewenst kunnen ouders en leerling een beroep doen op ondersteuning vanwege de projectmedewerker bij het formuleren van hun antwoorden t.a.v. de probleemstelling, alsook het verwoorden van eigen verwachtingen en rechten t.a.v. school en CLB.

3) Hulpverleners

Hulpverleners kunnen betrokken worden in de samenwerking. Zeker wanneer de jongeren aangemeld zijn door een hulpverleningsinstantie of wanneer men hen moet doorverwijzen naar externe hulpverlening, dienen deze organisaties bij het overleg betrokken te worden. Wanneer ze reeds vertrouwd zijn met de jongere en/of het gezin beschikken ze vaak over relevante informatie en kunnen ze een meerwaarde vormen bij het overleg.

3.2. Stimuleren van veranderingsstrategieën bij scholen

De time-outprojecten hebben tot doel veranderingsstrategieën ter preventie van schooluitval bij scholen te stimuleren.

Maar veranderen brengt vaak weerstand mee en vraagt tijd, motivatie en energie om die weerstand te overwinnen. Men dient overtuigd te raken van de zinvolheid van de verandering, in overleg te gaan, elkaar te leren vertrouwen, enz. Vaak lokt dit weerstand uit. Deze weerstanden kunnen ingegeven worden door verschillende

factoren: b.v. angst voor het onbekende, het willen behouden van wat men heeft, persoonlijke belangen die in het gedrang komen, inmenging van buitenaf, de wijze waarop een verandering wordt doorgevoerd,... Deze weerstanden bemoeilijken het vlotte verloop van het veranderingsproces. Vaak dient heel wat energie te gaan naar het opbouwen van een vertrouwensrelatie.

3.2.1. Uitbouw van een vertrouwensrelatie

Het opbouwen van een vertrouwensrelatie met de scholen is de basis om met scholen intensief en systematisch te kunnen werken aan het voorkomen van school-drop-outs. Op basis van ervaring heeft het Time-Outproject Antwerpen (zie specifieke opdracht) een werkmodel ontwikkeld waarin een aantal aandachtspunten worden geformuleerd. Zij worden hieronder kort weergegeven.

Maatwerk

Time-Out Antwerpen acht het belangrijk dat er op maat gewerkt wordt. Iedere school heeft zijn eigen schoolcultuur, zijn specifieke manier van werken. Binnen deze grenzen probeert men een plaats te vinden om met de school (directie, leerkrachten, klassen) een traject af te leggen dat gelinkt is aan de concrete jongere die in het project begeleid wordt.

Meerdere contacten en een betrokkenheid op alle niveaus

Het project plant minimaal drie contacten tussen het project, de school en het CLB. Deze contacten vinden plaats op de school en dit bij aanvang van het project, na ongeveer één maand en kort voor de herinstroom van de jongere.

Tijdens het eerste gesprek wordt het project voorgesteld en worden de wederzijdse verwachtingen verduidelijkt en benoemd. Tevens wordt er stilgestaan bij de rol van Time-Outcoach (vertrouwenspersoon uit de school, brug tussen jongere, school en project) en de vraag wie deze functie kan/wil opnemen. Tijdens dit contact zijn de directie, het CLB en eventueel een betrokken leerkracht aanwezig. Men acht het zeer belangrijk dat de directie aanwezig is. Hij/zij is de persoon die het project moet dragen in de school.

Een tweede contact vindt plaats in de loop van de vierde week van het project. Hierbij zijn alle betrokkenen aanwezig (jongere, ouders, school (Time-Outcoach), CLB, eventuele hulpverlening). Het verloopt als een rondetafelgesprek waar de evolutie van de jongere centraal staat. Met de Time-Outcoach wordt stilgestaan bij zijn verdere rol. Deze coach is een vertrouwenspersoon voor de jongere binnen de school. Hij/zij vormt een brug tussen school en project, brieft de collega's over het project en over de evolutie die de jongere maakt. Na het project verzorgt hij de opvang binnen de school en start met de leerlingenbegeleider de opvolging op. Hij is voor de jongere een aanspreekpunt op school, iemand waar de jongere op kan terugvallen.

Het derde en laatste contact vindt plaats op de school samen met de jongere, zijn/haar ouders en de individuele begeleider vanuit Time-Out. Tijdens dit gesprek wordt stilgestaan bij de concrete herinstroom of heroriëntatie van de jongere.

Verder wordt er bij elke school gezocht naar een breder platform om het project voor te stellen en om in communicatie te gaan over het project en de concrete jongere. Een klassenraad, een pedagogische studiedag of een andere vergadering waarop alle betrokken leerkrachten aanwezig zijn, zijn hiervoor aangewezen momenten.

Gemeenschappelijk doel

De samenwerking met de school en het CLB komt voort uit een gemeenschappelijk doel: de problematische schoolloopbaan van de jongere deblokkeren en een positieve herinstroom bewerkstelligen. Deze doelstelling blijft de rode draad doorheen het hele traject. De school en het CLB hebben door de jongere aan te melden, aangegeven dat de begeleiding niet meer binnen hun mogelijkheden ligt, maar dat ze nog wel samen willen zoeken naar oplossingen en deze ook willen uitvoeren binnen de school (bereidheid tot herinstroom na het project).

Partnership

In de samenwerking worden alle partners gehoord en ieders verwachtingen en ervaringen vormen de basis van de verdere samenwerking. Deze samenwerking wordt ook vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst, één overeenkomst met het CLB en één met de school. Binnen deze overeenkomst wordt het project omschreven en worden wederzijdse verwachtingen benoemd. De overeenkomst wordt vóór het eerste contact bezorgd en tijdens dat contact besproken in functie van een individuele jongere.

De school en het CLB worden systematisch betrokken vanaf de intake-procedure. Waar in het verleden enkel de aanmelder werd uitgenodigd om aanwezig te zijn bij het eerste gesprek, vraagt men nu ook de CLB-medewerker en wordt de school telefonisch gecontacteerd.

Open communicatie

Voor het opbouwen van de vertrouwensrelatie is het belangrijk dat er vanuit het project eerlijk en open wordt gecommuniceerd over de jongere, het project en de samenwerking met de school en het CLB. Pas dan kan men echt een weg afleggen. Men verwacht hetzelfde van de school en het CLB. Het is belangrijk dat de projectwerker zicht krijgt op de schoolcultuur zodat hij/zij vanuit een individuele jongere kan gaan werken naar een algemene begeleiding binnen de school van jongeren met schoolproblemen.

Men doet dit door niet veroordelend te werken. De school moet bevestigd worden in reeds geleverde inspanningen. Het is de taak van de projecten hen uit te dagen en te

zoeken waar er misschien nog tekortkomingen zijn op het vlak van begeleiding van deze jongeren. Men kan pas beginnen werken aan verandering als de school zelf aanvoelt dat er hiaten zijn en de vraag stelt om samen op zoek te gaan naar oplossingen.

3.2.2. Schoolveranderend werken

Uit algemeen preventief oogpunt worden kleine stappen vooruit gezet. Na twee jaar werking blijken school en CLB meer betrokken te zijn bij het project, wordt de herinstroom beter voorbereid en begeleid en verloopt de samenwerking vlotter. Vaak wordt er gehandeld in functie van een concrete jongere en klasgroep. Op klassenraden wordt er meer nagedacht over hoe en wat er moet gebeuren om de herinstroom zo positief mogelijk te laten verlopen. Dit proces begint zich uit te breiden naar andere leerlingen.

Binnen de samenwerking met de scholen wordt een preventief effect beoogd door de manier waarop scholen omgaan met probleemleerlingen, bespreekbaar te maken. Per school/CLB kan men kijken hoe men, door middel van het aanreiken van begeleidingsmodellen, oplossingsstrategieën, inzichten in achterliggende problematieken en manieren om hiermee om te gaan, een meer preventieve invloed kan hebben op de schoolcultuur.

Schoolbezoeken in het kader van de reïntegratie van de jongere blijken een preventief effect te hebben: enerzijds zetten zij de scholen aan tot nadenken over hun aanpak van de doelgroep en anderzijds leiden zij tot een betere samenwerking tussen de scholen en het project, wat alleszins gunstig kan werken voor de betrokken leerlingen en scholen en het fenomeen schooluitval.

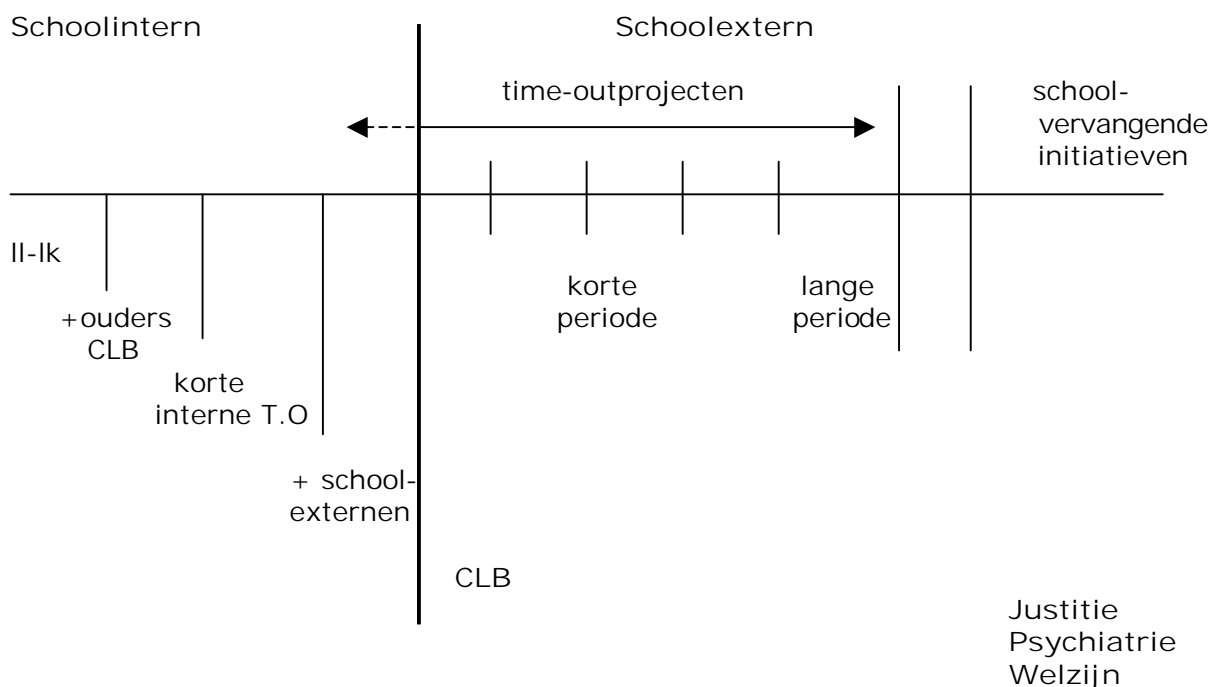
4. POSITIONERING VAN DE TIME-OUTPROJECTEN

Een time-out inlassen betekent dat er nood is aan een rustperiode. Afhankelijk van de situatie kan er nood zijn aan een korte (b.v. rest van het lesuur) of lange (b.v. enkele weken) onderbreking. In deze context gaat het om probleemsituaties met een dreigende schooluitval. De situaties die een dreigende schooluitval reëel maken situeren zich op een continuüm, gaande van crisissituaties waarbij korte, minder intensieve, mogelijks schoolinterne interventies het tij kunnen keren tot zwaardere, doorheen de tijd scheefgegroeide situaties waarbij een diepgaande, meer therapeutische begeleiding nodig is. Tegenover dit continuüm aan probleemsituaties dient een even grote variëteit in time-outaanbod te worden uitgewerkt.

De begeleiding van leerlingen in een schoolinterne time-out kan opgenomen worden door een personeelslid van de school (b.v. leerkracht, leerlingbegeleider) al dan niet met ondersteuning van derde, door een CLB-medewerker of een schoolexterne organisatie (b.v. ambulante begeleiding vanuit een time-outproject). De schoolexterne time-outs worden momenteel georganiseerd door diverse voorzieningen (o.a. O.O.O.C.'s, vormingsinstellingen, centra deeltijdse vorming) of verzelfstandigde vzw's. Het is duidelijk dat naarmate de problematiek zwaarder wordt, de intensiteit, de duur en de professionaliteit van de begeleiding zal toenemen en het aandeel van Welzijn in de samenwerking 'Onderwijs-Welzijn' groter zal worden.

Onderstaand schema brengt op de tijdslijn van probleemwording enerzijds de nood aan diversiteit in aanbod in beeld en situeert anderzijds de time-outprojecten met schoolvervangende programma's binnen het aanbod.

Schema 1. Positionering time-outprojecten binnen het aanbod op lijn van probleemwording

De stippellijn op het schema verwijst naar de activiteiten die vanuit een schoolextern project opgenomen worden binnen de school. O.a. het bijwonen van een klassenraad, de ambulante begeleiding bij een schoolinterne time-out.

De zwaarte van de problematiek verwijst niet zozeer naar het 'profiel van de leerling' (achtergestelde leerling, slecht functionerende leerling) maar naar een deficiënte interactie. Dit betekent ook dat in het zoeken naar oplossingen beide polen dienen betrokken te worden (zie hoger: theorie van maatschappelijke kwetsbaarheid).

Bij de profilering van het time-outproject binnen het hulpverleningsaanbod zullen zowel de begeleidingsfunctie als de netwerkfunctie (bemiddelen en betrekken van externe partners) mee in rekening moeten worden genomen.

Verankering van de time-outprojecten

Het lopend experiment, evenals de her en der ontwikkelende time-outprojecten, dienen verankerd te worden binnen de bredere zorg voor jongeren.

Dreigende schooluitval is een complexe aangelegenheid waarop een veelheid van factoren (o.a. jongere, ouders, school, buurt, vrienden, enz. maar ook maatschappelijke ontwikkelingen) een invloed kunnen hebben. Een efficiënte aanpak veronderstelt dan ook inspanningen vanuit de verschillende beleidsdomeinen.

Doorheen de werkzaamheden van de beleidsvoorbereidende werkgroep (zie hoger) werd het duidelijk dat de oplossingen voor dreigende schooluitval best uitgewerkt kunnen worden in een lokale setting: het kan de betrokkenheid van alle relevante partners en de toegankelijkheid voor jongeren en ouders verhogen. Dit uitgangspunt sluit volledig aan bij de krachtlijnen van het gelijke onderwijskansen beleid (Onderwijs), de integrale jeugdhulpverlening (Welzijn) en het stedenfonds.

De uitwerking van een voorstel tot verankering vraagt meer doorgedreven analyses van de problematiek en de oplossingsmogelijkheden dan hier kan worden doorgevoerd. Het gaat hier duidelijk om nog verder te verkennende pistes. Wel vonden we het zinvol de drie vermelde pistes kort te verduidelijken.

Stedenfonds

Met de overdracht van de SIF-middelen naar het gemeentefonds en stedenfonds beslisten de steden en gemeentes vanaf 1 januari 2003 voortaan autonoom over de besteding van de middelen. Steden en gemeenten selecteren m.a.w. vanaf 2003 zelf de projecten die vanuit bedoeld fonds worden gefinancierd. In de praktijk heeft dit geleid tot de afbouw van een ruim aantal schoolopbouwwerkprojecten in diverse gemeenten en steden.

Lokale projectfinanciering via het gemeente- of stedenfonds kan een aantal jaren als experiment de acute nood van time-outprojecten opvangen. Gelijktijdig dient binnen elk

beleidsdomein de decretale ruimte te worden gecreëerd om het aantal leerlingen dat een time-out nodig heeft te reduceren en om de nodige opvang te verzekeren. Een decretale verankering in de bestaande decreten, zonodig met centrale middelen, dient te worden gerealiseerd. Zo kunnen Welzijn en Onderwijs binnen hun eigen bevoegdheid, nl. gelijke-kansenbeleid en integrale jeugdhulpverlening, de decretale ruimte scheppen en stimulansen (o.a. bijkomende middelen voor nieuw initiatief) geven om het time-outaanbod uit te werken en optimaal uit te voeren.

Tijdens de experimentele fase kan een waaier aan methodieken worden ontwikkeld. Een wetenschappelijke opvolging en evaluatie van deze variëteit in methodieken zijn aangewezen.

Gelijke onderwijskansen

Vanaf 1 september 2002 is het nieuwe gelijke onderwijskansendecreet (B.S. 14/09/2002) van kracht. Hierdoor worden alle tijdelijke projecten rond gelijke onderwijskansen (o.a. onderwijsvoorrang, zorgverbreding, scholen met bijzondere noden) gebundeld in een geïntegreerd ondersteuningsaanbod met speciale aandacht voor kinderen uit kansarme milieus.

Het decreet bevat drie belangrijke krachtlijnen:

- het recht op inschrijving in een school naar keuze. De redenen om een kind te weigeren of door te verwijzen naar een andere school zijn zeer beperkt. Zij moeten geregistreerd worden en gemeld aan het lokaal overlegplatform (LOP);
- de oprichting van lokale overlegplatforms die het gelijkekansenbeleid ter plaatse mee uitvoeren. Deze platforms brengen alle participanten samen die op een of ander manier (lokaal) de onderwijskansen van jongeren kunnen beïnvloeden. Dat zijn, naast de onderwijspartners (scholen, inrichtende machten, CLB) ook vertegenwoordigers van ouders, van leerlingenvraden, van socio-economische partners, vakbonden, zelforganisaties van armen en van etnisch-culturele minderheden, onthaalbureaus, de integratiesector en van schoolopbouwwerk;
- een geïntegreerd ondersteuningsaanbod: op basis van wetenschappelijk relevante kenmerken leidt de aanwezigheid van een bepaald doelpubliek tot extra middelen die op oordeelkundige wijze moeten ingezet worden om de onderwijskansen van 'alle' leerlingen te verhogen.

Integrale jeugdhulpverlening

De integrale jeugdhulpverlening (geeft uitvoering aan de maatschappelijke beleidsnota van het Vlaams Parlement, aan het Vlaams regeerakkoord van 13/7/99 en aan de beleidsnota van minister Vogels 1999) biedt op grond van een vraag of een behoefte een continuüm van hulp aan ofwel aan de minderjarige ofwel de minderjarige en zijn leefomgeving. Dit gebeurt in dialoog met de jongeren en hun leefomgeving, om hun ontplooiingskansen te vrijwaren en hun welzijn en gezondheid te verhogen. De integrale

jeugdhulpverlening bestrijkt het gehele domein van het breed maatschappelijk aanbod voor minderjarigen gaande van informatie- en adviesverlening tot en met de residentiële hulp.

De krachtlijnen van de integrale jeugdhulpverlening zijn: vroegtijdige hulp, behoefte-/vraaggestuurd, op maat van de cliënt, subsidiair (zo kort mogelijk en zo lang als nodig), samenwerking en doorverwijzing en intersectoraal.

De integrale jeugdhulpverlening vertrekt vanuit een zestal bakens waarbinnen in de drie pilootregio's (de gerechtelijke arrondissementen Antwerpen, Gent en Tongeren dat uitgebreid is met het arrondissement Hasselt) gedurende een periode van twee jaar de principes worden uitgetest.

Deze bakens zijn: rechtstreekse toegang, modulering, toegangspoort, onderscheid tussen rechtstreeks en niet rechtstreeks toegankelijke hulpverlening, trajectbegeleiding en dwang.

Uit een eerste denkoefening tijdens de intervisie¹⁶ blijkt dat de time-outprojecten zich in belangrijke mate kunnen plaatsen binnen de bakens van de integrale jeugdhulpverlening. Dit denkproces moet evenwel nog verder worden doorgevoerd.

---

¹⁶ Voor een verslag van deze denkoefening zie: K. Van der Merckt, 2002.

5. AFSLUITENDE BEDENKINGEN EN SUGGESTIES

5.1. De meerwaarde van de time-outwerkvorm

Uit het hele verslag mag -ondanks de aangegeven beperkingen- worden afgeleid dat de time-outprojecten, zoals gerealiseerd binnen dit experiment, belangrijke mogelijkheden inhouden voor leerlingen in een problematische onderwijssituatie. Het experiment wees op volgende positieve punten:

- Vooreerst betekent een time-outperiode een rustperiode. Zowel de leerling, zijn gezin als de klas en de school krijgen door de onderbreking een moment van rust, een ademruimte waarin met alle betrokkenen aan de reïntegratie van de jongere in de school kan gewerkt worden;
- Voor de leerling met dreigende schooluitval verhoogt een time-outperiode de kans om binnen het reguliere onderwijssysteem te blijven. Dit vermindert het risico op sociale uitsluiting (inclusief politionele en gerechtelijke contacten) aanzienlijk (Vettenburg, 1988). De kans op een verder afglijden in de negatieve spiraal van maatschappelijke kwetsbaarheid neemt af en hiermee ook de kans op meer ingrijpende interventies vanuit de welzijns- en justitiële sector;
- Uit algemeen preventief oogpunt zijn time-outprojecten belangrijk. Via samenwerking met de projecten worden scholen gestimuleerd tot een meer leerlinggericht schoolklimaat. Hierdoor kan verwacht worden dat in de toekomst het aantal leerlingen met dreigende schooluitval afneemt en dat in probeersituaties voor minder 'uitsluitende' interventies wordt gekozen;
- Een time-outperiode blijkt tevens een (intersievere) inschakeling van professionele hulpverlening in het gezin mogelijk te maken. In een aantal gezinnen startten welzijnsvoorzieningen met hulpverlening, soms volgde er een gerichte doorverwijzing of een specifieke begeleiding;
- Time-outprojecten kunnen ook een uitstralingseffect hebben op de brede welzijnssector. Hierdoor wordt de zorg voor dezelfde groep leerlingen groter. Zo startte een Regionaal Instituut voor Samenlevingsopbouw (R.I.S.O.) naar aanleiding van de samenwerking met het time-outproject met een 'muziekcafé'.

Werken aan de reïntegratie van de jongere, aan veranderingen binnen de school, aan de uitbouw van de hulpverlening in het gezin gebeurt in een time-outproject in een vrij intensieve samenwerking tussen de welzijns- en onderwijssector. Dit vraagt een zekere projectduur. Projecten zijn weliswaar altijd beperkt in duur, maar voor time-outprojecten is het belangrijk dat zij minstens een vooruitzicht hebben te kunnen lopen gedurende een periode van 3 à 4 jaar. Het wordt bijzonder moeilijk om op kortere

termijn een samenwerking, gebaseerd op een vertrouwensrelatie, uit te bouwen met de scholen en de CLB's. Dit geldt voor het hulpverlenend aspect, nl. de reïntegratie van de jongere, maar in nog sterkere mate voor het schoolveranderend werken.

De jaarlijkse beslissing en de hiermee gepaard gaande onzekerheid omtrent de continuering en de laattijdige uitbetalingen werkten in het experiment demotiverend.

5.2. Kenmerken van het aanbod

De vermelde positieve resultaten zijn maar realiseerbaar mits het aanbod een aantal specifieke kenmerken bezit. Deze kenmerken dienen in rekening te worden genomen bij de verdere uitbouw en implementatie van de time-outwerkvorm.

- Flexibel en gevarieerd: op maat van de leerling en school

Tijdens het experiment werd het duidelijk dat er nood is aan een gevarieerd en flexibel aanbod.

Sinds de start van het experiment deden zich, vanuit de praktijk, verschuivingen voor inzake doelgroep, doelstellingen en concrete uitwerking. B.v. aanvankelijk werden enkel jongeren toegelaten die de school nog niet verlieten. Tijdens het experiment werd ook op time-outprojecten een beroep gedaan voor jongeren die 'geen school meer hadden'. Het criterium 'een school hebben' werd gaandeweg verlaten omdat deze jongeren tijdens de time-outperiode wel kunnen begeleid worden naar een school.

In feite zou een brede variatie (inzake duur, doelgroep, schoolintern of -extern, enz.) binnen het time-outaanbod een antwoord moeten kunnen geven op de grote verscheidenheid van te deblokken schoolsituaties. B.v. zo bleek het in een bepaald geval zeer zinvol dat een projectbegeleider een deel van de schoolinterne begeleiding opnam.

Naast de brede variatie binnen het aanbod blijkt het ook belangrijk te zijn dat dit aanbod flexibel kan worden ingezet, inspeland op de concrete en evoluerende situatie van leerling en school.

Het time-outaanbod op die wijze uitwerken vraagt veel creativiteit van de sectoren onderwijs en welzijn. In de praktijk worden hier reeds heel wat aanzetten toe gegeven. Zo zijn er voorbeelden van scholen uit het buitengewoon onderwijs die hun knowhow doorgeven aan andere scholen; van scholen die wat betreft het opnemen van leerlingen in een problematische onderwijssituatie, onderling afspraken maken om zo de nodige ademruimte te geven, enz. Deze initiatieven inventariseren, opvolgen en evalueren zou bijzonder leerrijk zijn voor de verdere uitbouw van het time-outaanbod.

- Aandacht voor de leerinhoud

Het is de bedoeling dat de jongeren na enkele weken weer aansluiten bij de school en dat zij hun oorspronkelijk lesprogramma -dat ondertussen werd verder gezet- weer opnemen. Aanvankelijk kreeg dit aspect binnen het experiment minder aandacht. Het missen van de leerstof tijdens de time-outperiode werd aanvankelijk minder als een probleem ingeschat. Er werd met de jongere vooral gewerkt aan sociale vaardigheden, het zelfwaardegevoel, de motivatie, enz. Gaandeweg kwam hier een verschuiving in. De leerinhoud krijgt nu een belangrijkere plaats in het time-outprogramma. Zo b.v. wordt meer onderzocht waar juist de zwakke punten in hun vakkennis zitten en worden er wat betreft het bijhouden en doorgeven van de lespakketten, met de school striktere afspraken gemaakt. In Nederland wordt dit nog sterker geformaliseerd door naast de hulpverleners ook leerkrachten in het time-outprogramma in te zetten.

Een vraag die zich in dit kader stelt is: aan welke minimale criteria moet voor het departement onderwijs voldaan zijn om met het time-outprogramma te voldoen aan de leerplicht? Hoe zullen deze criteria worden opgevolgd?

- Een projectmatige aanpak

Projectmatig werken¹⁷ is een methodiek die bestaat uit een geheel van activiteiten om op een doordachte en systematische manier, binnen een afgebakende tijdsperiode en rekening houdend met de beschikbare mogelijkheden, een bepaald doel te realiseren. Deze methodiek wordt hoofdzakelijk binnen het maatschappelijk opbouwwerk gebruikt. Wanneer men projectmatig handelt, werkt men in verschillende fasen en formuleert men duidelijke doelstellingen. Het formuleren van duidelijke doelstellingen is belangrijk om een helder beeld te hebben over het project. Het gebrek aan duidelijke en concrete doelstellingen verklaart vaak de beperkte aandacht die besteed wordt aan evaluatie. Nochtans is evaluatie cruciaal om de (zelfs kleine) successen naar boven te halen en zonodig te kunnen bijsturen.

Planmatig werken is zowel voor hulpverlenings- als preventie-initiatieven belangrijk. Voor de uitwerking van de tweede doelstelling van de time-outprojecten, nl. dreigende schooluitval voorkomen, (zie hoger), waarbij o.m. de doelstellingen abstracter worden geformuleerd en een lange termijnplanning nodig is, zal een projectmatige aanpak een echte meerwaarde betekenen. Voor de projectmedewerkers werkt dit bovendien richtend (men geeft aandacht aan deze doelstelling) en motiverend (men ziet dat men daadwerkelijk vooruitgang boekt).

- Offensief karakter

Het karakter van het time-outaanbod dient offensief te zijn. Of m.a.w. de begeleidingsactiviteiten dienen de gedragsmogelijkheden van de jongeren te verruimen. Men vertrekt dus van de mogelijkheden van de jongere. In een respectvolle omgang wordt hij gestimuleerd en gemotiveerd om zijn verantwoordelijkheid op te nemen.

---

¹⁷ Voor alle duidelijkheid: projectmatig werken mag niet verward worden met projectonderwijs of projectfinanciering.

De positieve binding zal bij de jongere maar tot stand komen of versterkt worden als hij respect en aanvaarding ervaart. Dit veronderstelt een emanciperende gezagsrelatie met de begeleider. Een dergelijke relatie beoogt niet zozeer de aanpassing maar de emancipatie van de jongere. Emancipatie is een proces waarin de zelfstandigheid in het beslissen en de mogelijkheid om hierin het samenlevingsengagement te kiezen, toenemen. Dit is duidelijk een groeiproces. De mate waarin een begeleider emanciperend kan werken wordt meebepaald door het emancipatieniveau van de jongere. Maar het is belangrijk dat het groeiproces wordt gestimuleerd door de jongere steeds iets meer verantwoordelijkheid te geven dan hij tot nu toe bewees aan te kunnen. Dit betekent dus risico nemen. Dit kan maar in een relatie waarin men 'vertrouwen' in de jongere heeft en waarin men zeer dicht bij de leerling staat. In de time-outprojecten sluit de begeleider met zijn activiteiten aan bij de leefwereld van de jongeren. Hij poogt ervaringsgericht te werken, hij stimuleert de creativiteit van de leerling, hij stelt zich op als meedenker en meezoeker, enz. Kortom, de begeleider apprecieert de eigenheid van de jongere en gaat met hem in dialoog.

Een dergelijke basishouding bij leerkrachten zou probleemgedrag in de school -en de escalatie ervan- in belangrijke mate kunnen afremmen.

- Gericht op succesbeleving

Hoger stelden wij vast dat een groot deel van de jongeren in time-out reeds heel wat negatieve schoolervaringen achter de rug hadden. Zij deden meerdere keren een jaar over, wisselden frequent van school en/of kwamen via het watervalstelsel in het beroepsonderwijs terecht. Het zelfrespect van deze jongeren is zeer laag en bovendien ontbreekt bij hen vaak de intrinsieke motivatie voor de studierichting die zij volgen. Dit gegeven vraagt extra aandacht van de begeleider. Deze jongeren moeten zich in hun activiteiten geaccepteerd en gewaardeerd weten. Er is immers een minimum aan positieve ervaringen nodig om zich in formele leersituaties goed te voelen, om aan de opgezette activiteiten plezier en zelfrespect te ontleen en om aldus een intrinsieke motivatie op te bouwen. Succesbeleving is hierbij essentieel, zo niet zal een actieve positieve stimulering haar doel voorbij schieten.

Het verhogen van de motivatie via succesbeleving zou ook een wezenlijk element moeten zijn in de dagelijkse lespraktijk.

5.3. Voorwaarden

Investeren in time-outprojecten -die relatief veel middelen en mankracht vragen- heeft maar zin als gelijktijdig op verschillende vlakken wordt gewerkt aan dreigende schooluitval. De groep die een time-outprogramma doorloopt, dient beperkt te worden en de time-outprojecten dienen de kans te krijgen om kwalitatief goed werk te kunnen leveren.

Een korte brainstorming met de time-outmedewerkers leverde enkele suggesties op ten aanzien van de sectoren onderwijs en welzijn, die op basis van verder onderzoek ongetwijfeld zullen worden aangevuld.

5.3.1. Met betrekking tot onderwijs

Op schoolniveau wordt gepleit voor:

- verandering in visie op onderwijs. Leerlinggericht werken betekent dat men zich richt op de leerling in zijn 'totaliteit' en niet enkel op kennisverwerving. 'Leren' en 'welzijn' zijn wezenlijk met elkaar verbonden. Optimaal leren veronderstelt een voldoende mate van welbevinden en het welbevinden wordt mede door succesvol leren verhoogd. Met andere woorden, als een leerkracht wil werken aan betere leerprestaties van leerlingen dan dient zij ook deze welzijnscomponent mee in rekening te nemen. Anders gezegd: als je als leerkracht werkt aan het welzijn van de leerlingen, werk je ook aan een verbetering van hun prestaties;
- een emancipatorische houding bij de leerkracht en het stimuleren van de motivatie van leerlingen via succesbeleving (zie hoger: 5.2);
- een afstemming van de interne zorg in de school. Het is belangrijk dat de begeleiding (door leerkrachten, leerlingenbegeleiders, CLB) binnen een school elkaar niet doorkruist. Dit veronderstelt een gemeenschappelijke visie op zorg voor jongeren en een regelmatige afstemming van visie en concrete aanpak via overleg en intervisie. Voor het uitwerken van deze visie wordt het belangrijk geacht dat ouders, CLB en externe voorzieningen hierbij worden betrokken. Ouders dienen op een participerende, respectvolle manier te worden benaderd, liefst voor er problemen zijn en vanuit een gedeelde zorg voor de jongere.

Op niveau van het onderwijsbeleid wordt vanuit de projecten gepleit voor:

- een lerarenopleiding en nascholing die er op gericht zijn de leerkrachten een emanciperende attitude bij te brengen en hen uit te rusten met vaardigheden om emancipatie ook bij 'ongemotiveerde' en 'moeilijke' leerlingen optimaal te realiseren. Het volgen van bijscholing zou ook dermate aantrekkelijk moeten zijn, dat niet alleen erg gemotiveerde leerkrachten bijscholing volgen maar ook zij die het het meest nodig hebben. Een nascholingsprogramma kan best gepaard gaan met trainingen of een periode van begeleiding en supervisie om de opgedane inzichten ook te leren omzetten in de dagelijkse praktijk;
- uitbreiding van een aantal bestaande zorgstructuren: een voldoende aantal onthaalklassen, scholen met buitengewoon onderwijs en Centra voor deeltijdse vorming;
- continuering van zorg tussen het lager en secundair onderwijs. Jongeren in time-out kenden reeds negatieve ervaringen en vaak ook begeleiding in het lager onderwijs. Het

leerplichtonderwijs wordt te weinig als geheel gezien waardoor er een breuk ontstaat tussen de begeleiding in het lager en het secundair onderwijs;

- het drielijnen-model en een duidelijke positie en rol van het CLB. In een aantal gevallen nemen leerkrachten bij foutlopende schoolsituaties te lang de begeleiding op en was meer professionele hulp in een vroeger stadium aangewezen. Leerkrachten dienen hier hun eigen grenzen te leren kennen. Het CLB zou leerkrachten hier kunnen bij ondersteunen en verder de cesuur kunnen leggen tussen wat door de school, het CLB en externen kan worden opgenomen.

3.3. Met betrekking tot welzijn

Op niveau van de voorzieningen wordt gevraagd:

- zich kenbaarder en toegankelijker te maken voor scholen, ouders en jongeren.. Welzijnsvoorzieningen zijn immers over het algemeen te weinig gekend. Dit werkt drempelverhogend. De welzijnssector is niet erg doorzichtig en bovendien voortdurend in beweging. Een duidelijke profilering en positionering van de diverse voorzieningen, deze op een overzichtelijke manier presenteren en een actieve bekendmaking aan andere sectoren (o.a. folder, info-momenten, bezoeken ter plaatse, enz.) zou aanzienlijk bijdragen tot een betere toegankelijkheid en samenwerking;
- wachtlijsten weg te werken. Wanneer scholen en CLB's een beroep willen doen op externe hulpverlening worden zij vaak geconfronteerd met lange wachtlijsten. De hulpverlening aan jongeren of ouders, die vaak na heel wat inspanningen bereid werden gevonden om professionele hulp te aanvaarden, kan hierdoor niet tijdig opstarten.

Op niveau van het welzijnsbeleid wordt vanuit de time-outwerking gepleit voor:

- een daginvulling binnen de welzijnvoorzieningen voor jongeren die 'geen school hebben'. Ook welzijn, zo werd gesteld, heeft een opdracht binnen de schooltijd;
- meer crisisopvang, mede omwille van de lange wachtlijsten (zie hoger) en
- een sterkere uitbouw van de eerste lijnsvoorzieningen.

Bibliografie

- Arktos vzw. (2001). Conceptnota Time-Outproject, Antwerpen, Arktos vzw.
- Elchardus, M. (1999). Economische ongelijkheid, sociale uitsluiting en cultuurstrijd in de kennismaatschappij, in: Vettenburg, N., en Cattrijsse, L. (red.), Opvoeden in billijkheid. Hoe streng moet onze aanpak zijn? Leuven, Majong v.z.w.
- Elchardus, M. (1999). Laat de school geen doetje zijn, in: Allegaert, P., en Van Bouchaute, B., (red.), 'Veer10-acht10', De leefwereld van jongeren, Leuven/Apeldoorn, Garant.
- Florizoone, B. en Roose, R. (2000). De bijzondere jeugdbijstand: feiten en cijfers, Welzijnsgids, Welzijnsgids, Bijzondere Jeugdbijstand, 87-129.
- Goedseels, E., Vettenburg, N. en Walgrave, L. (2000). Delinquentie, in: De Witte, H., Hooge, J., Walgrave, L. (red.). Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld. 12- tot 18-jarigen over hun leefwereld en toekomst, Leuven, Universitaire Pers, 253-283.
- Jenkins, P. (1997), School delinquency and the school social bond. Journal of Research in Crime and Delinquency, 337-367.
- La Poutre, B. en Boelryk, M. (2001). Bemiddeling als alternatief. Handreiking voor hulp- en dienstverleners, Houtem/Diegem.
- Lindström, P. (1995), School context and delinquency. The impact of social class structure and academic balance, Stockholm, Univ. of Stockholm: depart. of sociology.
- Michel, M-T. en Dezeure, J. (2002). Koïnoor: time-outwerking Regio Leuven, Welwijs, 4, 28-31.
- Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. (2000). Integrale Jeugdhulpverlening, Strategisch plan. Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.
- Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, departement Onderwijs. (2000). IJHV - doelstellingen project Onderwijs - Welzijn, Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, departement Onderwijs.
<http://www.jeugdhulp.vlaanderen.be>
- Reed, A. (2003). Kiezen voor deeltijdse vorming, kiezen voor de meest kwetsbare jongeren. Een 1getuigenis vanuit de vzw De Werf, centrum voor attitudetraining in Gent, Welwijs, 1, 9-13.
- Rombouts, D. (red.), (2000). Het time-out project, een preventieve werkvorm voor school-drop-outs. Leuven, Garant.
- Van de Merckt, K. (2002). Time-outprojecten en integrale jeugdhulpverlening, Welwijs, 1, 30-32.
- Vanderhoeven, J. en De Cuyper. (1999). Rechten en plichten op school. Het schoolreglement in het secundair onderwijs. Leuven, Garant.
- Verschoren, C. en Vanroose J. (2002). Het time-outproject van het samenwerkingsverband welzijns- en onderwijsvoorzieningen Brugge: "onderwijsschoenen op de welzijnsleest" en omgekeerd!. Agora,2, 17-23.
- Vettenburg, N. (1988), Schoolervaringen, maatschappelijke kwetsbaarheid en delinquentie, K.U.Leuven, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie.
- Vettenburg, N. en N. Biermans (1994), Samenwerking Onderwijs en Welzijnswerk, Leuven, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie.
- Vettenburg N. en Huybregts, I. (2001). Onveiligheidsgevoelens bij leerkrachten: worden zij beïnvloed door het gedrag van de leerlingen? Welwijs, 4, 45-48.

- Vettenburg, N. en Huybregts, I. (2001). Onveiligheidsgevoelens en antisociaal gedrag. Een onderzoek naar de samenhang tussen de onveiligheidsgevoelens bij leerkrachten en het antisociaal gedrag bij leerlingen. Leuven, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie, p. 219 + bijlagen.
- Vettenburg, N., en Walgrave, L. (2002). Een integratie van theorieën over persisterende delinquentie: maatschappelijke kwetsbaarheid, in Goris, P. en Walgrave, L., Van kattenkwaad en erger. Actuele thema's uit de jeugdcriminologie, Leuven, Garant, 44-59.
- Vettenburg, N. en Burssens, D., Preventie van antisociaal gedrag op school, Handboek leerlingenbegeleiding, najaar 2003 (ter perse).
- Walgrave, L. (1996). Jeugdcriminologie: op zoek naar een omschrijving, in: Walgrave, L., Confronterende jongeren. Leuven, Universitaire Pers.
- Wielemans, W. (2000). Ingewikkelde ontwikkeling, Opvoeding en onderwijs in relatie tot maatschappij en cultuur, Leuven/Leusden, Acco.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Lijst van de deelnemers aan de Beleidsvoorbereidende Werkgroep 'Time-outprojecten met schoolvervangende programma's'

Bijlage 2: Het registratieschema

Bijlage 3: Samenwerkingsovereenkomsten tussen Time-Outproject en

1. de school inzake deelname van leerlingen aan het project
2. het CLB inzake deelname van leerlingen aan het project

Bijlage 1

Lijst van de deelnemers aan de Beleidsvoorbereidende Werkgroep 'Time-outprojecten met schoolvervangende programma's. Deze Werkgroep vergaderde met wisselende samenstelling van 24 oktober 2000 tot en met 12 juni 2003.

BERX Erik - Raadgever Welzijn, Kabinet van de Vlaamse minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen

BOUDRY Linda - Projectleider Stedenbeleid, Administratie Binnenlandse Aangelegenheden, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

DEBROUWERE David - Adjunct van de directeur, Teamverantwoordelijke voorzieningenbeleid Afdeling Bijzondere Jeugdbijstand, Administratie Gezin, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

DE CEUSTER Monique - Adjunct van de directeur, Administratie Binnenlandse aangelegenheden, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

DE RO Jo - Kabinetsmedewerker, Kabinet van de Vlaamse minister bevoegd voor Onderwijs & Vorming

DIRK David - Dossierbehandelaar Projecten en Experimenten voorzieningenbeleid BJB, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

DUPONT Christine - Project 'Onderwijs-Welzijn', Departement Onderwijs, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

EXTER Els - Adjunct van de directeur, afdeling Beleidsvoorbereiding Secundaire Scholen, Departement Onderwijs, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

LECONTE Jan - Adjunct van de directeur, Afdeling Beleidsvoorbereiding Secundaire Scholen, Departement Onderwijs, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

LODEWYCKX Carl - Raadgever Welzijn, Kabinet van de Vlaamse minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen

NIZET Diane - Adjunct van de directeur, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, Administratie Gezin, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

NAESSENS Elke - Adjunct van de directeur, Afdeling Beleidscoördinatie, Departement Onderwijs, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

RAHOENS Lucien - Adjunct van de directeur, Teamverantwoordelijke Voorzieningenbeleid Afdeling Bijzondere Jeugdbijstand, Administratie Gezin, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

SCHEYS Micheline - Afdelingshoofd Beleidscoördinatie, Departement Onderwijs, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

THYS Gil - Project 'Onderwijs-Welzijn', Departement Onderwijs, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

VANDEWIELE Bea - vzw Majong

VAN DURME Rita - Adjunct van de directeur, Beleidsuitvoering Secundaire Scholen, Departement Onderwijs, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

VAN KEYMEULEN Herbert - Afdelingshoofd Bijzondere Jeugdbijstand, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

VAN CROMBRUGGEN Kathy, Kabinetsmedewerker, kabinet van de Vlaamse minister bevoegd voor Onderwijs & Vorming

VETTENBURG Nicole - vzw Majong

De leden van de Werkgroep worden vermeld met de functie die ze ten tijde van de werkzaamheden uitoefenden.

GEGEVENS HUIDIG CLB

Naam: .....
Adres: .....
Telefoonnummer .....
E-mail: .....
Contactpersoon: .....
Waar+wanneer te bereiken: .....
.....

REDEN TIME-OUT-AANVRAAG:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

BESLISSING NA AANMELDING

Jongere wordt uitgenodigd op intakegesprek?   0 ja   0 neen

Motivering (met aandacht voor geleverde inspanningen door school/CLB):

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Wie dient te worden uitgenodigd voor de intake?

.....
.....
.....
.....

2. INTAKE

Datum intake: ...../ ...../ 2001

- aanmeldingsfiche toevoegen

OBJECTIEVE GEGEVENS JONGERE

Naam: .....
Voornaam: .....
Huidige verblijfplaats: .....
.....
.....
Sinds: .....
Telefoonnummer: .....
Geboortedatum: .....
Geslacht: .....
Nationaliteit: .....In België sinds: .....
Etnische afkomst: .....

GEZIN

Naam vader: .....
Naam moeder: .....
Aantal broers/zussen: .....
Gezinssituatie: .....
- alleenstaande ouder: .....
- tweeloudergezin: .....
    - oorspronkelijk gezin: .....
    - nieuw samengesteld gezin: .....
- wie heeft ouderlijk gezag? .....
- contactpersoon + gegevens: .....
.....
.....

Domicilie-adres: .....
.....
Telefoonnummer: : .....
Verblijfsadres : .....
.....

OBJECTIEVE GEGEVENS SCHOOL

Contactpersoon: .....
Functie: .....
Directie: .....
Klastitularis: .....

- Is er op school een:
  - leerlingbegeleider   0. ja   0. neen
  - pedagogisch directeur   0. ja   0. neen
- Wat was het advies van de klassenraad?

OBJECTIEVE GEGEVENS CLB

Naam CLB-medewerker: .....
Waar+wanneer bereikbaar? .....
.....
.....
Zitdag op school? Welke? .....

ANDERE RELEVANTE BETROKKENEN?

- Zijn er ander relevante betrokkenen ?
  - 0. geen
  - 0. jeugdbrigade
  - 0. CBJ
  - 0. CGZ
  - 0. OCMW
  - 0. dagpsychiatrie
  - 0. gezinstherapie
  - 0. jeugdrechtbank
  - 0. instellingen bijzondere jeugdzorg: .....
  - 0. instellingen gehandicaptenzorg: .....
  - 0. relevante privé-personen: .....
  - 0. andere: .....
  - .....
  - .....

Gegevens schoolloopbaan

LAGER ONDERWIJS

Schooljaar	Leerjaar	leeftijd	naam van de school	type onderwijs	jaar en richting	behaald attest	advies klasseraad	naam CLB
/								
/								
/								
/								
/								
/								

SECUNDAIR ONDERWIJS

Schooljaar	Leerjaar	leeftijd	naam van de school	type onderwijs	jaar en richting	behaald attest	advies klasseraad	naam CLB
/								
/								
/								
/								
/								
/								

Aantal jaren achterstand in: 1) het basisonderwijs: ..... 2) secundair onderwijs: .....

Aantal scholen in: 1) het basisonderwijs: ..... 2) secundair onderwijs: .....

Subjectieve gegevens van de jongere bij de intake:

- Wat is het probleem op school?
  - leerhouding/leervorderingen:

- psychosociaal functioneren (o.a. sociale omgang leeftijdsgenoten/volwassenen):

- eigen beleving:

- andere:

- Verwachtingen vanuit de jongere op basis van het intakegesprek:

- Welke zaken lopen nog goed op school?

Subjectieve gegevens van de school:

- Wat is het probleem op school?

- Wat zijn de verwachtingen van de school naar:
  - het project toe?

  - de jongere?

- Welk engagement is de school nog bereid te nemen?

- Welke zaken lopen nog goed op school?

- Wat gebeurde reeds vanuit de school?

- Is er nog iemand bij wie de jongere nog wel terecht kan op school?

☐ leerkracht

☐ iemand van het secretariaat

☐ leerlingenbegeleider

☐ vriend(en)

☐ andere persoon: .....

Subjectieve gegevens vanuit het CLB

- Wat gebeurde er reeds vanuit het CLB?

- Handelingsplan CLB?

BESLISSING NA INTAKE

Jongere kan instappen in project ?

☐ Ja

☐ Neen

Motivering:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

[illegible][illegible]

4. Evaluatie

Het gaat hier over de evaluatie die de projectmedewerker maakt op basis van de contacten met jongere, ouders, school, CLB, en relevante betrokkenen.

Productevaluatie:

- jongere gaat terug naar 'oorspronkelijke' school?

0. ja	- zelfde onderwijsvorm?	0 ja	0 neen
	- zelfde richting?	0 ja	0 neen
	- zelfde klas?	0 ja	0 neen

0 neen, specificeer:

- mbt de jongere: tijdens de time-outperiode:

- werd de jongere effectief doorverwezen:	0. neen
	0. ja, naar .....
- kreeg advies ivm doorverwijzing:	0. neen
	0. ja, naar .....

- mbt het gezin: tijdens de time-outperiode

- werd het gezin effectief doorverwezen:	0. neen
	0. ja, naar .....
- kreeg advies ivm doorverwijzing:	0. neen
	0. ja, naar .....

Procesevaluatie mbt:

1. de jongere

a) Houding t.a.v. lesgebeuren, taken en opdrachten (prestaties en attitudes)

- punten en/of rapportbeoordelingen:

- motivatie:

- inzet:

- taakspanning:

- afleidbaarheid:

- orde en netheid:

- faalangst:

- studie en huistaken:

b) Houding t.a.v. medeleerlingen

- plaats in de klasgroep (leiderspositie, meeloper, onderdanig, onopvallend, ..):

- beïnvloedbaarheid:

- al dan niet aanvaard zijn door de medeleerlingen: pesten of gepest worden:

- vriendschappen:

- aansluiting bij deviante leerlingen:

- het zelf stellen van deviant gedrag:

- conflicten:

c) Houding t.a.v. personeel van de school:

- zijn er contactfiguren op school:

- zijn deze personen ook effectief bereikbaar:

- hebben zij een betrokken, open houding t.o.v. de leerling:

- ontmoeten zij elkaar:

- aanvaarding van gezag:

- omgangsvormen (spontaan, terughoudend, argwanend, vijandig,...)

- voorkeur of afkeer t.a.v. personeelsleden:

- gehoorzaamheid:

- beleefdheid:

d) Toekomstperspectieven: zowel van de leerling, zijn ouders als de school:

e) Gezinssituatie:

- Betrokkenheid van de ouders t.a.v. de school en studies:

O.a. gesprekken over school; studiebegeleiding; logistieke ondersteuning; contacten tussen school en CLB; deelname aan oudercontacten; betrokkenheid van ouders aan manifestaties (b.v. schoolfeesten, buitenschoolse activiteiten die op school doorgaan); deelname aan organisatie (ouderraad, feestcomité, enz.)

- Wordt er in het gezin beroep gedaan op externe hulpverlening (van logopedist.... tot ...CBJ ....)

O. neen

O. ja, op wie:

2. de school

- houding tav doelgroep:

- schoolinterne initiatieven:

- andere:

Samenvattende, globale evaluatie van de evolutie die jongere, gezin en school, tijdens het project doormaakten:

	Evolutie volgens de projectmedewerker				
Evolutie van de jongere:	negatief	eerder negatief	noch neg./noch pos.	eerder positief	positief
1. houding tav lesgebeuren,...					
2. houding tav medeleerlingen					
2. houding tav personeel vd school					
4. toekomstperspectieven					
Evolutie van de gezinssituatie					
1. betrokkenheid van de ouders					
2. beroep op externe hulpverlening					
Evolutie van de school					
1. houding tav doelgroep					
2. schoolinterne initiatieven					
3. andere:					

5. NAZORG

Contacten in kader van de nazorgactiviteiten:

[illegible]

Samenwerkingsovereenkomsten¹⁸

Samenwerkingsovereenkomst tussen het Time-Outproject en de school inzake deelname van leerlingen aan het project

1. Partners in deze samenwerkingsovereenkomst

De school

Naam:

Adres:

Directeur:

Leerlingenbegeleider:

Time-Outproject

'Jongeren-Voor-Zorg' vzw en 'Arktos' vzw

Koen Van de Merckt, coördinator Arktos Antwerpen en Time-Out

Sint-Jacobsmarkt 41

2000 Antwerpen

03/ 226 83 55

De jongere

Naam:

Klas:

Klastitularis:

Time-Outperiode

Van ..... tot .....

Reden voor Time-Out

.....
.....
.....

¹⁸ In deze bijlage worden de samenwerkingsovereenkomsten van het Time-Out Antwerpen opgenomen. Binnen dit project bestaat een ruime knowhow inzake samenwerking met scholen en CLB's en werd de overeenkomst reeds aangepast en veelvuldig gebruikt.

2. Het Time-Outproject

2.1 Het project

- 1 Het Time-Outproject bestrijdt definitieve schooluitval door jongeren, voor wie uitsluiting dreigt of die reeds uitgesloten zijn, voor een beperkte periode schoolextern te begeleiden. Dit geschiedt binnen een ervaringsgerichte en contextuele benadering. Zowel de jongere, zijn leefomgeving (ouders, betrokken hulpverlening...) als de betrokken school krijgen een duidelijk gedefinieerde plaats binnen het project.

Het project beoogt door de samenwerking met scholen tevens een bijdrage te leveren aan het vermijden van schooluitval.

2.2 Werkwijze

We werken in drie fasen. In een eerste fase krijgt de jongere de kans om rustig kennis te maken met het project, de werkvormen, de begeleiders en de andere jongeren en om zich te ontladen van de opgedane negatieve ervaringen. In de tweede fase, die wij de vormingsfase noemen, wordt er samen met de jongere gezocht wat zijn leerpunten zijn en wordt er hieraan gewerkt. Tijdens de aanvang van deze fase gaan we op ontheemding. De derde en laatste fase is de oriëntatiefase waar er concreet wordt gewerkt aan de herinstroom in het onderwijs.

Het dagprogramma bestaat uit een aanbod van intensieve groeps- en individuele begeleiding, gericht op het ontwikkelen en aanscherpen van sociale vaardigheden en motivatie (zelfwaarde verhogen, inzicht in eigen handelen krijgen, uitbreiden van reactiemogelijkheden op concrete omstandigheden...). Door middel van actieve vorming doen de jongeren positieve ervaringen op, die hen in staat stellen (terug) greep te krijgen op hun leven.

Tijdens het project worden school en CLB-medewerker nauw betrokken bij de evolutie die de jongere maakt.

In de laatste fase van het project werken we aan de herinstroom in de school of in een nieuwe school. Bij deze herintegratie bieden wij ondersteuning aan de jongeren, aan de school en aan het CLB. Ook na het project willen we met de school een nauw contact blijven behouden.

2.3 Wat bieden wij?

- Schoolexterne begeleiding van de leerling in het project gedurende acht weken.
- Ouderbegeleiding: we werken aan meer betrokkenheid op de schoolloopbaan van hun kind. Indien verdere hulpverlening/ begeleiding nodig blijkt, motiveren wij de ouders hier stappen in te zetten.
- Ondersteuning van de klassenraad: om de herinstroom van de leerling in de school voor te bereiden, is er de mogelijkheid dat de schoolbegeleider, op vraag van de klassenraad, samen met alle betrokken leerkrachten zoekt naar een gezamenlijke aanpak.
- Opvolging: bij de herinstroom van de leerling in de school verzorgt de schoolbegeleider (vanuit het Time-Outproject) samen met de CLB-medewerker en de time-outcoach (vertrouwenspersoon vanuit de school) de opvolging. De eerste maand na de herinstroom blijft de schoolbegeleider

stand-by voor interventies in crisissituaties. Op vraag van één van de actoren kan de schoolbegeleider een bemiddeling opzetten.

2.4 Verwachtingen

1.1 Van het Time-Outproject t.a.v. de school

De school is bereid:

- de betrokken jongere een eerlijke kans te geven met het oog op herinstroom in de school na het project;
- gedurende de intakeprocedure, het volledige verloop van het project en de opvolging betrokken te blijven op de jongere;
- een contactverantwoordelijke voor het project aan te stellen die mee instaat voor de communicatie met gans het lerarenkorps (functie time-outcoach)
- de samenwerking met en de bedoeling van het project aan de leerkrachten en aan het andere personeel toe te lichten;
- te communiceren over schoolklimaat, communicatie in het lerarenkorps, werking van de klassenraad, uitbouw leerlingenbegeleiding... en open te staan voor suggesties vanuit het project;
- de leerkrachten extra te ondersteunen waar nodig;
- samen met het CLB de historiek van de betrokken jongere te onderzoeken in functie van conclusies rond eigen begeleidingsaanpak en inschrijvingsbeleid;
- de samenwerking met het project aan te grijpen om met de school een preventiebeleid naar aanpak en voorkomen van gedragsmoeilijkheden uit te bouwen.

1.2 Van de school t.a.v. het Time-Outproject

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.5 Werkafspraken

Schoolcontacten

Tijdens het project vinden er drie contacten plaats tussen het project en de school. Een eerste ter kennismaking en om wederzijdse verwachtingen te verduidelijken, een tweede waar de evolutie van de jongere wordt besproken en de herinstroom wordt voorbereid. Het laatste contact vindt plaats in de laatste week van het project waar samen met de jongere afspraken worden gemaakt rond de herinstroom.

Eerste schoolcontact: .....
(dienen aanwezig te zijn: directeur, klastitularis, leerlingenbegeleider, CLB)
Tweede schoolcontact: .....
(dienen aanwezig te zijn: time-outcoach, leerlingenbegeleider, CLB)
Derde schoolcontact: .....
(dienen aanwezig te zijn: time-outcoach, directeur, leerlingenbegeleider, CLB)

De rol van de time-outcoach

Aan de school en aan de jongere wordt gevraagd een vertrouwenspersoon binnen de school aan te duiden: de time-outcoach.

De time-outcoach vormt een brug tussen de school en het project. Hij/ zij brieft de collega's over het project. Na het project verzorgt hij/ zij de opvang van de leerling binnen de school (notities in orde, eventueel vast moment voor bespreking ....). Op school is de coach een aanspreekpunt voor de leerling, iemand waarop de leerling kan terugvallen. De coach is ook de persoon waar collega's bij terecht kunnen voor vragen in verband met het project en het afgelegde traject van de jongere.

Tussentijdse evaluatie

In de loop van de vierde week (.....)
vindt er een tussentijdse evaluatie plaats. Alle betrokken partijen (jongere, ouders, projectmedewerker, CLB-medewerker, time-outcoach, eventuele hulpverlening) zijn hier aanwezig. We bespreken de eerste weken van de jongere in het project en bekijken waar er eventueel moet worden bijgestuurd. Indien de evaluatie negatief is, dient de vijfde week als proefweek. Als er dan nog geen verandering is, wordt er in onderling overleg naar oplossingen gezocht buiten het project.

De time-out voor de jongere

Samen met de jongere worden er individuele leerpunten opgesteld. De leerpunten en de evoluties worden met de jongere regelmatig besproken. Deze evoluties worden ook doorgegeven aan de CLB-medewerker en de time-outcoach. Deze brengen andere betrokkenen binnen de school op de hoogte.

Heroriëntering van de leerling

Indien er tijdens het project aanwijzingen zijn dat een andere school of studierichting voor de leerling aangewezen lijkt, bespreekt de schoolbegeleider dit met de school en de CLB-medewerker. Deze laatste zal de leerling en de ouders begeleiden bij de eventuele overgang naar de andere school.

Contact met de ouders

De projectmedewerkers stimuleren de ouders om een goed contact met de school op te bouwen. Positieve boodschappen over de leerling vanuit de school bevorderen dit contact.

Bespreking met de klassenraad

De mogelijkheid bestaat dat de schoolbegeleider, op uitnodiging van de klassenraad, mee de situatie van de jongere bespreekt om samen na te gaan hoe de leerling na het project terug aansluiting kan vinden in de school. Er

worden dan verdere afspraken wat betreft de herinstroom gemaakt. De nadruk van deze bespreking ligt op positieve ondersteuning en kan ook op andere leerlingen impact hebben.

Verdere afspraken hiervoor worden met de directie en de CLB-medewerker gemaakt.

De opvolging

De CLB-medewerker en de time-outcoach zorgen voor de eerste opvang van de leerling na het project. Het is ook steeds mogelijk dat iemand vanuit het project nog begeleidingsgesprekken heeft met de leerling. Deze inbreng wordt geleidelijk afgebouwd en overgenomen door de aangewezen personen in de school.

Voor akkoord:

Voor de school
Directeur

Voor Time-Out
Projectcoördinator

Samenwerkingsovereenkomst tussen het Time-
Outproject en het CLB inzake deelname van leerlingen
aan het project

1. Partners in deze samenwerkingsovereenkomst

Het CLB

Naam:
Adres:
Medewerker:

Time-Outproject

'Jongeren-Voor-Zorg' vzw en 'Arktos' vzw
Koen Van de Merckt, projectcoördinator
Sint-Jacobsmarkt 41
2000 Antwerpen
03/ 226 83 55

De jongere

Naam:
School:
Klas:

2 Time-Outperiode

Van.....tot .....

3 Reden voor Time-Out

.....
.....
.....
.....

2. Het Time-Outproject

2.1 Het project

Het Time-Outproject bestrijdt definitieve schooluitval door jongeren, voor wie uitsluiting dreigt of die reeds uitgesloten zijn, voor een beperkte periode schoolextern te begeleiden. Dit geschiedt binnen een ervaringsgerichte en contextuele benadering. Zowel de jongere, zijn leefomgeving (ouders, betrokken hulpverlening...) als de betrokken school krijgen een duidelijk gedefinieerde

plaats binnen het project. Het project beoogt door de samenwerking met scholen tevens een bijdrage te leveren aan het vermijden van schooluitval.

2.2 Werkwijze

We werken in drie fasen. In een eerste fase krijgt de jongere de kans om rustig kennis te maken met het project, de werkvormen, de begeleiders en de andere jongeren en om zich te ontladen van de opgedane negatieve ervaringen. In de tweede fase, die wij de vormingsfase noemen, wordt er samen met de jongere gezocht wat zijn leerpunten zijn en wordt er hieraan gewerkt. Tijdens de aanvang van deze fase gaan we op ontheemding. De derde en laatste fase is de oriëntatiefase waar er concreet wordt gewerkt aan de herinstroom in het onderwijs.

Het dagprogramma bestaat uit een aanbod van intensieve groeps- en individuele begeleiding, gericht op het ontwikkelen en aanscherpen van sociale vaardigheden en motivatie (zelfwaarde verhogen, inzicht in eigen handelen krijgen, uitbreiden van reactiemogelijkheden op concrete omstandigheden...). Door middel van actieve vorming doen de jongeren positieve ervaringen op, die hen in staat stellen (terug) greep te krijgen op hun leven.

Tijdens het project worden school en CLB-medewerker nauw betrokken bij de evolutie die de jongere maakt.

In de laatste fase van het project werken we aan de herinstroom in de school of in een nieuwe school. Bij deze herintegratie bieden wij ondersteuning aan de jongeren, aan de school en aan het CLB. Ook na het project willen we met de school (met de time-outcoach) een nauw contact blijven behouden.

2.3 Wat bieden wij?

- Begeleiding van de leerling in het project
- Ouderbegeleiding: we werken aan meer betrokkenheid op de schoolloopbaan van hun kind. Indien verdere hulpverlening/ begeleiding nodig blijkt, motiveren wij de ouders hier stappen in te zetten.
- Ondersteuning van de klassenraad: om de herinstroom van de leerling in de school voor te bereiden, is er de mogelijkheid dat de schoolbegeleider, op vraag van de klassenraad, samen met alle betrokken leerkrachten zoekt naar een gezamenlijke, creatieve aanpak. We bekijken dan hoe de leerling positief ondersteund kan worden en hoe hoog oplopende conflicten vermeden kunnen worden.
- Opvolging: bij de herinstroom van de leerling in de school verzorgt de schoolbegeleider samen met de CLB-medewerker en de time-outcoach de opvolging. De eerste maand na de herinstroom blijft de schoolbegeleider stand-by voor interventies in crisissituaties. Op vraag van een van de actoren kan de schoolbegeleider een bemiddeling opzetten.

2.4 Verwachtingen

Van het Time-Outproject t.a.v. de CLB-medewerker

De CLB-medewerker is bereid om:

- open te communiceren over de jongere en zijn/ haar context in respect voor de private levenssfeer van de betrokkenen en actief te participeren binnen de doelstellingen van het project;

- in te gaan op vragen voor ondersteuning en overleg vanwege de jongere, de ouders, de school, de projectmedewerkers, de hulpverleners of collega CLB-medewerkers;
- gedurende het ganse project een actieve opvolging te garanderen (in samenwerking met de time-outcoach van de school);
- om -indien een overgang naar een andere school nodig blijkt - samen met de andere betrokkenen in open overleg te gaan.

2.5 Werkafspraken

Schoolcontacten

Tijdens het project vinden er drie contacten plaats tussen het project, de school en het CLB. Een eerste ter kennismaking en om wederzijdse verwachtingen te verduidelijken, een tweede waar de evolutie van de jongere wordt besproken en de herinstroom wordt voorbereid. Het laatste contact vindt plaats in de laatste week van het project waar samen met de jongere afspraken worden gemaakt rond de herinstroom.

Eerste schoolcontact: .....
(dienen aanwezig te zijn: directeur, klastitularis, leerlingenbegeleider, CLB)

Tweede schoolcontact: .....
(dienen aanwezig te zijn: time-outcoach, leerlingenbegeleider, CLB)

Derde schoolcontact: .....
(dienen aanwezig te zijn: time-outcoach, directeur, leerlingenbegeleider, CLB)

Tussentijdse evaluatie

In de loop van de vierde week (.....)
vindt er een tussentijdse evaluatie plaats. Alle betrokken partijen (jongere, ouders, projectmedewerker, CLB-medewerker, time-outcoach, eventuele hulpverlening) zijn hier aanwezig. We bespreken de eerste weken van de jongere in het project en bekijken of er eventueel bijsturing nodig is. Indien de evaluatie negatief is, dient de vijfde week als proefweek. Als er dan nog geen verandering is, kan de jongere vroegtijdig terug naar school gestuurd worden.

De time-out voor de jongere

Samen met de jongere worden er individuele leerpunten opgesteld. De leerpunten en de evoluties worden met de jongere regelmatig besproken. Deze evoluties worden doorgegeven aan de CLB-medewerker en de time-outcoach. Deze brengen andere betrokkenen binnen de school op de hoogte.

Heroriëntering van de jongere

Indien er tijdens het project aanwijzingen zijn dat een andere school of studierichting voor de leerling aangewezen lijkt, bespreekt de schoolbegeleider dit met de CLB-medewerker. Deze zal de leerling en de ouders begeleiden bij de eventuele overgang naar een andere school.

3.1 Bespreking met de klassenraad

De mogelijkheid bestaat dat de schoolbegeleider, op uitnodiging van de klassenraad, mee de situatie van de jongere bespreekt om samen na te gaan hoe de leerling na het project terug aansluiting kan vinden in de school. Er worden dan verdere afspraken wat betreft de herinstroom gemaakt. De nadruk van deze bespreking ligt op positieve ondersteuning en kan ook op andere leerlingen impact hebben. Verdere afspraken hiervoor worden met de directie en de CLB-medewerker gemaakt.

Voor akkoord:

CLB-medewerker

TO-schoolbegeleider

TO-projectcoördinator

TIME-OUTPROJECTEN MET SCHOOLVERVANGENDE PROGRAMMA'S

Time-outprojecten proberen dreigende schooluitval van leerlingen te voorkomen. Dit gebeurt op twee manieren: enerzijds door de betrokken leerling tijdelijk uit de school te nemen, een time-outprogramma te laten doorlopen en te helpen reïntegreren in de school; anderzijds door met de school aan een preventiebeleid te werken waardoor op termijn minder leerlingen bedreigd worden met schooluitval.

Sinds 2001 loopt in Vlaanderen een experiment met vier time-outprojecten. De oorsprong van dit experiment situeert zich binnen de activiteiten van de Koning Boudewijnstichting. Eind 1999 werden naar aanleiding van de projectoproep 'Samenwerkingsinitiatieven tegen antisociaal gedrag bij leerlingen' 66 projecten ingediend. Er 15 projecten geselecteerd, waaronder vier time-outprojecten, die elk een financiële ondersteuning van 400 000 BEF ontvingen.

Gezien het belang van de problematiek en de methodiek van de time-outprojecten organiseerde de Stichting midden 2000 een rondetafelgesprek om inzicht te verwerven in enerzijds de eigen toekomstige rol en anderzijds de mogelijke maatregelen die vanuit het beleid kunnen worden genomen met betrekking tot deze projecten. Via overleg tussen de verschillende partners, nl. Onderwijs, Welzijn, Sociaal Impulsfonds en de Stichting, werd bij wijze van experiment voor vier projecten een cofinanciering uitgewerkt. In 2001 waren de drie financierende partners: Onderwijs, Welzijn en de Stichting (elk voor 5.000.000 BEF); vanaf 2002 nemen Onderwijs en Welzijn de financiering van het experiment voor hun rekening (elk voor 7.500.000 BEF).

De vier projecten in het experiment zijn: Koïnoor - Leuven (Cidar, Kortenberg), On@Break - Gent (De Werf, St. Amandsberg-Gent), S.W.O.B. - Brugge (Samenwerkingsverband Welzijns- en Onderwijsvoorzieningen Brugge, vzw Binnenstad, vzw Nieuwland, vzw Zingende Sparren), Time-Outproject Antwerpen (CBJ/Arktos, Antwerpen). Met elk project sloten de financiers een overeenkomst af. De projecten startten op 1 maart 2001.

Dit rapport van de vzw Majong geeft een beschrijving weer van het experiment aan de hand van de opvolging en intervisie van de projecten van 2001 tot 2003.

LES PROJETS 'TIME-OUT' ET LES PROGRAMMES DE SUBSTITUTION

Les projets dits 'time-out' tentent de prévenir les risques de décrochage scolaire, et ce de deux manières: d'une part en retirant temporairement un élève de son milieu scolaire, en lui faisant suivre un programme de substitution, puis en l'aidant à se réintégrer dans son école; d'autre part en travaillant avec l'école à une politique de prévention visant à réduire, à terme, le nombre d'élèves qui risquent de décrocher.

Quatre projets 'time-out' sont expérimentés en Flandre depuis 2001. Cette expérience trouve son origine dans les activités de la Fondation Roi Baudouin. À la fin de 1999, 66 projets ont été introduits suite à l'appel 'Samenwerkingsinitiatieven tegen antisociaal gedrag bij leerlingen' (Partenariats pour lutter contre les comportements antisociaux à l'école). Quinze d'entre eux ont été sélectionnés, dont quatre projets 'time-out', qui ont chacun reçu une aide financière de 400 000 BEF.

Au vu de l'importance de la problématique et de la méthodologie des projets 'time-out', la Fondation a organisé, au milieu de l'année 2000, une table ronde sur le rôle qu'elle pouvait jouer à l'avenir par rapport à ces projets ainsi que sur les mesures qui pouvaient être prises par les pouvoirs publics. Une concertation entre les différents partenaires – à savoir les départements flamands de l'Enseignement et de l'Aide sociale, le Sociaal Impulsfonds et la Fondation – a débouché sur un cofinancement expérimental en faveur de quatre projets. En 2001, les trois bailleurs de fonds étaient les départements de l'Enseignement et de l'Aide sociale et la Fondation (chacun à hauteur de 5.000.000 BEF); à partir de 2002, les deux premiers partenaires ont pris en charge le financement de l'expérience (chacun pour 7.500.000 BEF).

Les quatre projets concernés par l'expérience sont: Koïnoor - Leuven (Cidar, Kortenberg), On@Break - Gent (De Werf, St. Amandsberg-Gent), S.W.O.B. - Brugge (Samenwerkingsverband Welzijns- en Onderwijsvoorzieningen Brugge, vzw Binnenstad, vzw Nieuwland, vzw Zingende Sparren), Time-Outproject Antwerpen (CBJ/Arktos, Antwerpen). Une convention a été conclue entre chaque projet et les organes de financement. Les projets ont débuté le 1er mars 2001.

Ce rapport de l'asbl Majong présente une description de l'expérience, basée sur le suivi des projets et sur l'évaluation croisée de 2001 à 2003.

Koning Boudewijnstichting

De levensomstandigheden van de bevolking helpen verbeteren
www.kbs-frb.be

De Koning Boudewijnstichting is een stichting van openbaar nut, die in 1976 -toen Koning Boudewijn 25 jaar koning was- werd opgericht. De Stichting is onafhankelijk en pluralistisch. We zetten ons in om de levensomstandigheden van de bevolking te verbeteren.

De Stichting spendeert jaarlijks zo'n 38 miljoen euro. Met dat geld kunnen we heel wat realiseren in dienst van de samenleving. Maar we kunnen niet alles doen. Daarom leggen we accenten en passen we onze centrale werkthema's aan de steeds veranderende noden van de samenleving. Onze kernprogramma's de komende jaren zijn: Sociale rechtvaardigheid, Burgersamenleving, Governance, en Fondsen & Eigentijdse filantropie.

Het programma 'Sociale rechtvaardigheid' steunt projecten die kwetsbare of gediscrimineerde mensen meer autonomie geven. Met het programma 'Burgersamenleving' stimuleren we het engagement van burgers en willen we het verenigingsleven versterken. Het programma 'Governance' betreft burgers nauwer bij beslissingen over de manier waarop goederen en diensten worden geproduceerd en geconsumeerd, en bij de evoluties in de medische wetenschappen. Met het programma 'Fondsen & Eigentijdse filantropie' wil de Stichting moderne vormen van vrijgevigheid aanmoedigen.

Naast de vier kernprogramma's heeft de Koning Boudewijnstichting ook een aantal 'Structurele en Specifieke initiatieven'. Zo werkt ze mee aan een project voor de herinrichting van de Europese wijk in Brussel, ondersteunt ze Child Focus en ging ze een strategisch partnerschap aan met het European Policy Centre.

Tot slot nog dit: al onze programma's en projecten hechten bijzonder veel waarde aan culturele verscheidenheid en aan een evenwichtige man-vrouwbenadering.

Om onze doelstelling te realiseren, combineren we verschillende werkmethodes: we steunen projecten van derden, we organiseren studiedagen en rondetafels met experts en burgers, we zetten denkgroepen op rond actuele en toekomstige thema's, we brengen mensen met heel verschillende visies rond de tafel, we bundelen de vergaarde informatie in (gratis) publicaties en rapporten,...

Als Europese stichting in België is de Koning Boudewijnstichting actief op lokaal, regionaal, federaal, Europees en internationaal niveau. Vanzelfsprekend benutten we het feit dat we gehuisvest zijn in Brussel, de hoofdstad van Europa, van België en van de twee grote Gemeenschappen van ons land.

Meer info over onze projecten en publicaties vindt u op www.kbs-frb.be. Vragen kan u mailen naar info@kbs-frb.be of u kan bellen naar +32-70-233 728

Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21, B-1000 Brussel
+32-2-511 18 40, fax +32-2-511 52 21
Giften op onze rekening 000-0000004-04 zijn fiscaal aftrekbaar vanaf 30 euro.